

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
UNIVERSITY
OF MACEDONIA

Τμήματα:

Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών

Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου

"Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στις Διεθνείς Σχέσεις και Ασφάλεια"

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

***«Το Κουτσοβλαχικό Ζήτημα :Ιστορική και Νομική
Προσέγγιση.»***

Θεσσαλονίκη, 2018

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΣ ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα κύρια σημεία της παρούσης διατριβής με θέμα το Κουτσοβλαχικό ζήτημα, αναφέρονται στην ιστορική και νομική προσέγγιση του συγκεκριμένου θέματος, που απασχολεί για δεκαετίες την Ελλάδα. Ειδικότερα, σε ιστορικό επίπεδο διερευνώνται ο τρόπος με τον οποίο προέκυψε το Κουτσοβλαχικό ζήτημα, οι τρεις μεγάλες χρονικές περίοδοι μέσα από τις οποίες εξελίσσεται η κύρια μορφή του ζητήματος, η σύγχρονη μορφή του και παράλληλα, τα σημαίνοντα πρόσωπα και γεγονότα τα οποία διαμορφώνουν τις σχέσεις ανάμεσα σε Ελλάδα και Ρουμανία. Λόγω των αλληπάλληλων ιστορικών εξελίξεων στο Κουτσοβλαχικό ζήτημα, μελετήθηκαν τα ιστορικά γεγονότα, αλλά και τα πρόσωπα που αναμίχθηκαν στην διακοπή ή και αποκατάσταση των σχέσεων των δύο κρατών, προκειμένου να επιτευχθεί η εξαγωγή έγκυρων και αξιόπιστων συμπερασμάτων για το συγκεκριμένο ζήτημα. Επιπλέον, δόθηκε έμφαση στη νομική προσέγγιση του Κουτσοβλαχικού ζητήματος, η οποία συμπληρώνει την ιστορική διάσταση αυτού του προβλήματος και ερμηνεύει τις πρακτικές διαχείρισής του.

Η διατριβή προσέφερε ένα σύνολο πληροφοριών, αξιοποιώντας την πλούσια βιβλιογραφία, ενίσχυσε τους προβληματισμούς, οδήγησε στην υποβολή προτάσεων και βοήθησε στην αποκρυστάλλωση ιδεών, για την εθνική συνείδηση του Έλληνα. Δεν βασίζεται σε γεγονότα και ιστορικές εξελίξεις μόνο, αλλά παρεισφρεί στην βαθύτερη κατανόηση των εθνικών συμφερόντων σηματοδοτώντας με έναν ιδιαίτερο τρόπο το κύρος της εθνικής κυριαρχίας προάγοντας την κριτική σκέψη του αναγνώστη. Η σπουδαιότητα αυτής της συγγραφής εντοπίζεται στον εκσυγχρονισμένο τρόπο διαμόρφωσης της εθνικής συνείδησης του Έλληνα, καθώς μελετώνται οι στόχοι κάθε λαού, οι παράγοντες διαμόρφωσης και εξέλιξης του Κουτσοβλαχικού ζητήματος, ο ρόλος των ηγετών και, τέλος, αξιολογείται το Κουτσοβλαχικό ζήτημα σε ιστορικό και νομικό επίπεδο.

ABSTRACT

The main points of this research on the Koutsovlachian problem refer to the historical and legal approach of this particular issue, which has occupied for decades Greece. In particular, at a historical level, is studied the way in which the Koutsovlachian problem has been developed, the three long periods through which the main form of the issue is cultivated, its contemporary form and, at the same time, the influential persons and events that shape the relations between in Greece and Romania. Due to the successive historical developments in the Koutsovlachian problem, are studied the historical events, as well as the persons who are involved in interrupting or re-establishing the relations of the two states, in order to obtain valid and reliable conclusions on this theme. In addition, emphasis was placed on the legal approach of the Koutsovlachian problem, which complements the historical dimension of this problem and interprets its management practices.

This research offered a set of information, utilizing rich bibliography, reinforcing reflections led to suggestions, and helped to crystallize ideas for the Greek's national consciousness. It is not based only on facts and historical developments, but it intrudes on a deeper understanding of national interests, signaling in a particular way the prestige of national sovereignty by promoting the reader's critical thinking. The significance of this research is found in the modernized way of shaping Greek's national conscience as it studies the goals of every people, the factors of formation and evolution of the Koutsovlachian problem, the role of the leaders, and finally, the Koutsovlachian theme is evaluated at historical and legal level.

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου».

(υπογραφή)

A handwritten signature in blue ink, consisting of a series of loops and a long horizontal stroke at the end.

Ιωάννης Οικονόμου

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΓΕΝΙΚΑ	1
ΣΚΟΠΟΣ.....	2
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	3
ΔΟΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1°:Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ.....	5
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	5
Η ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΤΩΝ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΩΝ.....	11
Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2° :Η ΡΗΞΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΡΟΥΜΑΝΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ(1892-1896)	17
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΟΡΟΥΜΑΝΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ	17
Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ ΖΑΪΠΑ	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3°:Η ΚΟΡΥΦΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΡΟΥΜΑΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗΣ.....	24
Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ ΣΤΟ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ	24
Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ	26
Ο ΑΝΘΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΡΟΥΜΑΝΙΑ	27
Η ΤΕΛΙΚΗ ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ.....	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4° ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ.....	40
ΝΟΜΟΙ ΓΙΑ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	40
Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ.....	46
Η ΡΟΥΜΑΝΙΚΗ ΡΟΠΑΓΑΝΔΑ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	47
ΤΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ ΤΩΝ ΔΩΣΙΛΟΓΩΝ.....	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5° :ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	56
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	56
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	62
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	63

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΓΕΝΙΚΑ

Ο χώρος των Βαλκανίων αποτελεί έναν χώρο διαχρονικών αντιπαραθέσεων ανάμεσα στους Βαλκανικούς λαούς, αποτελώντας πηγή έντονου επιστημονικού προβληματισμού και διαλόγου για αιώνες. Στο πλαίσιο αυτό το θέμα της παρούσης μελέτης αφορά το Κουτσοβλαχικό ζήτημα, το οποίο αναφέρεται στην προσπάθεια των Ρουμάνων να πείσουν, αξιοποιώντας την προπαγάνδα τους Κουτσόβλαχους ή Βλάχους, που ζουν στην Ελλάδα ότι αποτελούν μία ξεχωριστή μειονότητα, η οποία δεν έχει καμία σχέση με τους Έλληνες, καθώς κατάγεται από τους Ρωμαίους. Οι πρώτες προσπάθειες της ρουμανικής προπαγάνδας άρχισαν να καλλιεργούνται από το 1859 στα βλαχόφωνα χωριά της Βόρειας Πίνδου και από τότε απασχολούν τις ελληνικές κυβερνήσεις, καθώς αποτελεί το καίριο ζήτημα της ρήξης ανάμεσα στην Ελλάδα και τη Ρουμανία. Η ρήξη αυτή, όμως, παρουσιάζει και νομικό ενδιαφέρον, δίνοντας έμφαση στο ελληνικό θεσμικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση των μειονοτήτων, αλλά και στη Συνθήκη του Βουκουρεστίου, που αποτελεί την κορυφαία συνθήκη για τη διαμόρφωση των σχέσεων των βαλκανικών λαών.

Πρέπει να επισημανθεί ότι το θέμα των ελληνορουμανικών σχέσεων, είναι ένα θέμα το οποίο κατά καιρούς έχει απασχολήσει παράλληλα τόσο Έλληνες όσο και ξένους ερευνητές, αν και η ελληνική βιβλιογραφία παρουσιάζει πολλές ελλείψεις και αδυναμίες. Αυτό απορρέει από το γεγονός ότι οι Έλληνες ερευνητές επικέντρωσαν την προσοχή και το ενδιαφέρον τους μόνο σε ορισμένες όψεις του Κουτσοβλαχικού ζητήματος, με σημαντικότερες την καταγωγή των βλάχων και την οργάνωση των κοινωνιών και των σχολικών οργανισμών. Μόλις τα τελευταία χρόνια εκπονήθηκαν μελέτες και διατριβές που αφορούσαν τις πολιτικές σχέσεις των δυο κρατών. Το ζήτημα αυτό αφορά καθαρά τις σχέσεις των Ελλήνων και των Ρουμάνων, καθώς επίσης και τις διακυμάνσεις των σχέσεων αυτών ανά περιόδους, ανάλογα με τις συγκυρίες που προέκυπταν κάθε φορά.

Το Κουτσοβλαχικό ζήτημα εγκαινιάστηκε μετά τον τερματισμό των βαλκανικών πολέμων και πιο συγκεκριμένα πριν από την υπογραφή της Συνθήκης του Βουκουρεστίου. Ουσιαστικά, το ζήτημα αυτό άρχισε με την ανταλλαγή επιστολών ανάμεσα στους πρωθυπουργούς των βαλκανικών χωρών και στον Ρουμάνο ομόλογό τους για τη ρύθμιση της εκπαιδευτικής και θρησκευτικής κατάστασης των Βλάχων, που ζουν στην περιοχή της Βαλκανικής. Η δημιουργία του συγκεκριμένου προβλήματος άρχισε ουσιαστικά, πριν από την ανεξαρτησία της Μολδαβίας και της Βλαχίας από την επικυριαρχία του Σουλτάνου. Τα σημαντικότερα ζητήματα του Κουτσοβλαχικού ζητήματος αποδίδονται στους εξής παράγοντες :

- Ανάγκη να αποπροσανατολιστούν οι Βλαχο – μολδαβοί, εξαιτίας της απώλειας της Βεσσαραβίας από τη Ρωσία και της Τρανσυλβανίας από την Αυστροουγγαρία.
- Ρουμανικός μεγαλοϊδεατισμός

Το Κουτσοβλαχικό ζήτημα βασίστηκε στην ρουμανική προπαγάνδα, η οποία οργανώθηκε κατά κύριο λόγο από τον διδάσκαλο Απόστολο Μαργαρίτη και από τον Μοναχό Αβέρκιο. Αξίζει να σημειωθεί ότι στις ορεινές περιοχές των υπόδουλων Ελλήνων, τα άτομα που μιλούσαν τη γλώσσα που ήταν συγγενική ως προς τη Βλαχική διάλεκτο ονομάστηκαν Κουτσόβλαχοι από την Κουτσοβλαχική γλώσσα, δηλαδή την παρεφθαρμένη Βλαχική γλώσσα. Η βιβλιογραφία είναι αρκετά ικανοποιητική και επαρκής για να συνταχθεί μια τέτοια εργασία για το θέμα αυτό, υπάρχει όμως, όπως αναφέρθηκε, ελλιπής ερευνητική δραστηριότητα πάνω στο θέμα, παρόλο που υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις του θέματος.

Το βασικό κίνητρο για τη σύνθεση της παρούσας εργασίας υπήρξε το ενδιαφέρον για όλους εκείνους τους παράγοντες οι οποίοι διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην περαιτέρω διαμόρφωση των ελληνορουμανικών σχέσεων. Επιπλέον, οι περισσότερες έρευνες που έχουν υλοποιηθεί διερευνούν το συγκεκριμένο ζήτημα σε ιστορικό πλαίσιο, χωρίς να υπάρχει η ανάλογη βιβλιογραφία για τη νομική του προσέγγιση. Για τον λόγο αυτό η συγκεκριμένη εργασία θα αξιολογήσει τις ελληνορουμανικές σχέσεις σε ιστορικό και νομικό πλαίσιο, σε μία προσπάθεια διευκόλυνσης της κατανόησης των ιδιαιτεροτήτων του και αξιολόγησης της επιρροής του στις ελληνορουμανικές σχέσεις και γενικότερα στον χώρο των Βαλκανίων.

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι όχι μόνο να γνωστοποιηθεί αλλά και να γίνει κατανοητό το πώς διαμορφώθηκαν οι σχέσεις Ελλάδας και Ρουμανίας, πώς προέκυψε η ονομασία «Κουτσόβλαχοι» και τη σημασία που έχει το Κουτσοβλαχικό ζήτημα για τη χώρα μας. Είναι πολύ σημαντικό για τον αναγνώστη να γνωρίζει τις ιστορικές φάσεις μέσα από τις οποίες διήλθε η σύναψη των σχέσεων μεταξύ των δύο κρατών, αλλά και οι διακυμάνσεις αυτής της σχέσης, μέσα από την εξέλιξη των ιστορικών γεγονότων και των αλλαγών που επέφεραν στον πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό τομέα και των δύο κρατών. Επίσης, δίνεται η δυνατότητα κατανόησης της ρουμανικής προπαγάνδας και των πρακτικών αντιμετώπισης της από την ελληνική πλευρά, ενώ ταυτόχρονα δίνεται έμφαση στη νομική διάσταση του θέματος. Με τον τρόπο αυτό θα εμπλουτισθεί η ελληνική και διεθνής βιβλιογραφία και θα διευρυνθούν οι γνώσεις, που καθιστούν εφικτή την καλλιέργεια της ιστορικής συνείδησης μέσα από την οποία δομείται το Κουτσοβλαχικό ζήτημα, ενώ ταυτόχρονα θα διευκολυνθούν οι ιδιαιτερότητες του.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η υλοποίηση των ερευνών απαιτεί τις περισσότερες φορές την υλοποίηση της κατάλληλης μεθοδολογίας. Για τον λόγο αυτό οι ερευνητές καλούνται να επιλέξουν ανάμεσα στην ποιοτική και στην ποσοτική μέθοδο, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις αξιοποιείται η βιβλιογραφική ανασκόπηση. Κύριο χαρακτηριστικό αυτής της μεθόδου είναι προσπάθεια να αξιοποιηθούν διάφορες επιλεγμένες δημοσιευμένες πηγές, με απώτερο στόχο τη συλλογή των απαραίτητων στοιχείων, που μπορούν να οδηγήσουν στη συστηματική προσέγγιση του ερευνώμενου θέματος. Την παράθεση αυτών των στοιχείων συμπληρώνει η κριτική τους επεξεργασία, που διευκολύνει την εξαγωγή έγκυρων και αξιόπιστων συμπερασμάτων, Στην περίπτωση του Κουτσοβλαχικού ζητήματος επιλέχθηκε η βιβλιογραφική ανασκόπηση, γιατί θεωρείται ότι μπορεί να διευκολύνει τη συστηματική προσέγγιση του συγκεκριμένου θέματος, ενισχύοντας τον επιστημονικό χαρακτήρα των στοιχείων, που θα αξιοποιηθούν στη συγκεκριμένη ερευνητική προσπάθεια.

ΔΟΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στο πλαίσιο αυτό στην παρούσα αυτή εργασία, αφού αναφερθούμε πρωτίστως στην έννοια του Κουτσοβλαχικού ζητήματος και πώς αυτό προέκυψε, θα γίνει στη συνέχεια εκτενής αναφορά στα ιστορικά εκείνα γεγονότα που καθόρισαν το είδος των σχέσεων ανάμεσα σε Ελλάδα και Ρουμανία. Ειδικότερα, θα αναλυθεί η πορεία του Κουτσοβλαχικού ζητήματος μέσα από τα πολιτικά, πνευματικά και κοινωνικά γεγονότα που καθόρισαν σε σημαντικό βαθμό την εξέλιξη της μέσα στον χρόνο, χωριζόμενη θεωρητικά σε τέσσερις περιόδους: Από το 1850 έως το 1892, διάστημα κατά το οποίο γεννάται το ζήτημα, από το 1892-1896, όπου οι δυο χώρες δεν είχαν διπλωματικές σχέσεις, από το 1896-1902, όπου αυτές αποκαθίστανται, από το 1902-1906, διάστημα στο οποίο η Ρουμανία επανέρχεται με διεκδικήσεις και από το 1906 έως σήμερα (που δεν θεωρείται κύρια περίοδος), όπου παίρνει και την τελική του μορφή το Κουτσοβλαχικό ζήτημα.

Πιο συγκεκριμένα, στην περίοδο της ρήξης θα αναλυθεί ο ρόλος του Κουτσοβλαχικού ζητήματος στις ελληνοτουρκικές σχέσεις και θα αξιολογηθεί η υπόθεση Ζάππα. Στη συνέχεια θα παρουσιαστούν τα στοιχεία εκείνα, που αφορούν την κορύφωση της ελληνορουμανικής αντιπαράθεσης, δίνοντας έμφαση στην παρουσίαση των γεγονότων, που οδήγησαν στην τελική μορφή του Κουτσοβλαχικού ζητήματος. Στη συνέχεια θα επιχειρηθεί η νομική προσέγγιση του θέματος, παρουσιάζοντας τους ελληνικούς νόμους για τις μειονότητες αλλά και τον ρόλο της Συνθήκης του Βουκουρεστίου, ενώ, επίσης, θα αξιολογηθεί η ρουμανική προπαγάνδα.

Επιπρόσθετα, θα παρουσιαστεί ο ρόλος των δοσιλόγων, μετά τη γερμανική κατοχή, προσεγγίζοντας με τον τρόπο αυτό τη νομική διάσταση του Κουτσοβλαχικού ζητήματος. Τέλος, θα παρουσιαστούν τα συμπεράσματα και οι προτάσεις, που θεωρούνται μείζονος σημασίας για την

καλλιέργεια της εθνικής συνείδησης και τη διαχείριση των ελληνορουμανικών σχέσεων και μπορούν να αξιοποιηθούν σε μελλοντικές έρευνες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο - Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

1.1 ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Με τον όρο «Κουτσοβλαχικό ζήτημα» εννοούμε την επιδίωξη των Ρουμάνων να πείσουν μέσα από την προπαγάνδα τους, τους Βλάχους ή αλλιώς Κουτσόβλαχους (τους βλαχόφωνους) της Ελλάδας ότι πρόκειται για μια μειονότητα η οποία οφείλει την καταγωγή της από τους Ρωμαίους, έχει συγγένεια με τους Ρουμάνους, αλλά ουδεμία σχέση έχει με τους Έλληνες. Το Κουτσοβλαχικό ζήτημα εμφανίστηκε στη δεκαετία του 1850 και πήρε σημαντικές διαστάσεις μετά την ένωση των ηγεμονιών σε ένα αυτόνομο κράτος το 1859. Ο όρος «Κουτσόβλαχοι» επινοήθηκε από τους Οθωμανούς Τούρκους για να χαρακτηρίσει τους Βλάχους εκείνους οι οποίοι κατοικούν στη μικρή Βλαχία (Κιουτσούκ- Βαλαχί), τον ελληνικό χώρο δηλαδή έναντι αυτών που έμεναν στη Ρουμανία, τη Μεγάλη Βλαχία (Μπουγιούκ- Βαλαχί), κάτι το οποίο έπρατταν για να μην ταυτιστούν οι δύο φυλές¹. Η εξέλιξη του Κουτσοβλαχικού ζητήματος, αλλά και η επίδραση που αυτό άσκησε στους Ρουμάνους, καθόρισε την πορεία των ελληνορουμανικών σχέσεων και ως αφορμή στάθηκε η περιουσία του Ελληνόβλαχου Ευαγγέλου Ζάππα ο οποίος έδρασε στη Ρουμανία όπου και απεβίωσε το 1865 και το οποίο θα αναλύσουμε στη συνέχεια της εργασίας μας²

Ο όρος «Βλάχος» δεν είχε εθνικό περιεχόμενο, αλλά εξέφραζε μια γλωσσική διαφοροποίηση από τον λοιπό πληθυσμό, διότι με διαφορετικό τρόπο αυτοαποκαλούνται οι ίδιοι οι Βλάχοι και διαφορετικά αποκαλούνται από όλους τους υπόλοιπους³. Επιπλέον, οι ίδιοι ονομάζουν τον εαυτό τους ως Αρωμόνοι (Armani). Πρόκειται για μια ονομασία η οποία προέρχεται από τον όρο Ρωμάνους (Romanus) και προσδιόριζε την έννοια του Ρωμαίου πολίτη κατά τη Ρωμαϊκή εποχή⁴. Το όνομα με το οποίο αποκαλούν οι υπόλοιποι τους Αρωμόνους είναι «Βλάχοι». Όπως είναι φυσικό, υπάρχουν πολλές εκδοχές για το από πού προέρχεται αυτό το όνομα. Ενδέχεται να προήλθε από την παλαιοσλαβική λέξη Βλαχ (Vlah), η οποία λέξη προσδιορίζει τον μη Σλάβο, ο οποίος είναι λατινόφωνος⁵. Εξάλλου, με την κάθοδο των Σλάβων στη Βαλκανική, οι Βυζαντινοί προέβησαν σε δανεισμό της λέξης, ώστε να έχουν τη δυνατότητα να αποδώσουν κάποιον χαρακτηρισμό στους δικούς τους λατινόφωνους, για τον λόγο ότι εντόπιζαν, παρατηρώντας τη γλώσσα, σημαντικές διαφορές⁶.

¹ Μιχαηλίδη, Ι. «Ο Ελληνισμός της Ρουμανίας 17ος-20ός αιώνας. Εμπορικοί σταθμοί των Ελλήνων στη Ρουμανία» (Επιμέλεια Ε. Γαβρά), 31-36, Αθήνα 2007, σ. 26

² Σφέτας Σ. «Ελληνοβουλγαρικές αναταράξεις 1880-1908: ανάμεσα στη ρητορική διμερούς συνεργασίας και στην πρακτική εθνικών ανταγωνισμών». Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2008, σ. 19.

³ Μέρτζος, Α.. «Οι Αρμάνοι Βλάχοι. Θεσσαλονίκη». Εκδόσεις :ΡΕΚΟΣ, Θεσσαλονίκη 2010, σ.12

⁴ Κολτσίδας, Α.. «Οι Κουτσόβλαχοι. Εθνολογική και λαογραφική μελέτη». Εκδόσεις: ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, Θεσσαλονίκη 2006, σ.33

⁵ Κολτσίδας, ο.π. σ, 35

⁶ Βακαλόπουλος, Α. «Ο βόρειος Ελληνισμός κατά την πρώιμη φάση του Μακεδονικού Αγώνα 1878-1894». Εκδόσεις: ΣΤΑΜΟΥΛΗ ΑΝΤ., Θεσσαλονίκη 200, σ. 42

Κατά τον 11^ο αιώνα το βυζαντινό κράτος ασχολήθηκε ιδιαίτερα με το θέμα των ξενόφωνων πληθυσμών οι οποίοι κατοικούσαν στα ορεινά μέρη της Ηπείρου, της Θεσσαλίας και της Μακεδονίας ή της Αλβανίας ή ακόμη και πιο πάνω. Σε αυτά τα μέρη υπήρξαν διάφορες περιοχές όπου οι κάτοικοι μιλούσαν μία αλλοιωμένη λατινική διάλεκτο η οποία έμοιαζε με τη ρουμανική γλώσσα για τον λόγο ότι διαμορφώθηκε στη Δακοβλαχία⁷. Οι Βυζαντινοί δεν αναλώθηκαν στην επεξήγηση για τον τρόπο με τον οποίο δημιουργήθηκε αυτή η γλωσσική διάλεκτος.

Με την πάροδο του χρόνου δεν ήταν λίγοι οι Έλληνες εκείνοι οι οποίοι διορίστηκαν Ηγεμόνες στη Μολδαβία και τη Βλαχία κι αυτό στάθηκε η αφορμή να έρθουν οι Έλληνες σε πιο στενή επαφή με τους πληθυσμούς αυτούς που ζούσαν στις Ηγεμονίες αυτές, οι οποίοι ονομάστηκαν Βλάχοι⁸. Επομένως και εκείνοι οι οποίοι κατοικούσαν στα ορεινά μέρη του υπόδουλου Ελληνισμού και μιλούσαν τη συγγενική προς τη βλαχική γλώσσα διάλεκτο ονομάστηκαν Κουτσόβλαχοι από τη γλώσσα τους, η οποία ονομάστηκε κουτσοβλαχική, ήτοι παρεφθαρμένη βλαχική⁹.

Επιχειρώντας μια ιστορική αναδρομή στο παρελθόν, μπορεί κανείς να διαπιστώσει ότι η εμφάνιση των Ελλήνων στα εδάφη της σημερινής Ρουμανίας έχει βαθιά τις ρίζες της μέσα στο χρόνο, αν και υπήρξε πολυσύνθετη. Εκείνο το προνομιακό καθεστώς της αυτονομίας το οποίο επιβλήθηκε μετά την άλωση της Πόλης από την Υψηλή Πύλη στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες, που υπήρχαν τότε, τις κατέστησε προσφιλές έδαφος για τη μεταβίβαση της βυζαντινής παράδοσης. Πέρα από αυτό, η μετακίνηση των Ελλήνων προς την Τρανσυλβανία¹⁰ βρήκε πρόσφορο έδαφος από τις διακρατικές συμφωνίες τις οποίες υπέγραψαν οι Αψβούργοι με τους Οθωμανούς¹¹. Οι συνθήκες αυτές, έτσι όπως διαμορφώθηκαν, δημιούργησαν κατάλληλο έδαφος στις αρχές του 17^{ου} αιώνα για τους Έλληνες εμπόρους, λόγιους αλλά και τους ανθρώπους της Εκκλησίας και ιδιαίτερα τους ιερείς από την Μακεδονία και την Ήπειρο, για να έχουν τη δυνατότητα να μεταφερθούν στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες και την Τρανσυλβανία¹².

Στις Ηγεμονίες, ως τόπος διαμονής, για εκείνους οι οποίοι κατάγονταν από τις βλαχόφωνες περιοχές της Μακεδονίας, έβρισκαν πιο ευνοϊκές τις συνθήκες για τον λόγο ότι εκεί μιλούσαν μια διάλεκτο η οποία παρουσίαζε πολλά κοινά σημεία με τη δική τους. Έτσι οι Έλληνες, για να είναι

⁷ Βασίλειο της Δακίας που βρισκόταν στη σημερινή Ρουμανία και κατακτήθηκε το 106 μΧ από τους Ρωμαίους και μετά κράτησε το όνομα Δακοβλαχία.

⁸ Βερέμης, Θ. «Βαλκάνια από τον 19^ο ως τον 20^ο αιώνα. Δόμηση και Αποδόμηση των κρατών». Εκδόσεις: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, Αθήνα 2005, σ.29

⁹ Βακαλοπουλος, ο.π., σ. 31

¹⁰ Ιστορική ορεινή περιοχή στην κεντρική Ρουμανία.

¹¹ Πρώτη η συνθήκη του Κάρλοβιτς (1699) και δεύτερη αυτή του Πασάροβιτς (1718) έθεσαν τους όρους σύμφωνα με τους οποίους έμελλε να διεξαχθεί το διαμετακομιστικό εμπόριο ανάμεσα στην Αψβουργική και Οθωμανική αυτοκρατορία.

¹² Κατσάνης, Ν., & Ντίνας, Κ.» Οι Βλάχοι του νομού Σερρών και της Ανατολικής Μακεδονίας». Σέρρες 2008, σ.11

πιο εύκολη η προσαρμογή τους στον νέο τόπο, έδωσαν έμφαση σε αυτά τα κοινά σημεία με τον ντόπιο πληθυσμό¹³. Υπογραμμίζεται, ότι αυτά τα κοινά σημεία χρησιμοποιήθηκαν κι από τους Ρουμάνους, ως ένα μεγάλο τεκμήριο για τη νομιμοποίηση όλων αυτών που διεκδικούσαν σε σχέση με τους βλαχόφωνους πληθυσμούς της Μακεδονίας. Υπήρχαν όμως και κάποιες αντιπαραθέσεις για την ταυτότητα αυτού του πληθυσμού, οι οποίες ανάγονται σε επίκεντρο των συγκρούσεων μεταξύ Ελλάδας και Ρουμανίας και έτσι αναδεικνύονται σε έναν πολύ σπουδαίο γνώμονα για την διακοπή των διπλωματικών σχέσεων εκατέρωθεν¹⁴.

Ύστερα από την εγκατάστασή τους οι Έλληνες διακρίθηκαν από τους γηγενείς κατοίκους και σημείωσαν μια θετική εξέλιξη στην επαγγελματική τους δράση. Ο ακρογωνιαίος λίθος πάνω στον οποίο βασίστηκε η πολυσύνθετη δραστηριότητά τους ήταν τα ναυτιλιακά γραφεία, τα εμπορικά καταστήματα και τα εργοστάσια¹⁵. Το εξαγωγικό και εισαγωγικό εμπόριο ήταν αποκλειστικά στη δραστηριότητα των Ελλήνων. Όλες αυτές οι ενέργειες αποτελούσαν μία μόνο όψη της δραστηριότητας των Ελλήνων, οι οποίοι θεωρούσαν ως πρώτιστο καθήκον την οργάνωσή τους σε κοινότητες, αλλά και την ίδρυση σχολείων και εκκλησιών¹⁶. Αυτό οδήγησε στο να σχηματισθούν κοινότητες σε πολλές πόλεις (Βουκουρέστι, Γαλάτσι, Σουλινά, και άλλα).

Η μετάβαση των Ελλήνων στις Ηγεμονίες έδρασε ευεργετικά εφόσον οι ντόπιοι ηγεμόνες, γνωστοί ως Βογιάροι, ενδυνάμωσαν την εγκατάστασή τους εφόσον σημειώθηκε σύναψη καλών διαπροσωπικών σχέσεων με τους Έλληνες και ειδικά με το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Ακολούθως, οι Βογιάροι πρόσφεραν πλούσιες δωρεές στα Πατριαρχεία της Κωνσταντινουπόλεως και των Ιεροσολύμων, αλλά και προς το Άγιο Όρος. Αυτό ενισχύεται κι από το γεγονός ότι οι Έλληνες μοναχοί του Αγίου όρους πήγαν τότε στις Ηγεμονίες για να ενισχύσουν την ελληνική παιδεία έναντι της σλαβονικής, θεωρώντας ότι η ελληνική παιδεία και η διάδοσή της μπορούσαν να αξιοποιηθούν¹⁷. Αυτή η ευημερία των Ελλήνων είχε ως απόρροια ένα σημαντικό αντίρροπο κατά του σλαβισμού, αποτελώντας ουσιαστικά ένα σημαντικό εργαλείο στα χέρια των Ελλήνων για την αντιμετώπιση του σλαβισμού και της επέκτασης του στον χώρο των Βαλκανίων.¹⁸

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι Έλληνες σημείωσαν μείζονος σημασίας οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική δραστηριότητα στην περιοχή κι ως προς αυτό, τον ρόλο του διαδραμάτισε τον επόμενο αιώνα η διακυβέρνηση των Παραδουνάβιων Ηγεμονιών από Έλληνες ηγεμόνες, τους

¹³ Αβέρωφ, Ε. «Η πολιτική πλευρά του Κουτσοβλαχικού ζητήματος». Εκδόσεις : Φ.Ι.Λ.Ο.Σ, Τρίκαλα 1987, σ. 36

¹⁴ Βακαλόπουλος, ο.π. σ. 33

¹⁵ Νυσταζοπούλου, Πελεκίδου, Μ. «Οι βαλκανικοί λαοί από την τουρκική κατάκτηση στην εθνική αποκατάσταση». Εκδόσεις: ΒΑΝΙΑΣ, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 25

¹⁶ Βερέμη, Θ. «Βαλκάνια από τον 19ο ως τον 20ο αιώνα. Δόμηση και Αποδόμηση των κρατών». Εκδόσεις: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, Αθήνα 2005, σ. 38

¹⁷ Σφέτας, ο.π., σ.44

¹⁸ Βακαλόπουλος, ο.π., σ. 53

Φαναριώτες¹⁹. Ήταν αυτοί οι οποίοι διακυβέρνησαν τον τόπο αυτά τα χρόνια από το 1711 μέχρι το 1821 προάγοντας την πνευματική και πολιτιστική του ανάπτυξη. Η δραστηριοποίησή τους τόσο στον πνευματικό, όσο στο πολιτισμικό και νομοθετικό τομέα άνοιξε νέους ορίζοντες για να εισχωρήσουν οι ιδέες του Διαφωτισμού και του Φιλελευθερισμού²⁰.

Παρά τη δραστηριοποίησή τους, οι Φαναριώτες έμειναν στη συνείδηση των Ρουμάνων ως ένα σοβαρό κώλυμα στην εξέλιξη της ρουμανικής παιδείας²¹ (Βακαλόπουλος 2005,45). Πρωτίστως, η πηγή της διαμάχης αυτής ήταν ο τρόπος με τον οποίο ανατέθηκε στους Φαναριώτες η διοίκηση των Ηγεμονιών. Ο ερχομός τους ήταν πλέον γεγονός, όταν οι ηγεμονίες των Ηγεμονιών Καντεμήρ και Μπρουνοκοβεάνου²² κατά τις αρχές του 18^{ου} αιώνα, οργάνωσαν κίνημα για να διαλύσουν την Οθωμανική κυριαρχία²³. Αυτό το γεγονός γνωστοποιήθηκε στους Οθωμανούς. Από την άλλη, η Υψηλή Πύλη απεφάνθη να ενεργήσει δραστικά αντικαθιστώντας την τοπική ελίτ από μια ομάδα ανθρώπων μορφωμένων που δεν ήταν άλλοι από τους Φαναριώτες. Παρά το γεγονός ότι οι Φαναριώτες ακολούθησαν ένα πολύ σημαντικό μεταρρυθμιστικό έργο, οι κάτοικοι των Ηγεμονιών αντιμετώπισαν αρνητικά το έργο τους για τον λόγο ότι ουσιαστικά εκτελούσαν εντολές της Υψηλής Πύλης²⁴.

Οι Παραδουνάβιες Ηγεμονίες, διακείμενοι δυσμενώς προς τους Έλληνες, όξυναν την αντιπάθειά τους προς αυτούς κατά την περίοδο της Ελληνικής Επανάστασης το 1821. Πρέπει να σημειωθεί δε, ότι ο Ρουμάνος επαναστάτης Τούντορ Βλαντιμιρέσκου (Tudor Vladimirescu)²⁵, ύστερα από διαπραγματεύσεις που είχε με τους Φιλικούς για την ενεργό συμβολή του στην Ελληνική Επανάσταση, μετεβίβασε πληροφορίες στους Οθωμανούς για τη δράση των Φιλικών²⁶.

Η πράξη του αυτή θεωρήθηκε προδοσία, γι' αυτό εκτελέστηκε την ίδια χρονιά. Συνεπώς, καθοριστικής σημασίας υπήρξε, η ενδυνάμωση της εμπάθειας που ήδη είχε δημιουργηθεί για τους

¹⁹ Κολτσιδας, Α. «Οι Κουτσόβλαχοι. Εθνολογική και λαογραφική μελέτη». Εκδόσεις: ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, Θεσσαλονίκη 2006, σ. 41

²⁰ Βερέμης, Θ. «Βαλκάνια από τον 19ο ως τον 20ο αιώνα. Δόμηση και Αποδόμηση των κρατών». Εκδόσεις: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, Αθήνα 2005, σ. 39

²¹ Βακαλόπουλος, Α. «Ο βόρειος Ελληνισμός κατά την πρώιμη φάση του Μακεδονικού Αγώνα 1878-1894». Εκδόσεις: ΣΤΑΜΟΥΛΗ ΑΝΤ., Θεσσαλονίκη 2004,σελ 45.

²² Ηγεμονία του 17^{ου} αιώνα της οικογένειας Μπρουνοκοβεάνου στη Βλαχία και του Δημήτριου Καντεμήρ στην Μολδαβία.

²³ Νυσταζοπούλου, Πελεκίδου, Μ. «Οι βαλκανικοί λαοί από την τουρκική κατάκτηση στην εθνική αποκατάσταση». Εκδόσεις: ΒΑΝΙΑΣ, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 33

²⁴ Αβέρωφ, Ε. «Η πολιτική πλευρά του Κουτσοβλαχικού ζητήματος». Εκδόσεις : Φ.Ι.Λ.Ο.Σ, Τρίκαλα 1987, σ. 54

²⁵ Ο Τούντορ Βλαντιμιρέσκου (Tudor Vladimirescu, 1780 - 7 Ιουνίου 1821) ήταν Ρουμάνος επαναστάτης, ηγέτης της εξέγερσης της Βλαχίας του 1821.Ο Τούντορ γεννήθηκε στο Βλαντιμίρι, στο νομό Γκόρι, στην περιοχή της Ολτενίας (Δυτική Βλαχία) σε οικογένεια έποικων αγροτών. Σε ηλικία 12 ετών στάλθηκε στην Κραϊόβα, στην υπηρεσία του βογιάρου Ιοάν Γκλογκοβεάνου, όπου αργότερα έμαθε ρητορική, γραμματική και ελληνικά.

²⁶ Dakin, D. «Η ενοποίηση της Ελλάδος 1770-1923». (μετάφραση Α. Ξανθόπουλου), Εκδόσεις :MIET, Αθήνα 2012, σ. 21

Έλληνες κυρίως με την εκτέλεση του ανθρώπου αυτού ο οποίος τιμήθηκε ως εθνικός ήρωας από τους Ρουμάνους²⁷.

Συν τοις άλλοις, η ελληνική Επανάσταση είχε και άλλη απήχηση εφόσον η διοικητική οργάνωση των Ηγεμονιών ανατέθηκε εκ νέου στους Βογιάρους οι οποίοι μύησαν τον λαό στην ξενοφοβία. Σε αυτό περιελήφθησαν και οι Έλληνες οι οποίοι κυριαρχούσαν στον πολιτικό αλλά και οικονομικό τομέα του τόπου και έτσι από τη μια μεριά συναντώνται εύποροι Έλληνες, που ζουν στην ευμάρεια, κι από την άλλη μεριά συναντώνται άποροι Ρουμάνοι. Πρόκειται για μια αντίθεση που επιφέρει αναστάτωση και σύγχυση²⁸. Η νέα διοικητική οργάνωση επέφερε διάφορες τροποποιήσεις, ενδυναμώνοντας τη νέα αντιπάθεια ανάμεσα στους Έλληνες και τους Ρουμάνους, κάτι το οποίο δεν άσκησε επιρροή στην κοινωνική δράση και την εμπορική δραστηριότητα των Ελλήνων. Αυτή η «άνθηση» την οποία γνώρισαν οι Έλληνες, σημαδεύτηκε από συμφωνίες που υπογράφηκαν εκείνη την εποχή. Αυτές ήταν η ρωσοτουρκική συνθήκη της Αδριανούπολης το 1829, η οποία εξυπηρετούσε την εξ ολοκλήρου αυτονομία στις Ηγεμονίες, η αγγλοτουρκική συνθήκη του 1838, που είχε ως αποτέλεσμα το άνοιγμα των Στενών του Ελλήσποντου για τα εμπορικά πλοία, καθώς επίσης και η συνθήκη των Παρισίων το 1856 η οποία έκανε διεθνή τη ναυσιπλοΐα στον Δούναβη και τον Εύξεινο Πόντο²⁹. Ο έλεγχος του εμπορίου ο οποίος διεξαγόταν μέσω του Δούναβη ήταν αποκλειστικό προνόμιο των Ελλήνων, αφού Έλληνες επιχειρηματίες δραστηριοποιήθηκαν στη ναυτιλία και το εμπόριο, έγιναν ακόμη πιο εύποροι και απέκτησαν πολιτική ισχύ³⁰. Την ίδια περίοδο πολλές πολιτιστικές εκδηλώσεις, σχολεία, αθλητικά σωματεία απέδιδαν αριστοκρατικά χαρακτηριστικά στις δραστηριότητες της ελληνικής κοινότητας.

Τόσο η Ελλάδα όσο και η Ρουμανία, ως εθνικά κράτη, προέβησαν σε διαπραγματεύσεις, ώστε να εξομαλυνθούν οι σχέσεις και να βρουν τη χρυσή τομή στον πολιτικό, αλλά και στον εμπορικό τομέα. Παρά το γεγονός ότι οι διαπραγματεύσεις αυτές κινήθηκαν σε αντιτουρκική βάση, δεν επέφεραν κάποιο αποτέλεσμα. Εξάλλου, η Ελλάδα προωθούσε μια ενδοβαλκανική συμμαχία κατά των Τούρκων και η Ρουμανία επιθυμούσε να εξυπηρετήσει την ελευθερία της με διπλωματικό τρόπο³¹.

Η σχέση ανάμεσα στις δύο χώρες, Ελλάδα και Ρουμανία, εξομαλύνθηκαν κατά τη διάρκεια της κρίσης του Ανατολικού ζητήματος (1875-1878), όταν ο σλαβικός κίνδυνος επέφερε την επαφή της Ελλάδας με την Ρουμανία. Η Βουλγαρική Εξαρχία, η οποία δημιουργήθηκε το

²⁷ Βερέμης, Θ. «Βαλκάνια από τον 19ο ως τον 20ο αιώνα. Δόμηση και Αποδόμηση των κρατών». Εκδόσεις: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, Αθήνα 2005, σ. 62.

²⁸ Σφέτας, Σ. «Ελληνοβουλγαρικές αναταράξεις 1880-1908: ανάμεσα στη ρητορική διμερούς συνεργασίας και στην πρακτική εθνικών ανταγωνισμών». Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2008, σ. 28

²⁹ Μέρτζος, Α.. «Οι Αρμάνοι Βλάχοι. Θεσσαλονίκη». Εκδόσεις :ΡΕΚΟΣ, Θεσσαλονίκη 2010, σ. 34.

³⁰ Βερέμης, ο.π.σ. 39

³¹ Βακαλόπουλος, Α. «Ο βόρειος Ελληνισμός κατά την πρώτη φάση του Μακεδονικού Αγώνα 1878-1894». Εκδόσεις: ΣΤΑΜΟΥΛΗ ΑΝΤ., Θεσσαλονίκη 2004, σ. 46

1870, αλλά και οι επεκτατικές βλέψεις των Βουλγάρων στη Μακεδονία, είχαν ως αποτέλεσμα να δημιουργηθεί στην Αθήνα ένα κλίμα κατά των Σλάβων³². Συνεπώς, αυτό οδήγησε την Ρουμανία να αντιμετωπίσει τη ρωσική απειλή κι από τη βόρεια πλευρά και από την νότια μέσω της Βουλγαρίας. Επομένως οδήγησε τις Ελλάδα και Ρουμανία να αποκαταστήσουν τις διπλωματικές τους σχέσεις³³ (Κολτσίδας, 2006). Η φιλία αυτή επικυρώθηκε το 1880 με την υπογραφή της Εμπορικής Σύμβασης και διήρκησε επτά συναπτά έτη³⁴.

Η ρευστή κατάσταση της οποίας η παρουσία ήταν έντονη στη διεθνή σκηνή, διαμόρφωσε νέες αλλαγές στις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών. Η Ρουμανία για να επιλύσει τα προβλήματά της, στράφηκε για βοήθεια στην Αυστροουγγαρία αλλά και τη Γερμανία, διότι αυτές είχαν τη δυνατότητα να της προσφέρουν στρατιωτική βοήθεια σε περίπτωση ρωσικής επίθεσης, εφόσον ήταν ακόμη έκδηλη η ρωσική απειλή που δεχόταν³⁵. Αν γινόταν αυτό, η Ρουμανία θα «ξεπλήρωνε» τη βοήθεια αυτή με την παραίτησή της από τη διεκδίκηση της Τρανσυλβανίας, του Βανάτου αλλά και της Βουκοβίνας^{36,37}.

Η στροφή της Ρουμανίας σε Αυστροουγγαρία και Γερμανία δημιούργησε νέες συνθήκες και τα δεδομένα, κάτι το οποίο δεν άφησε ανεπηρέαστες τις σχέσεις Ελλάδας – Ρουμανίας. Η Ρουμανία θέλησε να διεκδικήσει την περιοχή της νότιας Δοβρουτσάς³⁸, για να εξισορροπήσει την ενδεχόμενη επέκταση της Βουλγαρίας στην Μακεδονία και η πολιτική ήταν καθοριστικής σημασίας για την συμβολή της Ρουμανίας στο Κουτσοβλαχικό ζήτημα³⁹. Ήθελε να μεταφέρει την προσοχή του ρουμανικού λαού από τους «αδελφούς» της Τρανσυλβανίας (που θα παραχωρούνταν στην Αυστροουγγαρία), σε αυτούς της Μακεδονίας και της Ηπείρου. Έτσι η Ρουμανία δημιούργησε το Κουτσοβλαχικό ζήτημα της Μακεδονίας, της Ηπείρου και της Θεσσαλίας.

Η βαλκανική κρίση του 1885, μετά την πραξικοπηματική προσάρτηση της Ανατολικής Ρωμυλίας⁴⁰ από την Βουλγαρία, έφερε πάλι τις δυο πλευρές σε διαπραγματεύσεις. Ο κίνδυνος της βουλγαρικής εξέγερσης στη Μακεδονία και τη βόρεια Δοβρουτσά ήταν μεγάλος. Η συνεργασία

³² Κολτσίδας, Α.. «Οι Κουτσόβλαχοι. Εθνολογική και λαογραφική μελέτη». Εκδόσεις: ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, Θεσσαλονίκη 2006, σ.47

³³ Ελληνική πρεσβεία ιδρύθηκε στο Βουκουρέστι με πρώτο πρέσβη τον Μάρκο Δραγούμη.

³⁴ Βερέμη, Θ. «Βαλκάνια από τον 19ο ως τον 20ο αιώνα. Δόμηση και Αποδόμηση των κρατών». Εκδόσεις: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, Αθήνα 2005, σ. 71

³⁵ Βερέμη, Θ. «Βαλκάνια από τον 19ο ως τον 20ο αιώνα. Δόμηση και Αποδόμηση των κρατών». Εκδόσεις: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, Αθήνα 2005, σ. 73

³⁶ ΒΔ εδάφη της Ρουμανίας που συνορεύουν με την Αυστρία.

³⁷ Σφέτας, Σ. «Ελληνοβουλγαρικές αναταράξεις 1880-1908: ανάμεσα στη ρητορική διμερούς συνεργασίας και στην πρακτική εθνικών ανταγωνισμών». Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2008, σ. 66

³⁸ Η Δοβρουτσά, Δόβρουτσα ή Ντομπρουτζά είναι ιστορική περιοχή της δυτικής ακτής της Μαύρης Θάλασσας μεταξύ του Κάτω Δούναβη και της ακτής που σήμερα μοιράζεται μεταξύ Ρουμανίας και Βουλγαρίας (Βόρεια και Νότια Δοβρουτσά αντίστοιχα). Κυριότερη πόλη - λιμένας της επαρχίας αυτής είναι η Κωνσταντζα.

³⁹ Σφέτας, ο.π., σ. 61

⁴⁰ Η Ανατολική Ρωμυλία ήταν μια αυτόνομη περιοχή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, που δημιουργήθηκε το 1878 από τη Συνθήκη του Βερολίνου και καταργήθηκε το 1885, οπότε ενοποιήθηκε με το Πριγκιπάτο της Βουλγαρίας υπό την επικυριαρχία του Σουλτάνου της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Συνέχισε να είναι Οθωμανική επαρχία μέχρι το 1908, οπότε η Βουλγαρία ανακηρύχθηκε ανεξάρτητη. Η περιοχή αντιστοιχούσε χονδρικά στη σημερινή νότια Βουλγαρία.

ανάμεσα στην Ελλάδα και τη Ρουμανία τελικά δεν επετεύχθη, για τον λόγο ότι η δεύτερη αποδέχθηκε την ένωση της Βουλγαρίας με την Ανατολική Ρωμυλία ακολουθώντας τη γραμμή της Βιέννης. Ταυτόχρονα με τις εξελίξεις οι οποίες σημειώθηκαν στον τομέα της διπλωματίας, οι ελληνορουμανικές σχέσεις ταράσσονται από πιο ειδικά θέματα⁴¹. Πιο αναλυτικά, τα θέματα αυτά αφορούν τα κληρονομικά δικαιώματα για την περιουσία των Ελλήνων επιχειρηματιών που ήταν εγκαταστημένοι στη Ρουμανία, αλλά δεν είχαν απόγονους. Συνεπώς η θέληση των Ελλήνων να κληροδοτήσουν τις περιουσίες τους απεμπολώντας σημαντικά ποσά για να τα επενδύσουν σε αγαθοεργίες στην Ελλάδα, ήταν κάτι που εξήγγειρε τις αντιδράσεις των Ρουμάνων⁴². Αυτό δεν ήταν αρεστό ούτε στη ρουμανική κυβέρνηση η οποία θέλησε να μην επιτρέψει την εκροή κεφαλαίων θεωρώντας ότι οι περιουσίες που είχαν αποκτήσει οι Έλληνες στη Ρουμανία, ανήκαν στο Ρουμανικό κράτος⁴³. Αυτό όξυνε ακόμη περισσότερο τις δυσμενείς συνθήκες που είχαν ήδη διαμορφωθεί από τις σχέσεις των δύο κρατών.

Το αίσθημα των ρατσιστικών διαθέσεων και της ξενοφοβίας η οποία μεταφέρθηκε στον ρουμανικό λαό ύστερα από το τέλος της ηγεμονίας των Φαναριωτών, ενδυναμώθηκε ιδιαίτερα από τη διαμάχη για τους Κουτσοβλάχους και κατέληξε στο θέμα των ελληνικών περιουσιών που είχαν αποκτήσει στη Ρουμανία. Με βάση όλα όσα προαναφέρθηκαν, στα τέλη του αιώνα, οι σχέσεις των δύο κρατών οξύνθηκαν ακόμη περισσότερο, κάτι που οδήγησε στη διακοπή τους το 1892⁴⁴.

1.2 Η ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΤΩΝ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΩΝ

Αυτοί οι βουνίσιοι πληθυσμοί της Θεσσαλίας, Ηπείρου και Μακεδονίας δε θέλησαν να έχουν την ονομασία Κουτσόβλαχοι για τον λόγο ότι τη θεωρούσαν υποδεέστερη και ταπεινωτική. Εκείνη η ονομασία στην οποία έδειχναν δεκτικοί ήταν η ονομασία «Ελληνόβλαχοι» ή ακόμη και «ορεινοί Έλληνες Βλάχοι». Από τότε μέχρι και σήμερα, η ονομασία «Βλάχος» έχει τη σημασία του ορεινού Έλληνα που είναι ποιμένας κι αυτό ισχύει για κάθε ελληνικό μέρος και όχι μόνο στις περιοχές που μιλήθηκε η Κουτσοβλαχική γλώσσα⁴⁵. Μετέπειτα, οι ίδιοι ονομάστηκαν «Αρρουμούνιοι» το οποίο και απεδέχθησαν για το λόγο ότι το στερητικό άλφα παρέπεμπε στο γεγονός ότι δεν ήταν Ρουμάνοι, αλλά εκ των υστέρων δεν ήθελαν αυτό το όνομα και προτίμησαν να λέγονται μόνο Βλάχοι διότι θεωρούν με τον τρόπο αυτό ότι φανερώνουν πιο καλά την ελληνική τους ταυτότητα⁴⁶.

⁴¹ Βερέμης, Θ. «Βαλκάνια από τον 19ο ως τον 20ο αιώνα. Δόμηση και Αποδόμηση των κρατών». Εκδόσεις: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, Αθήνα 2005, σ. 77

⁴² Σφέτας, Σ. «Ελληνοβουλγαρικές αναταράξεις 1880-1908: ανάμεσα στη ρητορική διμερούς συνεργασίας και στην πρακτική εθνικών ανταγωνισμών». Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη, 2008, σ. 63

⁴³ Μέρτζου, Α.. «Οι Αρμάνοι Βλάχοι. Θεσσαλονίκη». Εκδόσεις :ΡΕΚΟΣ, Θεσσαλονίκη 2010, σ. 59

⁴⁴ Βακαλόπουλος, Α. «Ο βόρειος Ελληνισμός κατά την πρόιμη φάση του Μακεδονικού Αγώνα 1878-1894». Εκδόσεις: ΣΤΑΜΟΥΛΗ ΑΝΤ., Θεσσαλονίκη 2004, σ. 69 - 70

⁴⁵ Νυσταζοπούλου, Πελεκίδου, Μ. «Οι βαλκανικοί λαοί από την τουρκική κατάκτηση στην εθνική αποκατάσταση». Εκδόσεις: ΒΑΝΙΑΣ, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 37

⁴⁶ Αβέρωφ, Ε. «Η πολιτική πλευρά του Κουτσοβλαχικού ζητήματος». Εκδόσεις : Φ.Ι.Α.Ο.Σ, Τρίκαλα 1987, σ. 72

Οι άνθρωποι αυτοί σε όλη την ιστορική πορεία του ελληνικού Έθνους στάθηκαν οι πιο γνήσιοι Έλληνες δίνοντας το δικό τους ξεχωριστό στίγμα στους εθνικούς αγώνες και το ελληνικό εμπόριο αλλά και τον ελληνικό πολιτισμό και όταν ζούσαν στον τόπο τους, αλλά και όταν μετακινούνταν σε ξένες χώρες. Φυσικά δεν αφήνονται περιθώρια ή υπόνοιες για την ελληνικότητα των πληθυσμών αυτών ακόμη κι όταν ανακινήθηκε από τη Ρουμανική Προπαγάνδα το Κουτσοβλαχικό ζήτημα⁴⁷.

Οι Βλάχοι στην Ελλάδα δεν αποτελούν μειονότητα και μάλιστα δεν αποτελούν εθνική μειονότητα. Οι ίδιοι νιώθουν πραγματικοί Έλληνες και δεν εκδήλωσαν την τάση τους να δημιουργήσουν δικό τους μεμονωμένο κρατίδιο μέσα στο ελληνικό κράτος. Τουναντίον, είναι Έλληνες συνειδητοποιημένοι και έχουν αποδείξει τον εθνικό τους παλμό⁴⁸. Στο σύνολό τους οι Βλάχοι ή Κουτσόβλαχοι σε δύσκολες περιόδους του έθνους, όπως κατά την Κατοχή, δεν σκέφτηκαν ούτε σκόπευαν να γίνουν ανεξάρτητοι από την υπόλοιπη Ελλάδα, παρά μόνο προθυμοποιήθηκαν να συμμετάσχουν ισότιμα και αντιπροσωπευτικά στις εθνικές εκείνες διακυμάνσεις που ταλάνιζαν κατά καιρούς τη χώρα μας⁴⁹.

Κρίνεται σκόπιμο να αναφέρουμε στο σημείο αυτό, στοιχεία σχετικά με την γεωγραφική κατανομή του κουτσοβλαχικού πληθυσμού στον ελληνικό χώρο, προκειμένου να κατανοήσουμε τις ιδιαιτερότητες του.

Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι οι Κουτσόβλαχοι στη Μακεδονία και την Ήπειρο ήταν και είναι εγκατεστημένοι σε χωριά που βρίσκονται στις ορεινές διαβάσεις και πλαγιές της Πίνδου (μέχρι τα Άγραφα), σε υψόμετρο που κυμαίνεται από 800 έως 1.500 μέτρα. Εκτός από την Πίνδο είναι εγκατεστημένοι στην οροσειρά Βαρνούντα, Βέρνου (Βίτσι) και Ασκίου (Πισοδέρι, Νυμφαίο, Κλεισούρα, Βλάστη), στο Βέρμιο (Σέλι, Κουμαριά, Ξηρολίβαδο), στα Πιέρια (Βλαχολείβαδο, Κοκκινοπλός, Φτέρη) και στην Αλμωπία ή Καρατζόβα. Διευκρινίζεται, ότι όσοι Κουτσόβλαχοι κατοικούν στη Θεσσαλία (Τρίκαλα, Λάρισα, Βελεστίνο, Τύρναβο, Ελασσόνα) και σε άλλες πόλεις όπως Ιωάννινα, Γρεβενά, Βέροια κ.α. προέρχονται κυρίως από τους ορεινούς οικισμούς της Πίνδου.

1.3 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

Στην προηγούμενη ενότητα έγινε λόγος για την παρεφθαρμένη λατινική γλώσσα των Κουτσοβλάχων, η οποία σε συνδυασμό με την ανάδυση των εθνικών κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα, αλλά και την άσκηση των μειονοτικών προγραμμάτων, στάθηκε ο λόγος για να τεθεί υπό αμφισβήτηση η ελληνικότητα των πληθυσμών αυτών αλλά και η διεκδίκησή της από το

⁴⁷ Κατσάνης, Ν., & Ντίνας, Κ.» Οι Βλάχοι του νομού Σερρών και της Ανατολικής Μακεδονίας». Σέρρες 2008, σ. 47

⁴⁸ Μέρτζου, Α.. «Οι Αρμάνοι Βλάχοι. Θεσσαλονίκη». Εκδόσεις :ΡΕΚΟΣ, Θεσσαλονίκη 2010, σ. 44

⁴⁹ Νυσταζοπούλου – Πελεκίδου, ο.π., σ. 38

νεοσύστατο ρουμανικό κράτος. Στην ιστορική εξέλιξη του Κουτσοβλαχικού ζητήματος δε θα μπορούσε να παραλειφθεί η ρουμανική προπαγάνδα από το 1860 μέχρι και το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου. Ιδρύθηκε η Ρουμανομακεδονική Επιτροπή⁵⁰ για να καθορίσει σε τι απέβλεπε η ρουμανική προπαγάνδα μέσω της εκκλησίας και σχολείων για τους Βλάχους. Το 1863 η Ρουμανία περιέλαβε στον προϋπολογισμό του κράτους κονδύλια για την προώθηση του εκπαιδευτικού και εκκλησιαστικού έργου για τους Κουτσόβλαχους⁵¹. Την υλοποίηση αυτού του προγράμματος ανέλαβαν δυο Έλληνες με βλάχικη καταγωγή, ο μοναχός Αβέρκιος⁵² και ο Απόστολος Μαργαρίτης⁵³. Η επιλογή τους ήταν στοχευμένη, διότι η ελληνική παιδεία που είχαν τους έκαναν πιο «προσιτούς».

Οι πληθυσμοί αυτοί αποκαλούντο οι ίδιοι ως Αρωμόνιοι όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, ένας όρος ο οποίος υποδήλωνε την ιδιότητα του Ρωμαίου πολίτη⁵⁴. Αυτό συνεπάγεται ότι η ονομασία Ρωμιός η οποία υποδηλώνει τους Έλληνες είναι συνώνυμη του Αρωμόνιοι, κάτι το οποίο τεκμηριώνει ότι αυτός ο πληθυσμός είναι φορέας του κοινού ελληνορωμαϊκού πολιτισμού⁵⁵.

Κατά την περίοδο της τετραετούς διακοπής των ελληνορουμανικών διπλωματικών σχέσεων⁵⁶, οι ενέργειες της ρουμανικής προπαγάνδας παρουσίασαν μια επιθετικότητα, η οποία χαρακτηρίστηκε από την προσπάθειά της να δείξει ότι υπάρχει ένα ξεχωριστό εθνικό κίνημα που έχει αντίκτυπο ανάμεσα στον γνήσιο κουτσοβλαχικό πληθυσμό της Μακεδονίας. Επομένως, οι πρωτεργάτες φαίνεται να βρήκαν πρόσφορο έδαφος για να πετύχουν νέες παραχωρήσεις από την Υψηλή Πύλη, ώστε να μπορέσουν να πάρουν ένα κομμάτι του βλαχικού πληθυσμού της εκκλησιαστικής δικαιοδοσίας του Πατριαρχείου με το να ιδρύσουν ρουμανική επισκοπή στη Μακεδονία⁵⁷. Από την άλλη, η Ρουμανία υποχρεώθηκε να αφήσει μερικώς το εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τους Κουτσόβλαχους για το οποίο είχε επενδύσει πολλά χρήματα λόγω του ατελέσφορου σχεδίου. Ο βασικός υπεύθυνος ήταν ο Μαργαρίτης ο οποίος χρησιμοποιούσε τα

⁵⁰ Κύριο όργανο ρουμανικής προπαγάνδας με ιδρυτικά μέλη τον Καζατζοβίτσι (D.D. Cazacovici), με καταγωγή από το Μέτσοβο και τα αδέρφια Γκόγκα (Goga), με καταγωγή από την Κλεισούρα. Το ενδιαφέρον της Επιτροπής επικεντρώνονταν στη γλώσσα και την παιδεία.

⁵¹ Σφέτας, Σ. «Το ιστορικό πλαίσιο των ελληνορουμανικών πολιτικών σχέσεων (1866-1913)». Μακεδονικά 33ος, 23-47. Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 30

⁵² Καταγόταν από την Αβδέλλα Γρεβενών. Επιλέχθηκε από το Πατριαρχείο να μεταβεί στο Βουκουρέστι και να διευθετήσει τις διαφορές της ρουμανικής κυβέρνησης και του Πατριαρχείου σχετικά με μοναστηριακές γαίες, αλλά έγινε κοινανός των ρουμανικών ιδεών.

⁵³ Ο Απόστολος Μαργαρίτης, γεννημένος στη Βλαχοκλεισούρα, αποφοίτησε από τη Ζωσιμαία Σχολή και ασκούσε το επάγγελμα του δασκάλου. Αφού δελεάστηκε από τις προσφορές της ρουμανικής προπαγάνδας, διορίστηκε επιθεωρητής των ρουμανικών σχολείων της αυτοκρατορίας και ξεκίνησε μια εκστρατεία αλλοίωσης του εθνικού φρονήματος των Ελληνόβλαχων.

⁵⁴ Κολτσίδα, Α.. «Οι Κουτσόβλαχοι. Εθνολογική και λαογραφική μελέτη». Εκδόσεις: ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, Θεσσαλονίκη 2006, σ. 66.

⁵⁵ Βερέμης, Θ. «Βαλκάνια από τον 19ο ως τον 20ο αιώνα. Δόμηση και Αποδόμηση των κρατών». Εκδόσεις: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, Αθήνα 2005, σ. 71

⁵⁶ 1892-1896.

⁵⁷ Βακαλόπουλος, Α. «Ο βόρειος Ελληνισμός κατά την πρώτη φάση του Μακεδονικού Αγώνα 1878-1894». Εκδόσεις: ΣΤΑΜΟΥΛΗ ΑΝΤ., Θεσσαλονίκη 2004, σ. 78

κονδύλια όχι ως λόγο για την οργάνωση των σχολείων αλλά για τη δημιουργία ενός δικτύου ανθρώπων, επί πληρωμή φίλων, στην οθωμανική διοίκηση⁵⁸

Από την άλλη, τα ρουμανικά σχολεία βρίσκονταν σε δυσοίωνη θέση για τον λόγο ότι τα χρήματα τα οποία περίσσευαν από τα σχολεία δε μπορούσαν να υποστηρίξουν τις εγκαταστάσεις για να διεξαχθούν τα μαθήματα. Αυτό είχε ως φυσική απόρροια όχι μόνο τη μη λειτουργία των σχολείων αλλά να μειωθούν και σημαντικά οι μαθητές. Οι εξελίξεις αυτές μαζί με την αυταρχικότητα του Μαργαρίτη, είχαν ως αποτέλεσμα τις έντονες αντιδράσεις στη Ρουμανομακεδονική Εταιρεία αλλά και στον Τύπο στο Βουκουρέστι⁵⁹. Τα νέα κυκλοφόρησαν και στις ρουμανικές εφημερίδες στις οποίες υπήρχε πληθώρα κατηγοριών προς τον Μαργαρίτη καθώς και πληθώρα πληροφοριών για τα ρουμάνικα σχολεία. Σε αντίθεση με την απήχηση της συμπεριφοράς του Μαργαρίτη, οι κυβερνήσεις κράτησαν το ίδιο πρόσωπο στην ηγεσία της ρουμανικής προπαγάνδας⁶⁰. Ο λόγος στηρίζεται στο γεγονός της ύπαρξης των «επί πληρωμή φίλων» που αναφέρθηκε παραπάνω, στην οθωμανική διοίκηση. Έτσι, οι Ρουμάνοι οι οποίοι είχαν ως παράδειγμα τη δημιουργία της Βουλγαρικής Εξαρχίας, σκόπευαν να εκμεταλλευτούν τις διεκδικήσεις του Μαργαρίτη για τους Κουτσόβλαχους ώστε να ασκήσουν επιρροή στον Σουλτάνο για να εκδώσει διάταγμα για την ίδρυση της Ρουμανικής Επισκοπής. Ενώ στην αρχή φάνηκε να ευοδώνεται αυτή η επιδίωξή τους, τελικά η αντίδραση του Οικουμενικού Πατριαρχείου και της Ρωσίας το απέτρεψαν⁶¹.

Ο Μαργαρίτης επιχείρησε να μαζέψει υπογραφές από τις κουτσοβλαχικές κοινότητες της Μακεδονίας ώστε έπειτα να υποβάλλουν αίτηση στον Σουλτάνο για την ίδρυση της Ρουμανικής Επισκοπής στο Μοναστήρι με δικαιοδοσία στον μακεδονικό και ηπειρωτικό χώρο. Εν τέλει η αίτηση η οποία κατατέθηκε στον Σουλτάνο έβριθε πλαστών υπογραφών⁶².

Η αποκατάσταση των διπλωματικών σχέσεων από την πλευρά της Ελλάδας έθετε ως αναγκαίο όρο την εμφάνιση χειροπιαστών δειγμάτων για την ευνοϊκή στάση και φιλική διάθεση της Ρουμανίας η οποία έπρεπε να βάλει ένα τέρμα στην παροχή εδάφους σε «εργαστήρια» τα οποία υποτιμούσαν την Ελλάδα και ειδικά στη Μακεδονία⁶³. Όμως η Ρουμανία δε συμβιβάζοταν σε κάτι τέτοιο κι αυτό είχε ως αποτέλεσμα το 1893, να εντατικοποιήσει τη δράση της στο

⁵⁸ Μιχαηλίδη, Ι. «Ο Ελληνισμός της Ρουμανίας 17ος-20ός αιώνας. Εμπορικοί σταθμοί των Ελλήνων στη Ρουμανία» (Επιμέλεια Ε. Γαβρά), 31-36, Αθήνα 2007, σ. 35

⁵⁹ Σφέτας, Σ. «Το ιστορικό πλαίσιο των ελληνορουμανικών πολιτικών σχέσεων (1866-1913)». Μακεδονικά 33ος, 23-47. Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 82.

⁶⁰ Αβέρωφ, Ε. «Η πολιτική πλευρά του Κουτσοβλαχικού ζητήματος». Εκδόσεις : Φ.Ι.Α.Ο.Σ, Τρίκαλα 1987, σ. 63

⁶¹ Βακαλόπουλος, Α. «Ο βόρειος Ελληνισμός κατά την πρώτη φάση του Μακεδονικού Αγώνα 1878-1894». Εκδόσεις: ΣΤΑΜΟΥΛΗ ΑΝΤ., Θεσσαλονίκη 2004, σ. 83

⁶² Κατσάνης, Ν., & Ντίνα, Κ.» Οι Βλάχοι του νομού Σερρών και της Ανατολικής Μακεδονίας». Σέρρες 2008, σ. 41

⁶³ Σφέτα, Σ. «Ελληνοβουλγαρικές αναταράξεις 1880-1908: ανάμεσα στη ρητορική διμερούς συνεργασίας και στην πρακτική εθνικών ανταγωνισμών». Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2008, σ. 82

Κουτσοβλαχικό ζήτημα⁶⁴, ενώ συνέχιζε να προσφέρει, έστω και περιορισμένα, κονδύλια για την εκπαίδευση των Κουτσόβλαχων κι έτσι το εκπαιδευτικό προσωπικό των ελληνικών σχολείων της Μακεδονίας βρέθηκε σε τρομερά δυσάρεστη θέση. Για την αντιμετώπιση του ρουμανισμού οι πρόξενοι πρότειναν στην ελληνική κυβέρνηση την ίδρυση πιο πολλών και οργανωμένων σχολείων, αλλά και την ίδρυση συλλόγων και προξενικών αρχών σε τόπους που υπέφεραν από το ανυποχώρητο και αυταρχικό του Μαργαρίτη⁶⁵.

Η ελληνική κυβέρνηση παρά το γεγονός ότι είχε πλήρη συνείδηση της κατάστασης στη Μακεδονία, τότε δεν είχε τη δυνατότητα να παρέχει μέρος του κρατικού προϋπολογισμού για την ενδυνάμωση και ενθάρρυνση των Κουτσόβλαχων. Την περίοδο αυτή, ο πρωθυπουργός Χαρίλαος Τρικούπης, αδυνατώντας να αποπληρώσει το δημόσιο χρέος, το Δεκέμβριο 1983, κήρυξε πτώχευση, αποδεικνύοντας με τον τρόπο αυτό τη δεινή οικονομική κατάσταση της Ελλάδας.

Για τον λόγο αυτό, η ρουμανική προπαγάνδα βρήκε πρόσφορο έδαφος στις επιδιώξεις της από την παθητικότητα της ελληνικής πλευράς αλλά και την συναίνεση των «φίλων» του Μαργαρίτη στα εκκλησιαστικά ζητήματα. Οι διαμάχες ανάμεσα στον Μαργαρίτη και τους Κουτσόβλαχους ήταν έντονες και οι Εκκλησίες κατάντησαν τόποι συγκρούσεων και ασέβειας⁶⁶. Ταυτόχρονα στην Ρουμανία, η επιθετικότητα των Ρουμάνων ήταν πολύ έντονη στα ελληνικά σχολεία, στις εκκλησίες μέσα από τις επιδρομές τους αλλά και οι δικαστικές διώξεις των Ελλήνων δεν είχαν σταματημό⁶⁷. Επίσης οι Έλληνες κυριεύονταν από έντονες ανησυχίες και φόβους, από την κυβερνητική δίωξη και επέλεγαν να εγκαταλείψουν τον τόπο ή να πολιτογραφηθούν ως Ρουμάνοι πολίτες⁶⁸.

Οι προκλητικές ενέργειες από την πλευρά των Ρουμάνων δε διακόπηκαν ποτέ για τον λόγο ότι βασική τους επιδίωξη ήταν να πλήξουν πιθανά κέντρα αντιρουμανικών ενεργειών. Το επίκεντρο του στόχου της ρουμανικής κυβέρνησης δεν ήταν ωστόσο η πρόληψη μιας ενδεχόμενης ελληνικής εξέγερσης κατά των Ρουμάνων, αλλά η άσκηση επιρροής και πίεσης στους Έλληνες ομογενείς αλλά και στο ελληνικό κράτος εν γένει. Χαρακτηριστικό γεγονός αποτέλεσε η ενέργεια όπου, είκοσι Ρουμάνοι εισέβαλλαν στο παρεκκλήσι της ελληνικής πρεσβείας Βουκουρεστίου επιχειρώντας να υποχρεώσουν τον εφημέριο να αναγνώσει το Ευαγγέλιο στη ρουμανική γλώσσα, κάτι το οποίο προσέκρουσε στην αντίδρασή του για τον λόγο ότι η εκκλησία ήταν ελληνική και ο

⁶⁴ Κολτσιδά, Α.. «Οι Κουτσόβλαχοι. Εθνολογική και λαογραφική μελέτη». Εκδόσεις: ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, Θεσσαλονίκη 2006, σ. 79

⁶⁵ Μέρτζος, Α.. «Οι Αρμάνοι Βλάχοι. Θεσσαλονίκη». Εκδόσεις :ΡΕΚΟΣ, Θεσσαλονίκη 2010, σ. 68

⁶⁶ Νυσταζοπούλου, Πελεκίδου, Μ. «Οι βαλκανικοί λαοί από την τουρκική κατάκτηση στην εθνική αποκατάσταση». Εκδόσεις: ΒΑΝΙΑΣ, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 49

⁶⁷ Βερέμης, Θ. «Βαλκάνια από τον 19ο ως τον 20ο αιώνα. Δόμηση και Αποδόμηση των κρατών». Εκδόσεις: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, Αθήνα 2005, σ. 48-49

⁶⁸ Η δράση της ρουμανικής προπαγάνδας εμφανιζόταν με λεπτομέρειες στις ρουμανικές εφημερίδες στο Βουκουρέστι. Οι Έλληνες αφού άκουσαν τα σκληρά και αυστηρά μέτρα αλλά και τις αδικίες τις οποίες υφίστανται οι Κουτσόβλαχοι, έπαιρναν πολύ ακραία μέτρα για να διαφυλάξουν την οικογένεια αλλά και την περιουσία τους. Εξάλλου η απουσία του Έλληνα πρέσβη στο Βουκουρέστι προκαλούσε έντονη ανησυχία και ανασφάλεια για το μέλλον τους και έτσι το 1893 έγιναν πολλές αιτήσεις πολιτογράφησης στη Ρουμανική βουλή από τους ίδιους τους Έλληνες.

εφημέριος δεν γνώριζε ρουμάνικα⁶⁹. Την ίδια μέρα είκοσι χιλιάδες Ρουμάνοι εξέφρασαν την ικανοποίησή τους ξεχυμένοι στους δρόμους για την απέλαση Ελλήνων⁷⁰. Όλα αυτά τα οποία εξελίσσονταν και σημειώθηκαν στις 30 Ιανουαρίου 1906, όχι μόνο δεν αποτράπηκαν από τη ρουμανική αστυνομία, αλλά υποδαυλίστηκαν⁷¹.

Η αλληλεπίδραση μεταξύ των παραγόντων που συνέβαλαν στη διαμόρφωση των σχέσεων μεταξύ Ελλάδας και Ρουμανίας είναι καθοριστικής σημασίας και για την συνείδηση των δύο λαών, αλλά και για την εξέλιξη του Κουτσοβλαχικού ζητήματος. Και για τον λόγο αυτό θεωρείται σημαντική η κατανόηση και η αξιολόγησή τους.

⁶⁹ Χρυσοχόου, Α. «Οι Βλάχοι της Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ηπείρου». Εκδόσεις :ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, Θεσσαλονίκη 2007, σ. 55-57

⁷⁰ Βούρη, Σ. , «Η εκπαίδευση στη Μακεδονία. Μακεδονικό- Βαλκανικό 1904-1913, από τον Παύλο Μελά στην απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης», ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, Αθήνα 2008, σ. 34

⁷¹ Γούναρη, Β. , «Τα Βαλκάνια των Ελλήνων: Από τον Διαφωτισμό ως τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο». Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2007, σ. 48

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο - Η ΡΗΞΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΡΟΥΜΑΝΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ(1892-1896)

2.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΟΡΟΥΜΑΝΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Όλα τα γεγονότα που σημειώθηκαν κατά την χρονική περίοδο από τον 19^ο αιώνα αλλά και στις αρχές του 20ού αιώνα, αποτέλεσαν το θεμέλιο πάνω στο οποίο διαμορφώθηκε η νέα οπτική στις σχέσεις Ελλάδας και Ρουμανίας. Παρατηρήθηκαν αλλαγές μέσα από τα νέα δεδομένα στην εγγύς διεθνή πολιτική σκηνή. Οι Βαλκανικές χώρες απέβλεπαν στο να έχουν μεγαλύτερο αντίκτυπο μέσα από την επιρροή τους στη Μακεδονία, μέσα από τον τομέα της εκπαίδευσης ενώ συνάμα περίμεναν μία νέα κρίση του Ανατολικού ζητήματος, όπου θα προχωρούσαν σε εδαφικές διεκδικήσεις.⁷² Από την άλλη, η Ρωσία ήθελε να δώσει το δικό της στίγμα στη Βουλγαρία ασκώντας σε αυτή μεγάλη επιρροή, κάτι που συντέλεσε το 1887 στη διακοπή των σχέσεων ανάμεσα στις δύο χώρες⁷³. Το 1896 όμως οι σχέσεις αναθερμάνθηκαν και μέσα από τη βελτίωση των ρωσοβουλγαρικών διπλωματικών σχέσεων, η ρωσική διπλωματία σημείωσε πρόοδο μέσα από μια συμμαχία των σλαβικών βαλκανικών κρατών, κάτι το οποίο φάνταζε ιδιαίτερα δύσκολο. Ο βασικός στόχος της Βουλγαρίας, ήταν η είσοδος της στη Μακεδονία μέσα από μια εκπαιδευτική και εκκλησιαστική πολιτική, αλλά και επαναστατική δραστηριοποίηση⁷⁴. Μέσα από αυτά τα δρώμενα, επιχειρήθηκαν προσπάθειες να βελτιωθούν και οι σχέσεις με την Ελλάδα. Η ελληνική κυβέρνηση δεν συναντούσε κάποιο εμπόδιο να μην ικανοποιήσει το αίτημα της Βουλγαρίας για την αποστολή του Βούλγαρου διπλωματικού πράκτορα στην Αθήνα⁷⁵.

Οι διπλωματικές σχέσεις ανάμεσα στη Ρωσία και τη Βουλγαρία είχε ως αποτέλεσμα τη δραστηριοποίηση της Αυστροουγγαρίας. Ο υπουργός των εξωτερικών της Αυστρίας Γκολουκόφσκι (Goluchowski)⁷⁶, είχε ως σκοπό να υπάρξει μια ισορροπία στο σλαβικό μπλοκ., το οποίο παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και για τον λόγο αυτό θεωρείται σημαντική η διαρκής εξέλιξή του.

Το σλαβικό μπλοκ, λοιπόν, εξελισσόταν αδιάκοπα προάγοντας την προσέγγιση της Ρουμανίας⁷⁷, αλλά και της Ελλάδας⁷⁸. Οι προσπάθειες του υπουργού τελεσφόρησαν τον Ιούλιο του

⁷² Χρυσόχου, Α. «Οι Βλάχοι της Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ηπείρου». Εκδόσεις :ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, Θεσσαλονίκη 2007, σ. 32

⁷³ Αβέρωφ, Ε. «Η πολιτική πλευρά του Κουτσοβλαχικού ζητήματος». Εκδόσεις : Φ.Ι.Λ.Ο.Σ, Τρίκαλα 1987, σ. 91

⁷⁴ Σφέτσας, Σ. «Ελληνοβουλγαρικές αναταράξεις 1880-1908: ανάμεσα στη ρητορική διμερούς συνεργασίας και στην πρακτική εθνικών ανταγωνισμών». Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2008, σ. 87

⁷⁵ Μέρτζος, Α.. «Οι Αρμάνοι Βλάχοι. Θεσσαλονίκη». Εκδόσεις :ΡΕΚΟΣ, Θεσσαλονίκη 2010, σ. 66

⁷⁶ Άηκε στην συντηρητική παράταξη, μέλος του Κοινοβουλίου, Υπουργός Εσωτερικών και Εξωτερικών.

⁷⁷ Η Ρουμανία, το 1883 είχε συνάψει με την Αυστροουγγαρία και τη Γερμανία μυστική αμυντική συνθήκη η οποία προέβλεπε ότι σε περίπτωση επίθεσης της Ρωσίας εναντίον της Ρουμανίας, οι δύο χώρες θα μπορούσαν να της παρέχουν στρατιωτική δύναμη. Η συνθήκη κρατήθηκε μυστική για τον λόγο ότι αποτέλεσμα ήταν η παραίτηση της Ρουμανίας από τη διεκδίκηση της Τρανσυλβανίας, του Βανάτου και της Βουκοβίνας.

⁷⁸ Κολτσίδα, Α.. «Οι Κουτσοβλάχοι. Εθνολογική και λαογραφική μελέτη». Εκδόσεις: ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, Θεσσαλονίκη 2006, σ. 64

1896 όταν επήλθε η εξυγίανση των ελληνορουμανικών σχέσεων, παρά το γεγονός ότι η Ρουμανία δε σταμάτησε την κλιμάκωση των ενεργειών της στην Μακεδονία, αλλά και στο εσωτερικό της χώρας, ενώ από την άλλη πλευρά η Ελλάδα κράτησε αδιάλλακτη στάση στις απόψεις της σχετικά με το ζήτημα της κληρονομιάς του Ζάππα, αλλά και του διορισμού του Ρουμάνου επισκόπου⁷⁹.

Η Ρουμανία αρχικά δεν ανταποκρίθηκε στις προσδοκίες της Αυστροουγγαρίας, το έπραξε όμως στην συνέχεια εφόσον βασικός της σκοπός ήταν η αποκατάσταση των διπλωματικών σχέσεων με την Ελλάδα, αλλά και η ικανοποίηση των απαιτήσεων της. Δε μπορεί φυσικά να παραβλεφθεί το ότι η Ρουμανία εναπέθεσε τις προσδοκίες της στην Αυστροουγγαρία εφόσον η βασική της επιδίωξη ήταν η αποκατάσταση του Κουτσοβλαχικού ζητήματος στις δικές τις βάσεις. Η ρουμανική μεταστροφή τεκμηριώθηκε με διάφορα γεγονότα που επέφεραν αλλαγές. Πρωτίστως, συναντάται η κατάργηση του ρουμανικού προξενείου στο Μοναστήρι. Στον τελευταίο προϋπολογισμό της ρουμανικής κυβέρνησης, δεν υπήρχαν πλέον τα κονδύλια για το ρουμανικό προξενείο, κάτι το οποίο συνεπαγόταν την κατάργηση του προξενείου εκεί⁸⁰. Συγκεκριμένα, η κατάργηση του προξενείου στο κατεξοχήν κέντρο της Μακεδονίας δείχνει ότι οι ρουμανικές αξιώσεις ξεκίνησαν να περιθωριοποιούνται σχετικά με το Κουτσοβλαχικό Ζήτημα. Η υποχώρηση αυτή επεδίωκε να πείσει την Ελλάδα ότι η Ρουμανία είναι σύμμαχος της. Η ύστατη αλλαγή της σερβικής πολιτικής⁸², αλλά και οι αξιώσεις της στη Μακεδονία επέβαλαν την ενεργή συμμαχία των χωρών ενάντια στον σλαβισμό και την υπογραφή Σύμβασης εμπορικής και προξενικής, η οποία παρουσίαζε ιδιαίτερο ενδιαφέρον τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο⁸³. Επίσης, ενδιαφέρον παρουσιάζει η κατανόηση της αλλαγής, που παρατηρείται στις σχέσεις ανάμεσα στην Ελλάδα και στη Ρουμανία.

Οι παράγοντες οι οποίοι συνέδραμαν στη διακοπή των σχέσεων Ελλάδας και Ρουμανίας ήταν η τροπή που έλαβε το ζήτημα Ζάππα που ήταν και η βασική αφορμή για τη διακοπή των διπλωματικών σχέσεων⁸⁴. Με δεδομένο ότι η Ρουμανία έδειξε να προθυμοποιείται να προβεί σε παραχωρήσεις μετά από την αυστριακή προτροπή, την ίδια στιγμή στην Ελλάδα έγινε μια δίκη με σκοπό να διαλευκανθούν οι κληρονόμοι της περιουσίας του Ζάππα και έτσι τα δικαστήρια

⁷⁹ Μέρτζος, Α.. «Οι Αρμάνοι Βλάχοι. Θεσσαλονίκη». Εκδόσεις :PEKOS, Θεσσαλονίκη 2010, σ. 69

⁸⁰ Ο Ρουμάνος πρόξενος έστειλε το 1895 στο Βουκουρέστι μια αντιπροσωπεία για να υπάρξει η δυνατότητα να αποσπάσει χρηματική επιχορήγηση για τα ρουμανικά σχολεία και με έμμεσο τρόπο να εξοβελίσει τον Μαργαρίτη από την ηγεσία της προπαγάνδας. Η αντιπροσωπεία δε κατόρθωσε να αποσπάσει καμία απολύτως επιχορήγηση και για τον λόγο αυτό μετέβησαν ο γιατρός Δ. Χρίστοβιτς και Φ. Αποστολέσκου ζητώντας συνάντηση με τον πρωθυπουργό για να τον ενημερώσουν για τις αυξημένες ανάγκες των σχολείων στη Μακεδονία και να ζητήσουν να αποσταλεί οικονομική στήριξη.

⁸¹ Βερέμη, Θ. «Βαλκάνια από τον 19ο ως τον 20ο αιώνα. Δόμηση και Αποδόμηση των κρατών». Εκδόσεις: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, Αθήνα 2005, σ. 86

⁸² Στις 19 Φεβρουαρίου 1897 υπέγραψε μυστική συνθήκη με τη Βουλγαρία που προέβλεπε συνεργασία μεταξύ των δυο χωρών εναντίον της ελληνικής και αυστριακής επιρροής στη Μακεδονία.

⁸³ Σφέτας Σ. «Ελληνοβουλγαρικές αναταράξεις 1880-1908: ανάμεσα στη ρητορική διμερούς συνεργασίας και στην πρακτική εθνικών ανταγωνισμών». Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2008, σ. 84

⁸⁴ Η απόφαση αυτή ήταν αποτέλεσμα των ενεργειών του Έλληνα πρωθυπουργού ο οποίος κατάφερε να συμβιβάσει την υπόθεση με τους ανιψιούς του αποθανόντος.

⁸⁵ Μέρτζος, Α.. «Οι Αρμάνοι Βλάχοι. Θεσσαλονίκη». Εκδόσεις :PEKOS, Θεσσαλονίκη 2010, σ. 71

προέβησαν σε κάποιες αποφάσεις. Οι αποφάσεις αυτές ήταν ότι η ελληνική κυβέρνηση αναγκαζόταν να εκτελέσει κατά γράμμα τους όρους της διαθήκης και πως η Ζάππειος επιτροπή θα αποτελείτο από πέντε μέλη⁸⁶..

Ο κυριότερος γνώμονας για την εξομάλυνση των ελληνορουμανικών σχέσεων ήταν η μεσολάβηση της Αυστροουγγαρίας, την εμπλοκή της οποίας τεκμηριώνουμε ως εξής : Οι σχέσεις Ελλάδας και Ρουμανίας εξομαλύνθηκαν χάρη της φιλικής παρέμβασης της Αυστροουγγαρίας. Τα δύο κράτη έχουν τη δυνατότητα να αποτελέσουν ένα δυνατό πρόχωμα στις αντιτιθέμενες βαλκανικές ροπές. Για την περάτωση της ελληνορουμανικής έριδας έδρασε ο αυτοκράτορας Φραγκίσκος Ιωσήφ⁸⁷ με την επίσκεψή του στη ρουμανική αυλή⁸⁸. Ο ρωσικός Τύπος ανέγραφε για την ελληνορουμανική συνεννόηση ότι υπήρξε ως απόρροια της μεσολάβησης της Αυστροουγγαρίας και η συνεννόηση αυτή υπήρξε και το αντιστάθμισμα στο σλαβικό βαλκανικό σύνδεσμο των Βουλγάρων, των Σέρβων και των Μαυροβουνίων⁸⁹. Ενώ έγινε προσπάθεια για την βελτίωση των διπλωματικών σχέσεων ανάμεσα στην Ελλάδα και τη Ρουμανία, οι πολιτικοί κύκλοι στην τελευταία, αλλά και η κοινή γνώμη δε μπορούσαν να δεχθούν την εξομάλυνση των σχέσεων της χώρας με την Ελλάδα. Τα αιτήματα της ελληνικής πλευράς για την αποδοχή και αναγνώριση των ελληνικών κοινοτήτων και εκκλησιών ως νομικών προσώπων θεωρήθηκαν άκρως αντίθετα με τα οφέλη των Ρουμάνων.

⁸⁶ Σφέτας, Σ. «Ελληνοβουλγαρικές αναταράξεις 1880-1908: ανάμεσα στη ρητορική διμερούς συνεργασίας και στην πρακτική εθνικών ανταγωνισμών». Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2008, σ. 77

⁸⁷ Ο Φραγκίσκος Ιωσήφ Α΄ ήταν αυτοκράτορας της Αυστρίας και βασιλιάς της Ουγγαρίας από τις 2 Δεκεμβρίου του 1848 μέχρι τον θάνατο του στις 21 Νοεμβρίου του 1916.

⁸⁸ Μέριτζος, ο.π., σ. 78

⁸⁹ Κολτσίδα, Α.. «Οι Κουτσόβλαχοι. Εθνολογική και λαογραφική μελέτη». Εκδόσεις: ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, Θεσσαλονίκη 2006, σ. 66

2.2 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ ΖΑΠΠΑ

Οι ήπιες ελληνορουμανικές διπλωματικές σχέσεις ήταν το κεντρικό σημείο αναφοράς κατά το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα στο Κουτσοβλαχικό ζήτημα. Πέραν τούτου, σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε και η διαφωνία όσον αφορά τα κληρονομικά δικαιώματα για την περιουσία των Ελλήνων επιχειρηματιών, οι οποίοι ήταν εγκατεστημένοι στη Ρουμανία αλλά ήταν άτεκνοι. Όλα όσα συνέβαιναν στο εσωτερικό της Ρουμανίας σε συνδυασμό με όσα αναφέρθηκαν ως τώρα στην ενότητα αυτή, είναι μία απάντηση στο εύλογο ερώτημα το οποίο προκύπτει για την οριστική διακοπή των ελληνορουμανικών σχέσεων, την οποία θα εξετάσουμε και παρακάτω⁹⁰.

Οι ρουμανικές κυβερνήσεις μετά το 1859 είχαν ως στόχο να προάγουν την ενότητα του ρουμανικού λαού, ενώ την ίδια περίοδο όλα όσα άφησε η περίοδος των Φαναριωτών, αλλά και η πρόοδος των Ελλήνων αποτέλεσαν το ισχυρό κίνητρο για την ενδυνάμωση του ανθελληνικού αισθήματος στη ρουμανική κοινότητα⁹¹. Οι εύποροι Έλληνες σε συνδυασμό με την κληροδότηση των περιουσιών τους ήταν κάτι αρνητικό για την εθνική οικονομία. Αξίζει δε να σημειωθεί ότι το έτος 1889 η ρουμανική κυβέρνηση αποφάσισε να ψηφίσει έναν νόμο, με βάση τον οποίο δε θα αναγνωρίζονται ως κληρονόμοι τα σχολεία, οι σύλλογοι και οι κοινότητες, κάτι το οποίο σήμαινε ότι το ρουμανικό κράτος έδωσε νομική ισχύ στην νοθευμένη οικειοποίηση των ελληνικών περιουσιών⁹².

Η οριστική διακοπή των σχέσεων ανάμεσα σε Ελλάδα και Ρουμανία θεωρείται ότι ήταν η στροφή της ρουμανικής πολιτικής στο Κουτσοβλαχικό ζήτημα. Οπότε, στην εξέλιξη των ιστορικών δρώμενων, συναντάται και η επιλογή της Ρουμανίας να μεταβάλλει την πολιτική της στην υπόθεση Ζάππα. Ο Κωνσταντίνος Ζάππας γεννήθηκε στο Τεπελένι και ήταν εθνικός ευεργέτης και μεγάλος επιχειρηματίας και μαζί με τον ξάδερφό του διακρίνονταν για το επιχειρηματικό τους μυαλό και η δράση τους ήταν μεγάλη καθώς ήταν πολυπράγμονες, ενασχολούμενοι με πολλούς τομείς κι από τους πιο σπουδαίους μεγαλογαιοκτήμονες στη Βλαχία⁹³. Ο Κωνσταντίνος Ζάππας ξεκίνησε έναν μεγάλο δικαστικό αγώνα για την περιουσία του ξαδέρφου του, Ευάγγελου Ζάππα, όταν αυτός απεβίωσε. Εν τέλει, η κληρονομιά αποδόθηκε στον Κωνσταντίνο, ο οποίος τήρησε όλα εκείνα τα οποία επιθυμούσε ο ξάδερφός του και με την οικονομική του άνεση, προχώρησε σε ανέγερση του καλλιμάρμαρου Ζαππείου Μεγάρου στην Αθήνα.

⁹⁰ Σφέτσας, Σ. «Το ιστορικό πλαίσιο των ελληνορουμανικών πολιτικών σχέσεων (1866-1913)». Μακεδονικά 33ος, 23-47. Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 59

⁹¹ Χρυσοχόου, Α. «Οι Βλάχοι της Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ηπείρου». Εκδόσεις :ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, Θεσσαλονίκη 2007, σ. 76

⁹² Μιχαηλίδης, Ι. «Ο Ελληνισμός της Ρουμανίας 17ος-20ός αιώνας. Εμπορικοί σταθμοί των Ελλήνων στη Ρουμανία» (Επιμέλεια Ε. Γαβρά), 31-36, Αθήνα 2007, σ. 58

⁹³ Ταμπάκης, Α. «Οι Έλληνες στη Ρουμανία. 17ος- 19ος αιώνας». Ιστορικά, τεύχος 98, 4-17, Αθήνα 2001, σ. 47

Επίσης, προχώρησε στην ανέγερση των Ζάππειων παρθεναγωγείων στην Κωνσταντινούπολη το 1875 αλλά και πολλά εκπαιδευτήρια τόσο στην Ήπειρο, όσο και στη Θράκη⁹⁴. Όταν ο Ζάππας απεβίωσε στις 20 Ιανουαρίου 1892, η ελληνική πρεσβεία ανέλαβε την πρωτοβουλία να αρχίσει τη νόμιμη διαδικασία για την διαθήκη του ξαδέρφου του, σύμφωνα με την ιταλική και ρουμανική Σύμβαση⁹⁵. Έτσι, το ρουμανικό Υπουργείο Εξωτερικών ανακοίνωσε με σχετικό έγγραφο την εφαρμογή της ιταλο- ρουμανικής Σύμβασης και στην υπόθεση Ζάππα παραχωρώντας στην ελληνική πρεσβεία την διαχείριση των περιουσιακών στοιχείων του Κωνσταντίνου Ζάππα⁹⁶. Το ζήτημα της περιουσίας του Κ. Ζάππα προχώρησε στη σφράγιση της. Το δικαστήριο προγραμματίσει την αποσφράγιση και απογραφή της περιουσίας, όμως σημειώθηκαν απρόβλεπτες εξελίξεις που ανέτρεψαν τα δεδομένα. Το Μάρτιο του 1892, ο Σουλτάνος δέχτηκε να ιδρύσει Ρουμανική Ιερά Μητρόπολη στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και οι Ρουμάνοι προχώρησαν στην ίδρυση δυο επισκοπών, στο Μοναστήρι και στα Ιωάννινα. Το Πατριαρχείο, όμως, αρνήθηκε να δεχτεί τη σουλτανική απόφαση και με την στήριξη της Ρωσίας, προειδοποίησε, ότι σκόπευε να κλείσει όλες τις ρουμανικές εκκλησίες στη Μακεδονία. Υπό αυτή τη πίεση ο Σουλτάνος αναδιπλώθηκε και η Ρουμανία αδυνατούσε να δημιουργήσει Μητρόπολη, χωρίς τη συγκατάθεση του Πατριαρχείου. Αμέσως μετά την εξέλιξη αυτή, το ρουμανικό Υπουργείο Εξωτερικών άλλαξε τακτική και απεφάνθη ότι η προξενική αρχή δεν ήταν η κατάλληλη για να αναλάβει τις ενέργειες για τον λόγο ότι η περιουσία ήταν καθαρά κινητή και θα έθιγε τα συμφέροντα των Ρουμάνων υπηκόων⁹⁷.

Παρά το γεγονός ότι η ρουμανική κυβέρνηση είχε επιτρέψει στην ελληνική πρεσβεία να διεκπεραιώσει τη σφράγιση, εν τέλει συνέβαλε το Υπουργείο Εξωτερικών σε ένα θέμα το οποίο ήταν σχετικό με τη δικαιοδοσία των δικαστικών αρχών και συνεπώς ο λόγος της μεσολάβησης του Υπουργείου είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με την πολιτική την οποία έθετε σε ισχύ η Ρουμανία⁹⁸. Η ελληνική πρεσβεία προέβαλλε την αντίθεσή της για την εμπλοκή του Υπουργείου, αλλά και τον ύπουλο τρόπο με τον οποίο η Ρουμανία ήθελε να κάνει την αποσφράγιση αφήνοντας τελείως αμέτοχη την Ελλάδα σε όλο αυτό. Όντως, το δικαστήριο δεν έλαβε υπόψη την Ελλάδα στην αποσφράγιση της περιουσίας⁹⁹.

⁹⁴ Βούρης, Σ. , «Η εκπαίδευση στη Μακεδονία. Μακεδονικό- Βαλκανικοί 1904-1913, από τον Παύλο Μελά στην απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης», ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, Αθήνα 2008, σ. 58

⁹⁵ Προέβλεπε ότι Γενικοί πρόξενοι ή προξενικές αρχές μπορούν να εκτελούν διαθήκες χωρίς την παρέμβαση επιτόπιας αρχής.

⁹⁶ Σφέτας, Σ. «Το ιστορικό πλαίσιο των ελληνορουμανικών πολιτικών σχέσεων (1866-1913)». Μακεδονικά 33ος, 23-47. Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 79

⁹⁷ Βούρης, Σ. , «Η εκπαίδευση στη Μακεδονία. Μακεδονικό- Βαλκανικοί 1904-1913, από τον Παύλο Μελά στην απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης», ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, Αθήνα 2008, σ. 77

⁹⁸ Γούναρη, Β. , «Τα Βαλκάνια των Ελλήνων: Από τον Διαφωτισμό ως τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο». Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2007, σ. 61

⁹⁹ Λούβης, Λ. «Το εθνικό ζήτημα «Σλαβικό κίνδυνος και ελληνική εξωτερική πολιτική». Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000, τεύχος 5, 37-44, Εκδόσεις :ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, Αθήνα 2003, σ. 48

Ο Ζάππας πριν τον θάνατό του είχε επιγράψει, ότι ο φάκελος της διαθήκης θα ανοίξει μόνο από τον πρέσβη της Ελλάδας, αν και ο δικαστικός αντιπρόσωπος παρέδωσε τη διαθήκη στο δικαστήριο¹⁰⁰.

Η διαθήκη του Κωνσταντίνου Ζάππα η οποία συνετάχθη το 1883, όριζε ως κληρονόμο την «Επιτροπή προς εμψύχωση της Εθνικής βιομηχανίας¹⁰¹»¹⁰². Η ρουμανική κυβέρνηση υποστήριξε ότι η Επιτροπή ήταν νομικό πρόσωπο το οποίο είχε οργανωθεί με βάση την ελληνική νομοθεσία και δεν είχε νομική ισχύ στη Ρουμανία, οπότε δεν είχε καμία θέση στην κληρονομιά. Από την άλλη, η Επιτροπή με το ελληνικό δημόσιο είχαν αφεγάδιαστες σχέσεις επειδή η Επιτροπή διοικείτο από τα μέλη της κυβέρνησης. Επιθυμώντας η Ρουμανία να αναγκάσει την Ελλάδα για την πάγια θέση της στο θέμα των Κουτσοβλάχων αλλά και της Επισκοπής, εκμεταλλεύτηκε αυτό το νομικό «τέχνασμα» στην υπόθεση Ζάππα για να την παραγκωνίσει¹⁰³. Η ρουμανική κυβέρνηση ήθελε να λύσει το θέμα μέσα από τη δικαστική οδό, ενώ η Ελλάδα έθετε εν αμφιβόλω την ανιδιοτέλεια των ρουμανικών δικαστηρίων, διότι αυτά δεν έλαβαν υπόψη τους την Ελλάδα στην αποσφράγιση της διαθήκης. Ακολούθησαν δηλαδή την πολιτική γραμμή της κυβέρνησης¹⁰⁴. Το σίγουρο είναι ότι η Ρουμανία ασκούσε πίεση στην Ελλάδα μέσα από το ζήτημα Ζάππα για την Ρουμανική Επισκοπή στη Μακεδονία και τους Κουτσοβλάχους, αν και η Ελλάδα δεν έδειχνε κανέναν συμβιβασμό. Το ρουμανικό Υπουργείο Εξωτερικών δε δέχτηκε να παραχωρήσει σε κανέναν τα επικυρωμένα αντίγραφα και τις μεταφράσεις της διαθήκης του Ζάππα αιτιολογώντας αυτή την άρνηση, με το ότι αυτά βρίσκονταν στο δικαστήριο. Όντως, το δικαστήριο κλήθηκε να αποφασίσει τη νομιμότητα της αποπομπής της Ελλάδας από τη διακατοχή της περιουσίας του Κωνσταντίνου Ζάππα¹⁰⁵.

Συνεπώς, το ζήτημα Ζάππα ήταν μια αφορμή για άλλη μια διαταραχή των σχέσεων ανάμεσα σε Ελλάδα και Ρουμανία και ασφαλώς συνέδραμε στην επιδείνωση αυτής της εμπάθειας κυρίως από την πλευρά της Ρουμανίας, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι ο τερματισμός των σχέσεων των δύο χωρών οφειλόταν αποκλειστικά σε αυτό το ζήτημα. Οι δυο χώρες, Ελλάδα και Ρουμανία πέρασαν από πολλές διακυμάνσεις, όσον αφορά τις σχέσεις τους και φυσικά σε αυτό συνέδραμαν πολλές εξελίξεις και γεγονότα που σημειώνονταν κατά καιρούς και τα οποία προκαλούν το έντονο ενδιαφέρον αρκετών μελετητών.

¹⁰⁰ Χρυσόχου, Α. «Οι Βλάχοι της Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ηπείρου». Εκδόσεις :ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, Θεσσαλονίκη 2007, σ. 78

¹⁰¹ Ιδρύθηκε με βασιλικό Διάταγμα του Όθωνα το 1837 και όριζε ότι η επιτροπή θα είχε 12 μέλη διορισμένα από την ελληνική κυβέρνηση με σκοπό την ενίσχυση της εθνικής βιομηχανίας αντλώντας πόρους από όπου ήταν δυνατό.

¹⁰² Βούρης, Σ. , «Η εκπαίδευση στη Μακεδονία. Μακεδονικό- Βαλκανικό 1904-1913, από τον Παύλο Μελά στην απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης», ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, Αθήνα 2008, σ. 81

¹⁰³ Σφέτας, Σ. «Το ιστορικό πλαίσιο των ελληνορουμανικών πολιτικών σχέσεων (1866-1913)». Μακεδονικά 33ος, 23-47. Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 87

¹⁰⁴ Μέρτζος, Α.. «Οι Αρμάνοι Βλάχοι. Θεσσαλονίκη». Εκδόσεις :ΡΕΚΟΣ, Θεσσαλονίκη 2010, σ. 79

¹⁰⁵ Σφέτας, ο.π. σ. 84

Το ζήτημα ήταν κατά πόσο η κάθε χώρα ήταν διατεθειμένη για συμφιλίωση ή για μια χρυσή τομή. Αυτό όμως ήταν κάτι ιδιαίτερα δύσκολο εφόσον τα συγκρουόμενα συμφέροντα των δύο κρατών ήταν σε έξαρση. Η αποκατάσταση των σχέσεων σημειώθηκε κατά περιόδους, αλλά ήταν κάτι γρήγορο και περαστικό εφόσον κάθε γεγονός που σημειωνόταν, ήταν και μια αφορμή ώστε να επέλθει ξανά πολύ γρήγορα η διχόνοια ανάμεσα στα δύο κράτη. Με βάση, λοιπόν, αυτά τα στοιχεία στη συνέχεια θα παρουσιαστούν τα γεγονότα, που οδηγούν στην κορύφωση της ελληνορουμανικής αντιπαράθεσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο - Η ΚΟΡΥΦΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΡΟΥΜΑΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗΣ

3.1 Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ ΣΤΟ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Η ελληνορουμανική προσέγγιση, μετά την παρέμβαση της Αυστροουγγαρίας όπως αναφέρθηκε, είχε ως αποτέλεσμα την έλευση μιας περιόδου υποχωρήσεων και συμβιβασμών στα συγκρουόμενα συμφέροντα των δύο χωρών, Ελλάδας και Ρουμανίας. Η Ρουμανία, προθυμοποιήθηκε να κρατήσει μια διαλλακτική στάση απέναντι στην Ελλάδα λαμβάνοντας δύο σημαντικά μέτρα με βάση τα οποία, οι διπλωματικές της σχέσεις με την Ελλάδα βασίστηκαν πάνω σε γερά θεμέλια. Το ένα μέτρο είναι η υπόθεση Ζάππα, το οποίο ήταν μια πολύ σημαντική αφορμή για την ρήξη των διπλωματικών σχέσεων των δύο χωρών το 1892¹⁰⁶. Το δεύτερο μέτρο ήταν, το ότι η ρουμανική κυβέρνηση απεδέχθη την χρεοκοπία της ρουμανικής προπαγάνδας στη Μακεδονία και επέλεξε την ελάττωση των κονδυλίων για τα ρουμανικά σχολεία αλλά και τον παροδικό παραμερισμό των βλέψεών της προς τον πληθυσμό των Κουτσόβλαχων¹⁰⁷.

Σε μια συνεδρίαση η οποία έγινε στη ρουμανική Βουλή για την ψήφιση της ελληνορουμανικής Σύμβασης τον Οκτώβριο του 1896, η αντιπολίτευση δεν ήταν τόσο θετική σε αυτό, κάτι που είχε ως απόρροια να καταψηφιστεί η Σύμβαση. Παράλληλα, το Υπουργικό Συμβούλιο για να έχει τη δυνατότητα να υπογράψει τη Σύμβαση, έπρεπε να προχωρήσει σε τροποποίηση του Συντάγματος διότι σύμφωνα με το άρθρο 7 του Συντάγματος μόνο οι Ρουμάνοι είχαν την αναγνώριση ως νομικά πρόσωπα άρα εκείνοι ήταν που είχαν το προνόμιο να κατέχουν περιουσίες. Οπότε η κυβέρνηση, θα συγκρούονταν με τον ρουμανικό λαό κι έτσι η υπογραφή της Σύμβασης τελικά δεν επετεύχθη¹⁰⁸.

Το κλίμα ανάμεσα στην Ελλάδα και τη Ρουμανία οξύνθηκε ακόμη περισσότερο σε όλα τη χρονική διάρκεια των διαπραγματεύσεων για τη Σύμβαση. Ακολούθησαν γεγονότα τα οποία άσκησαν σημαντική επίδραση πάνω στις σχέσεις αυτές των δύο χωρών. Η Εθνική Εταιρεία¹⁰⁹ μετετράπη σε επαναστατική συνέλευση και οι δραστηριότητές της επεκτάθηκαν στην Μακεδονία και την Ήπειρο.

Συν τοις άλλοις, οι επιθέσεις εναντίον των Τούρκων είχαν ως αποτέλεσμα τη βίαιη αντίδραση των Τούρκων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ο ρουμανικός Τύπος να είναι γεμάτος από

¹⁰⁶ Κολτσίδα, Α.. «Οι Κουτσόβλαχοι. Εθνολογική και λαογραφική μελέτη». Εκδόσεις: ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, Θεσσαλονίκη 2006, σ. 42

¹⁰⁷ Βούρης, Σ. , «Η εκπαίδευση στη Μακεδονία. Μακεδονικό- Βαλκανικό 1904-1913, από τον Παύλο Μελά στην απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης», ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, Αθήνα 2008, σ. 57

¹⁰⁸ Γούναρης, Β. , «Τα Βαλκάνια των Ελλήνων: Από τον Διαφωτισμό ως τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο». Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2007, σ. 74

¹⁰⁹ Ελληνική μυστική οργάνωση που δημιουργήθηκε το 1894 στην Αθήνα με σαφή εθνικιστικό χαρακτήρα από ομάδα αξιωματικών, διανοούμενων, δημοσιογράφων κλπ. Μολονότι διαπνέονταν από πατριωτισμό η δράση της ήταν καταστροφική για τη χώρα (Λούβη 1977,152).

άρθρα συμπαράστασης προς τον ελληνικό λαό. Τελικά η Ρουμανία απεφάνθη να τροποποιήσει το άρθρο 7 του Συντάγματος το οποίο δυσχέραινε την υπογραφή της Ελληνορουμανικής Σύμβασης¹¹⁰.

Στον ελληνικό χώρο και με την Τουρκία να προβαίνει σε ενέργειες για έναρξη πολέμου, η προετοιμασία για πόλεμο ήταν πιο πυρετώδης με τις αφίξεις των Ελλήνων με σκοπό να καταταγούν στο στρατό. Έντονος προβληματισμός εγείρεται και από τις Δυνάμεις αφού η συγκέντρωση των ελληνικών ένοπλων δυνάμεων στα μακεδονικά και θεσσαλικά σύνορα ήταν έντονη και υπήρξε ο κίνδυνος επέμβασης των Σλάβων σε μια πιθανή ελληνοτουρκική σύρραξη με στόχο να καταληφθούν τα μακεδονικά εδάφη. Η συγκέντρωση αυτή δεν άρεσε στην Αυστροουγγαρία, η οποία θέλησε να προβεί σε επίπληξη των Ελλήνων για την ενέργεια αυτή¹¹¹.

Κατά το έτος 1897, τα νέα δεν ήταν ευνοϊκά για την ελληνική πολιτική ηγεσία, γιατί και τα ελληνικά στρατεύματα υποχώρησαν. Όσο για την πανωλεθρία την οποία δέχθηκε η Ελλάδα, αποδόθηκαν κατηγορίες για αμέλεια στον βασιλιά. Οι Τούρκοι μπορούσαν να φτάσουν μέχρι την Αθήνα και με αυτό το δεδομένο, η νέα κυβέρνηση ζήτησε τη μεσολάβηση των δυνάμεων. Τη ίδια χρονιά υπογράφηκε ανακωχή¹¹². Όλες εκείνες οι διαπραγματεύσεις οι οποίες γίνονταν για την υπογραφή της συνθήκης ειρήνης άρχισαν εν ευθέτω χρόνω και η Ελλάδα έπρεπε να αποδεχθεί κάποιους όρους οι οποίοι μείωναν το κύρος της ως κράτος. Τελικά η σύναψη της εν λόγω Σύμβασης δεν επετεύχθη κι αυτό ήταν ένα κίνητρο για να στραφεί η Ελλάδα στη Ρουμανία με την οποία η υπογραφή μιας εμπορικής και προξενικής Σύμβασης βρισκόταν σε εξέλιξη από το 1896. Η Σύμβαση αυτή υπογράφηκε τελικά το 1900 και επικυρώθηκε από τα κοινοβούλια των χωρών¹¹³.

Την ίδια περίοδο, σημειώθηκαν κάποιες εξελίξεις στη Μακεδονία οι οποίες έπαιξαν ιδιαίτερο ρόλο στις ελληνορουμανικές σχέσεις. Από το 1901 τα βουλγαρικά Κομιτάτα ξεκίνησαν να χρησιμοποιούν σκληρότητα και βία για τον ξεριζωμό των αντιπάλων τους. Πλέον ήταν σύνηθες φαινόμενο οι δολοφονίες σημεινόντων Ελλήνων, ενώ την επόμενη χρονιά (1902), τα βουλγαρικά σώματα εισέβαλαν στη βορειοδυτική Μακεδονία και αργότερα εξαπολύθηκαν σε αυτή (Χρυσόχοου 2007,66). Αυτή είναι η λεγόμενη εξέγερση του Ίλντεν¹¹⁴. Οι Οθωμανοί κατέπνιξαν την εξέγερση και οι βιαιότητες ήταν πολύ έντονες. Ορμώμενη εξ αυτού η Βουλγαρία, παρουσίασε

¹¹⁰ Γούναρη, Β. , «Τα Βαλκάνια των Ελλήνων: Από τον Διαφωτισμό ως τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο». Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2007, σ. 79

¹¹¹ Μέρτζου, Α. «Οι Αρμάνοι Βλάχοι. Θεσσαλονίκη». Εκδόσεις :ΡΕΚΟΣ, Θεσσαλονίκη 2010, σ. 68

¹¹² Σφέτας, Σ. «Το ιστορικό πλαίσιο των ελληνορουμανικών πολιτικών σχέσεων (1866-1913)». Μακεδονικά 33ος, 23-47. Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 101

¹¹³ Βούρης, Σ. , «Η εκπαίδευση στη Μακεδονία. Μακεδονικό- Βαλκανικοί 1904-1913, από τον Παύλο Μελά στην απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης», ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, Αθήνα 2008, σ. 92

¹¹⁴ Η εξέγερση του Ίλντεν, η οποία ξέσπασε στις 20 Ιουλίου του 1903. Σκοπός ήταν η δημιουργία ανεξάρτητου μακεδονικού κράτους. Η εξέγερση αντιμετωπίστηκε εχθρικά από μέρους της Ελλάδας αλλά και από την πλευρά των Οθωμανών. Από την άλλη, οι Έλληνες στη Μακεδονία συνεργάστηκαν με τους Οθωμανούς για τη κατάπνιξη της εξέγερσης στην οποία έγιναν φοβερές αιματοχυσίες.

την εξέγερση ως ένα μαζικό κίνημα για να προσελκύσει το ενδιαφέρον της Ευρώπης και να εμπλακεί με τη σειρά της στην επίλυση του Μακεδονικού ζητήματος¹¹⁵.

Τα γεγονότα τα οποία σημειώθηκαν κατά τα έτη 1902/3 διέγειραν τις έντονες ανησυχίες του Βουκουρεστίου το οποίο εξήγγειρε τις υπόνοιές του για την εμπλοκή της Βουλγαρίας. Παράλληλα, η ρουμανική κυβέρνηση διατηρούσε τους φόβους και τους προβληματισμούς της ότι η Βουλγαρία είχε βάλει στόχο να δημιουργήσει τη μεγάλη Βουλγαρία της συνθήκης του Αγίου Στεφάνου¹¹⁶. Έτσι, η ρουμανική διπλωματία το 1903 προέβη σε ανασυγκρότηση της προπαγάνδας της στον μακεδονικό χώρο διεκδικώντας προνόμια για τον πληθυσμό των Κουτσόβλαχων. Συνεπώς βασική επιδίωξη ήταν να βρίσκεται στο προσκήνιο των όποιων εξελίξεων επρόκειτο να ακολουθήσουν¹¹⁷.

3.2 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Σημαντική ήταν η συμβολή του Ελευθέριου Βενιζέλου στην εξέλιξη του Κουτσοβλαχικού ζητήματος, ο οποίος στις 15 Μαΐου του 1913 αναγνώρισε τη λειτουργία αλλά και την αυτονομία των ρουμανικών σχολείων, αλλά και των εκκλησιών για τους Κουτσόβλαχους στις Νέες Χώρες¹¹⁸ της Ελλάδας όπου λειτούργησαν 29 σχολεία ως το 1939. Η πράξη του αυτή ευνόησε τις υπάρχουσες συνθήκες, καθώς εξασφαλίστηκε με τον τρόπο αυτό η υποστήριξη των Ρουμάνων στο ζήτημα της Καβάλας την οποία διεκδικούσαν και οι Βούλγαροι¹¹⁹. Αυτή η ενέργεια όμως του Βενιζέλου στην ουσία αναγνώριζε την ύπαρξη της ρουμανικής μειονότητας στο εσωτερικό της Ελλάδας¹²⁰. Αναγνωρίστηκε η μειονότητα των ρουμανιζόντων από την κυβέρνηση του Βενιζέλου. Συγκεκριμένα, τον Μάρτιο του 1913 που ήταν και η περίοδος των Βαλκανικών πολέμων, η ρουμανική κυβέρνηση η οποία είχε στο ενεργητικό της την Ιταλία αλλά και μερικούς Άγγλους πολιτικούς, στόχευε να ασκήσει επιρροή στις Μεγάλες Δυνάμεις ώστε τα βλάχικα χωριά Πίνδου και Γράμμου να αναχθούν σε ένα αυτόνομο κρατίδιο που να έχει προνόμια και να ενσωματώνεται στο νεοσύστατο Αλβανικό Κράτος, όμως κάτι τέτοιο δεν επετεύχθη¹²¹.

Στη συνθήκη του Βουκουρεστίου το 1913 ο πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος προέβη σε ανταλλαγή με τον Ρουμάνο Πρωθυπουργό Μαγιωρέσκο επιστολών για τη διευθέτηση του Κουτσοβλαχικού ζητήματος που είχε προκύψει.

¹¹⁵ Ταμπάκης, Α. «Οι Έλληνες στη Ρουμανία. 17ος- 19ος αιώνας». Ιστορικά, τεύχος 98, 4-17, Αθήνα 2001, 73

¹¹⁶ Βούρης, Σ. , «Η εκπαίδευση στη Μακεδονία. Μακεδονικό- Βαλκανικό 1904-1913, από τον Παύλο Μελά στην απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης», ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, Αθήνα 2008, σ. 81

¹¹⁷ Βούρης, ο.π., σ. 82

¹¹⁸ Οι βαλκανικοί πόλεμοι τερματίστηκαν με τη συνθήκη του Βουκουρεστίου (28 Ιουλίου 1913). Με αυτή, η Ελλάδα εξασφάλισε το μεγαλύτερο μέρος της Μακεδονίας, τη νότια Ήπειρο, σημαντικά νησιά στο Β. και Α. Αιγαίο (Θάσος, Σαμοθράκη, Λήμνος, Λέσβος, Χίος, Σάμος, Ικαρία) και την Κρήτη. Τα εδάφη αυτά ονομάστηκαν Νέες Χώρες .

¹¹⁹ Κολτσίδα, Α.. «Οι Κουτσόβλαχοι. Εθνολογική και λαογραφική μελέτη». Εκδόσεις: ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, Θεσσαλονίκη 2006, σ.93

¹²⁰ Μέρτζος, Α.. «Οι Αρμάνοι Βλάχοι. Θεσσαλονίκη». Εκδόσεις :ΡΕΚΟΣ, Θεσσαλονίκη 2010, σ. 89

¹²¹ Μιχαηλίδης, Ι. «Ο Ελληνισμός της Ρουμανίας 17ος-20ός αιώνας. Εμπορικοί σταθμοί των Ελλήνων στη Ρουμανία» (Επιμέλεια Ε. Γαβρά), 31-36, Αθήνα 2007, σ. 89

Με την επιστολή αυτή, ο Βενιζέλος προέβη σε αναγνώριση της ύπαρξης ρουμανικής μειονότητας στην Ελλάδα στην οποία παραχωρούσε τα ίδια ακριβώς προνόμια τα οποία είχαν παραχωρήσει οι Τούρκοι το 1905¹²². Η επιστολή αυτή έλεγε : «*Η Ελλάς συγκατατίθεται να παράσχη αυτονομίαν εις τας των Κουτσοβλάχων σχολάς και εκκλησίας τας ευρισκομένας εν ταις μέλλουσα ις Ελληνικά ις κτήσεις και να επιτρέψη την σύστασιν Επισκοπής δια τους Κουτσοβλάχους τούτους, της Ρουμανικής κυβερνήσεως δυναμένης να επιχορηγή υπό την επίβλεψιν της Ελληνικής Κυβερνήσεως τα ειρημένα ενεστώτα ή μέλλοντα θρησκευτικά και εθνικά καθιδρύματα*»¹²³.

Η στάση αυτή του Βενιζέλου δίχασε την Κουτσοβλαχική κοινότητα και από πολλούς ερμηνεύτηκε ως προδοσία η πράξη του αυτή. Εξάλλου οι Ελληνόβλαχοι δεν υπήρχε περίπτωση να ενδώσουν στη ρουμανική προπαγάνδα και για τον λόγο αυτό χρησιμοποίησε ο Βενιζέλος την αναγνώριση των ρουμανικών μειονοτήτων για την επίτευξη της εθνικής ενοποίησης¹²⁴. Κατά την περίοδο των διαπραγματεύσεων, ο Βενιζέλος γνώρισε τον Γενικό Γραμματέα του ρουμανικού Υπουργείου Εξωτερικών, τον Μιχάλη Μίσιου ο οποίος ήταν ελληνικής καταγωγής και η αρωγή του ήταν βαρυσήμαντη και πολύτιμη για την επιτυχία των ελληνικών διεκδικήσεων¹²⁵.

3.3 Ο ΑΝΘΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Το σουλτανικό διάταγμα το οποίο εκδόθηκε το 1905, έφερε στο φως μία πλάνη ότι η Ρουμανία είχε ήδη κερδίσει το ζήτημα του Κουτσοβλαχικού ζητήματος, κάτι το οποίο δεν ανταποκρινόταν στην πραγματικότητα. Πρωτίστως, η Ρουμανία δεν εισέπραξε κανένα όφελος από το διάταγμα αυτό, αντίθετα ξεκίνησαν να μειώνονται οι οπαδοί της. Τόσο η ελληνική κυβέρνηση όσο και το Οικουμενικό Πατριαρχείο δε δέχονταν να αναγνωρίσουν και να αποδεχθούν την ρουμανική εθνότητα στη Μακεδονία¹²⁶. Παράλληλα, η ρουμανική κυβέρνηση είχε αλλάξει. Το συντηρητικό κόμμα το οποίο υπήρχε επέπληττε το φιλελεύθερο κόμμα επειδή ήταν ιδιαίτερα ευνοϊκό προς το Κουτσοβλαχικό ζήτημα. Η αλήθεια είναι πως η νέα κυβέρνηση ήταν ασυμβίβαστη και όχι επιεικής στο ζήτημα των Κουτσοβλάχων για τον λόγο ότι κατά το παρελθόν ήταν τόσο επιεικής που είχε ευνοήσει υπέρ το δέον τον ρουμανικό εθνικισμό και την επέκταση της ρουμανικής προπαγάνδας. Έτσι, η ρουμανική κυβέρνηση έλαβε την απόφαση να ασκήσει πίεση

¹²² Οι βλάχικες κοινότητες είχαν δικαίωμα να ιδρύουν σχολεία και να διατηρούν επιθεωρητές, να διορίζουν αντιπροσώπους στα διοικητικά συμβούλια, θα εξαρτιόντουσαν ως προς τα εκκλησιαστικά ζητήματα από το Υπουργείο παιδείας στην Κωνσταντινούπολη.

¹²³ Γούναρης, Β. , «Τα Βαλκάνια των Ελλήνων: Από τον Διαφωτισμό ως τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο». Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2007, σ. 86

¹²⁴ Η ενοποίηση μεταξύ της πλειοψηφίας των Ελληνόβλαχων με πλήρη ελληνική συνείδηση και αυτών που είχαν ενδώσει στην ρουμανική προπαγάνδα.

¹²⁵ Λούβης, Λ. «Το εθνικό ζήτημα «Σλαβικό κίνδυνος και ελληνική εξωτερική πολιτική». Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000, τεύχος 5, 37-44, Εκδόσεις :ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, Αθήνα 2003, σ. 76

¹²⁶ Μιχαηλίδης, Ι. «Ο Ελληνισμός της Ρουμανίας 17ος-20ός αιώνας. Εμπορικοί σταθμοί των Ελλήνων στη Ρουμανία» (Επιμέλεια Ε. Γαβρά), 31-36, Αθήνα 2007, σ.96

στη συνεργασία με τους Βούλγαρους οι οποίοι δραστηριοποιούνταν στη Μακεδονία αλλά και το πογκρόμ κατά των Ελλήνων της Ρουμανίας¹²⁷.

Όλα τα παραπάνω είχαν ως αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μια ρουμανική προπαγάνδα η οποία έκανε έντονη την παρουσία της στα δρώμενα και στις εξελίξεις που σημειώνονταν εκείνη την εποχή. Η ρουμανική προπαγάνδα στράφηκε στα βουλγαρικά ανταρτικά σώματα τα οποία απέβλεπαν στο να αφανίσουν τον Ελληνισμό της Μακεδονίας ώστε κατά την διανομή των τουρκικών εδαφών, να είναι σε ετοιμότητα το μακεδονικό έδαφος να υποστηρίξει τα οφέλη των Βουλγάρων. Τα κοινά σημεία στα συμφέροντα των δύο χωρών στη Μακεδονία άφησαν περιθώρια για συνεργασία ανάμεσα σε Ρουμανία και Βουλγαρία ύστερα από τα όσα διαδραματίστηκαν το 1900¹²⁸. Έτσι, συναντώνται στην περιοχή της Μακεδονίας Βούλγαροι κομιτατζήδες αλλά και ρουμανίζοντες Κουτσόβλαχοι να συναινούν για την αντιμετώπιση των Ελλήνων που ήταν και ο κοινός τους στόχος¹²⁹. Ήθελαν να αποφύγουν τις βιαιοπραγίες των ελληνικών ανταρτικών σωμάτων. Εξάλλου, οι ρουμανίζοντες Κουτσόβλαχοι μεριμνούσαν να παραχωρήσουν στους Βούλγαρους τα απολύτως απαραίτητα προς το ζην για να μη συλληφθούν στα ορεινά μέρη που διέμεναν¹³⁰.

Οι Βούλγαροι αλλά και οι ρουμανίζοντες Κουτσόβλαχοι είχαν συνεργασία ήδη από το παρελθόν εφόσον οι βασικές τους επιδιώξεις ήταν κοινές. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι οι ρουμανίζοντες Κουτσόβλαχοι εισχωρούσαν στα ελληνικά αντάρτικα σώματα ώστε να ενημερώνουν τους Βούλγαρους κομιτατζήδες για τα γεγονότα που εξελίσσονταν. Συγκεκριμένα, ο Τύπος έγραφε : *«Εις τας εν Μακεδονία Ελληνικάς προξενικάς αρχάς κατηγγέθη επανειλημμένως ότι ως καταδότηι των Βουλγάρων εξυπηρετούσι το κατά των Ελλήνων δολοφονικόν έργον αυτών εις τας πόλεις και εις τινά χωρία, όπου υπάρχουσι μικτοί πληθυσμοί, οι ευάριθμοι Ρουμάνοι. Αυτοί χρησιμεύουσι σήμερον ως όργανα προδοσίας εις τους Βούλγαρους. Και το χείριστον πάντων, τους φόνους, τους οποίους οι Βούλγαροι διαπράττουν, αποδίδουν οι Ρουμάνοι, εις τα Ελληνικά Σώματα, χαρακτηρίζοντας τα Ελληνικά θύματα της Βουλγαρικής θηριωδίας ως Ρουμανίζοντας Κουτσόβλαχους»*¹³¹.

Οι Έλληνες Κουτσόβλαχοι οι οποίοι αποτελούσαν και την πλειονότητα επιθυμούσαν από τους αντάρτες την τιμωρία όλων αυτών που εισχωρούσαν στον ρουμανισμό παρέχοντας βοήθεια

¹²⁷ Λούβης, Λ. «Το εθνικό ζήτημα «Σλαβικό κίνδυνος και ελληνική εξωτερική πολιτική». Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000, τεύχος 5, 37-44, Εκδόσεις :ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, Αθήνα 2003, σ. 84

¹²⁸ Χρυσόχου, Α. «Οι Βλάχοι της Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ηπείρου». Εκδόσεις :ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, Θεσσαλονίκη 2007, σ. 72

¹²⁹ Σφέτας, Σ. «Το ιστορικό πλαίσιο των ελληνορουμανικών πολιτικών σχέσεων (1866-1913)». Μακεδονικά 33ος, 23-47. Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 111

¹³⁰ Σφέτας, ο.π., σ. 113

¹³¹ Ταμπάκης, Α. «Οι Έλληνες στη Ρουμανία. 17ος- 19ος αιώνας». Ιστορικά, τεύχος 98, 4-17, Αθήνα 2001, σ. 92

στους Βούλγαρους¹³². Παρά το γεγονός ότι ο Γενικός Πρόξενος στη Θεσσαλονίκη είχε εκφράσει την επιθυμία να μην επιτρέπονται οι φόννοι των ρουμανιζόντων Κουτσόβλαχων, οι βιαιοπραγίες εν τέλει δεν έλειψαν τόσο από την ελληνική όσο και από την βουλγαρορουμανική πλευρά¹³³. Υπήρχε κινητοποίηση των Μεγάλων Δυνάμεων για να προστατευθούν οι Κουτσόβλαχοι κι αυτό είχε ως αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται ακόμη περισσότερο η θέση των ελληνικών αντάρτικων σωμάτων. Συνάμα, η Υψηλή Πύλη έδωσε διαταγή για τις τοπικές αρχές να βρίσκονται σε συνεχή επαγρύπνηση για να μην υπάρχουν τέτοιου είδους εξελίξεις εξαντλώντας την αυστηρότητα και την πειθαρχία σε όλους εκείνους οι οποίοι αποπειρώνται να βιαιοπραγήσουν κατά των ρουμανιζόντων Κουτσόβλαχων¹³⁴. Τα ελληνικά σώματα έκαναν αντίποινα κατά των ρουμανιζόντων Κουτσόβλαχων οι οποίοι κατασκόπευαν τα ελληνικά σώματα προς όφελος των κομιτατζήδων καθώς τόσο η ελληνική κυβέρνηση όσο και τα προξενεία δεν είχαν τη δυνατότητα να τα συγκρατήσουν¹³⁵.

Η ρουμανική κυβέρνηση μεθόδευσε το ανθελληνικό κίνημα το οποίο ήταν ιδιαίτερα έντονο στη Ρουμανία, οπότε και η κατάσταση για τους Έλληνες της Ρουμανίας οξύνθηκε σε μεγάλο βαθμό. Μέσα από το βασικότερο προπαγανδιστικό της όργανο, την Εταιρεία της Μακεδονορουμανικής Κουλτούρας, διοργάνωσε στο Βουκουρέστι το πρώτο ανθελληνικό συλλαλητήριο στις 26 Ιουλίου του 1905 σε χώρο όπου συνήθως λάμβαναν χώρα οι πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Βασική επιδίωξη της κυβέρνησης ήταν πρωτίστως να προκαλέσει την οργή της ρουμανικής κοινής γνώμης απέναντι στο ελληνικό στοιχείο και εκ των υστέρων το εμπορικό και οικονομικό εμπάργκο κατά της ελληνικής επιχειρηματικότητας και για να υλοποιηθεί κάτι τέτοιο, στο συλλαλητήριο συμμετείχαν επιφανείς ρουμανίζοντες Κουτσόβλαχοι. Αξίζει να σημειωθεί ότι παρά το γεγονός ότι ο βασιλιάς διευκόλυνε την Ελλάδα να διεκδικήσει την περιουσία Ζάππα, η ελληνική κυβέρνηση αντιστεκόταν σε κάτι τέτοιο εκφράζοντας έντονα τις αντιδράσεις της εφόσον δε δεχόταν καμία είδους παραχώρηση¹³⁶.

Οποιαδήποτε εξέλιξη κι αν σημειωνόταν και ειδικά της ελληνικής διπλωματίας, ο Τύπος ανέπτυσε μια παραφιλολογία, φυσικά όχι ανταποκρινόμενη στην πραγματικότητα, κάτι που είχε ως απόρροια να ξεσηκώνονται τα πλήθη. Κι ενώ υπήρχαν δημοσιεύματα για την εξυγίανση των σχέσεων ανάμεσα σε Ρουμανία και Ελλάδα, αυτά αντικαταστάθηκαν από επικριτικά σχόλια. Στο

¹³² Βούρης, Σ. , «Η εκπαίδευση στη Μακεδονία. Μακεδονικό- Βαλκανικοί 1904-1913, από τον Παύλο Μελά στην απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης», ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, Αθήνα 2008, σ. 86

¹³³ Μιχαηλίδης, Ι. «Ο Ελληνισμός της Ρουμανίας 17ος-20ός αιώνας. Εμπορικοί σταθμοί των Ελλήνων στη Ρουμανία» (Επιμέλεια Ε. Γαβρά), 31-36, Αθήνα 2007, σ. 87

¹³⁴ Σφέτας, Σ. «Ελληνοβουλγαρικές αναταράξεις 1880-1908: ανάμεσα στη ρητορική διμερούς συνεργασίας και στην πρακτική εθνικών ανταγωνισμών». Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2008, σ. 109

¹³⁵ Αβέρωφ, Ε. «Η πολιτική πλευρά του Κουτσοβλαχικού ζητήματος». Εκδόσεις : Φ.Ι.Λ.Ο.Σ, Τρίκαλα 1987, σ. 94

¹³⁶ Βούρης, Σ. , «Η εκπαίδευση στη Μακεδονία. Μακεδονικό- Βαλκανικοί 1904-1913, από τον Παύλο Μελά στην απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης», ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, Αθήνα 2008. σ. 83

ανθελληνικό συλλαλητήριο, οι Έλληνες δε εξέφρασαν έντονες αντιδράσεις για τον λόγο ότι έδειχναν να κατανοούν ότι τα αιτήματα των Ρουμάνων δεν υπήρχε περίπτωση να βρουν ανταπόκριση και να υλοποιηθούν. Για τα δημοσιεύματα εκείνα τα οποία έβριθαν υβριστικών σχολίων των Ρουμάνων από τους Έλληνες, οι Ρουμάνοι ζήτησαν την τιμωρία των Ελλήνων για την εκμετάλλευση και την κακομεταχείριση την οποία υπέστησαν. Η κατάσταση πήρε τέτοια τροπή που θεωρήθηκε αναγκαία η φρούρηση της ελληνικής πρεσβείας από τη ρουμανική αστυνομία¹³⁷.

Ο ελληνικός Τύπος ο οποίος ενημερώθηκε για όλα εκείνα τα δημοσιεύματα που κυκλοφορούσαν τον Ιούλιο του 1905, εξέφρασαν τον προβληματισμό τους εφόσον οι Έλληνες θεωρούσαν ότι οι Ρουμάνοι είναι φίλοι τους. Συγκεκριμένα, ο αρθρογράφος της εφημερίδας «άστυ» έγραφε : *«ο ρουμανικός Τύπος μαίνεται από τινός κατά του Ελληνισμού. Άρθρα επί άρθρων δημοσιεύονται, σύλλογοι συνιστώνται προς καταπολέμησιν του ελληνικού στοιχείου και συλλαλητήρια παρασκευάζονται. Το πράγμα είναι άκρως θλιβερόν. Αν επρόκειτο περί Βουλγάρων, περί στοιχείου δηλαδή το οποίον καταφώρας μισεί τον Ελληνισμόν, το ζήτημα δε θα είχε ίσως πολλή σημασίαν. Μολονότι η αλληλομαχία είναι πάντοτε οδυνηρά. Προκειμένου όμως περί Ρουμάνου, περί εθνότητος δηλαδή, προς την οποίαν ο Ελληνισμός ανέκαθεν φιλικώς διετέθη, η υβριστική αυτή μανία προξενεί αλγεινήν εντύπωσιν»*¹³⁸. Εκείνο το οποίο προκαλεί εντύπωση είναι το γεγονός ότι μέσα σε λίγο διάστημα οι ρουμανικές εφημερίδες που αποτελούσαν όντως τη μαριονέτα και το φερέφωνο της κυβέρνησης, ξεκίνησαν να φιλοξενούν πολλά άρθρα τα οποία υποτιμούσαν κυρίως τους Έλληνες ομογενείς¹³⁹.

Υπήρξε και δεύτερο ανθελληνικό συλλαλητήριο στις 6 Αυγούστου το οποίο σημειώθηκε στο Γιούργεβο, όπου οι διαδηλωτές έκαψαν την ελληνική σημαία για να δείξουν ότι θέλησαν να αποξενωθούν από τους Έλληνες, καθώς οι ομιλητές παρότρυναν τον ρουμανικό λαό να σταματήσουν οποιαδήποτε σχέση είχαν με τους Έλληνες. Η ρουμανική προπαγάνδα είναι σαφές, λοιπόν, ότι βασιζόταν στην προσπάθεια να αποξενωθούν οι Ρουμάνοι από τους Έλληνες, έτσι ώστε να μπορούν να ικανοποιήσουν τα συμφέροντά τους¹⁴⁰.

Στις ομιλίες και διαπραγματεύσεις τον κύριο λόγο είχαν οι ρουμανίζοντες Κουτσόβλαχοι από τη Μακεδονία οι οποίοι πήγαιναν στη Ρουμανία για να στηρίξουν τον αγώνα με διάφορους τρόπους¹⁴¹. Εφόσον οι ομιλητές ήταν οι ρουμανίζοντες Κουτσόβλαχοι, ζούσαν πιο έντονα αυτά τα οποία πρέσβευαν, για τον λόγο ότι είχαν βιώσει τα γεγονότα στη Μακεδονία. Η διαδήλωση πήρε μεγάλη διάσταση όταν οι ομιλίες και τα δημοσιεύματα των εφημερίδων ώθησαν ακόμη παραπάνω

¹³⁷ Σφέτας, Σ. «Το ιστορικό πλαίσιο των ελληνορουμανικών πολιτικών σχέσεων (1866-1913)». Μακεδονικά 33ος, 23-47. Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 108

¹³⁸ Ταμπάκης, Α. «Οι Έλληνες στη Ρουμανία. 17ος- 19ος αιώνας». Ιστορικά, τεύχος 98, 4-17, Αθήνα 2001, σ. 76

¹³⁹ Ταμπάκης, ο.π., σ. 76

¹⁴⁰ Χρυσοχόου, Α. «Οι Βλάχοι της Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ηπείρου». Εκδόσεις :ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, Θεσσαλονίκη 2007, 86

¹⁴¹ Σφέτας, Σ. «Το ιστορικό πλαίσιο των ελληνορουμανικών πολιτικών σχέσεων (1866-1913)». Μακεδονικά 33ος, 23-47. Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 114

τους διαδηλωτές στον φανατισμό και έτσι προέβησαν σε λεηλασίες των ελληνικών καταστημάτων. Τα πνεύματα κατεύνασε κάπως η ρουμανική αστυνομία, όμως στο Βουκουρέστι ήταν ακόμη περισσότερο οξυμένη η κατάσταση: δέκα Ρουμάνοι μπήκαν στο ελληνικό καφενείο Ρουμανία και διέταξαν τον καταστηματάρχη να απομακρύνει φωτογραφίες από την ελληνική βασιλική οικογένεια, όπου αρνήθηκε, και έτσι τον τραυμάτισαν και προξένησαν ζημιές¹⁴².

Τον Οκτώβριο του 1905 η Ρουμανία μετά το ανθελληνικό κίνημα, κατήγγειλε την ελληνορουμανική Εμπορική Σύμβαση, για να εξαναγκάσει την Ελλάδα να δεχτεί τα αιτήματά της καθώς αυτό έπληττε την ελληνική οικονομία. Πιο συγκεκριμένα τα αναγνωρισμένα ελληνικά ιδρύματα θα έχαναν το δικαίωμα να λαμβάνουν δωρεές ή κληροδοτήματα. Η ελληνική κυβέρνηση αρνήθηκε να δεχτεί την καταγγελία της Σύμβασης θεωρώντας την οριστική. Η Ελλάδα βλέποντας την άκαμπτη στάση της ρουμανικής κυβέρνησης, εξέφρασε την επιθυμία να παραπεμφθεί η διαμάχη τους σε Διαιτητικό Δικαστήριο της Χάγης. Όμως η Ρουμανία είχε προχωρήσει στην καταγγελία της Σύμβασης λόγω της βιαιότητας των ελληνικών ανταρτικών σωμάτων εναντίον του ρουμανικού πληθυσμού της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και οπότε στο δικαστήριο μπορούσε να εξετασθεί μόνο το ζήτημα που αφορούσε την Ελλάδα και όχι τη Ρουμανία¹⁴³. Η Ρουμανία αποκάλυπτα έδειχνε ότι και το ανθελληνικό κίνημα και η καταγγελία της Σύμβασης στην οποία προέβη έγιναν αφορμή εκμετάλλευσης από την ίδια για να ασκηθεί πίεση στους Έλληνες. Βασική επιδίωξη των Ρουμάνων ήταν ότι τα ανταρτικά σώματα προέβησαν σε βιαιότητες εναντίον του ρουμανικού λαού στη Μακεδονία και έτσι οι Κουτσόβλαχοι έπρεπε να ταυτιστούν με τους Ρουμάνους. Όλα εκείνα τα οποία συνέβαιναν στη Ρουμανία και τη Μακεδονία, έφταναν και στην Ελλάδα και τότε η Ρουμανία θεωρήθηκε τότε ο μεγαλύτερος κίνδυνος στη Μακεδονία¹⁴⁴.

Η τελευταία πράξη του ανθελληνικού κινήματος γράφτηκε από την Ρουμανία η οποία ξεκίνησε ελέγχους στα ελληνικά σχολεία. Αυτό βασίζεται στο ότι η ρουμανική κυβέρνηση επιθυμούσε να πλήξει κάθε ελληνικό κέντρο.

Ειδικότερα επιχειρούσε να πλήξει σχολεία, εκκλησίες και συλλόγους στα οποία οι Έλληνες θα μπορούσαν να κάνουν συγκεντρώσεις για την οργάνωση ενός κινήματος κατά των Ρουμάνων¹⁴⁵. Η αφορμή για να προχωρήσει το ρουμανικό Υπουργείο Παιδείας σε μια σειρά ελέγχων στα ελληνικά εκπαιδευτικά ιδρύματα ήταν το γεγονός ότι μερικά ελληνικά σχολεία δεν

¹⁴² Χρυσοχόου, Α. «Οι Βλάχοι της Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ηπείρου». Εκδόσεις :ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, Θεσσαλονίκη 2007, σ. 94

¹⁴³ Βούρης, Σ. , «Η εκπαίδευση στη Μακεδονία. Μακεδονικό- Βαλκανικοί 1904-1913, από τον Παύλο Μελά στην απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης», ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, Αθήνα 2008, σ. 98

¹⁴⁴ Ταμπάκης, Α. «Οι Έλληνες στη Ρουμανία. 17ος- 19ος αιώνας». Ιστορικά, τεύχος 98, 4-17, Αθήνα 2001, σ. 103

¹⁴⁵ Μέρτζος, Α.. «Οι Αρμάνοι Βλάχοι. Θεσσαλονίκη». Εκδόσεις :ΡΕΚΟΣ, Θεσσαλονίκη 2010, σ. 107

είχαν εκφράσει ενδιαφέρον για τη διδασκαλία της ρουμανικής γλώσσας και ιστορίας¹⁴⁶, οπότε και γινόταν συνεχής έλεγχος για να διαπιστωθεί η ομαλότητα της λειτουργίας τους¹⁴⁷.

Η Ρουμανία θεωρούσε ότι οι ανθελληνικές εκδηλώσεις θα μπορούσαν να υποχρεώσουν την Ελλάδα αλλά και το Οικουμενικό Πατριαρχείο να ενδώσουν στο Κουτσοβλαχικό ζήτημα για να εξυπηρετηθούν τα συμφέροντα των ρουμανικών διεκδικήσεων. Για αυτό και η Ρουμανία απέρριψε και το να λυθούν οι διαφορές με τους Έλληνες στο Διεθνές Διαιτητικό Δικαστήριο της Χάγης. Επομένως οι διαφορές με τη Ρουμανία δεν επρόκειτο να επιλυθούν και συνεπώς σταμάτησαν οι διμερείς διπλωματικές σχέσεις. Το καλοκαίρι του 1906 ξεκίνησαν και οι ανθελληνικοί διωγμοί στην Ανατολική Ρωμυλία, κάτι που οδήγησε στην όξυνση των ελληνοβουλγαρικών σχέσεων αλλά και την περιθωριοποίηση της Ελλάδας στον βουλγαρικό χώρο¹⁴⁸. Οι Έλληνες πλέον διώκονταν και στην Ρουμανία και τη Βουλγαρία, κι αυτό ήταν κάτι που προκάλεσε ευαισθητοποίηση στην ελληνική γνώμη. Υπήρξε όμως κι ένα περιστατικό το οποίο σημειώθηκε στον Πειραιά τον Ιούνιο του 1911 και ήταν ο τελικός επίλογος στην εικόνα των ελληνορουμανικών σχέσεων¹⁴⁹. Παρά τα όσα διαδραματίστηκαν, τον Ιούνιο του 1911 οι ελληνορουμανικές διπλωματικές σχέσεις αποκαταστάθηκαν τελείως στο πλαίσιο της ενδοβαλκανικής προσέγγισης που προήγε ο Ελευθέριος Βενιζέλος. Όμως, η Ρουμανία συνέχισε να στοχεύει στην αναγνώριση από το Οικουμενικό Πατριαρχείο των δικαιωμάτων των Κουτσόβλαχων, κάτι το οποίο προέβλεπε το διάταγμα¹⁵⁰.

Ο ανθελληνισμός στην Ρουμανία ήταν κάτι το οποίο εκδηλωνόταν με μεγάλη έμφαση. Στο πλαίσιο αυτό αρωγοί της κυβέρνησης ήταν και οι ρουμανικές εφημερίδες, οι οποίες έγραφαν καθημερινά για την αγνωμοσύνη των Ελλήνων οι οποίοι είχαν εκμεταλλευτεί την ρουμανική φιλοξενία προς πλουτισμό και ζημίωσαν τη χώρα.

Αν λάβει κανείς υπόψη του τον πανηγυρισμό των Ρουμάνων για την απέλαση των Ελλήνων στις αρχές του 1906 για διάφορους λόγους ή την απαγόρευση επένδυσης των περιουσιών των άτεκνων Ελλήνων στην Ελλάδα, μπορεί εύκολα να διακρίνει κανείς την εμπάθεια του ρουμανικού λαού προς τους Έλληνες. Από την άλλη, οι Έλληνες, δεν κρατούσαν μια παθητική στάση σε τέτοιες συμπεριφορές, ούτε φυσικά υπήρξαν παθητικοί δέκτες των εξελίξεων που σημειώνονταν. Η προκλητική συμπεριφορά ήταν κυρίως από τον Ρουμανικό λαό ο οποίος δεν

¹⁴⁶ Τα ελληνικά σχολεία της Ρουμανίας χωρίζονται σε τρία είδη: Τα κοινοτικά σχολεία, δηλαδή αυτά που ίδρυσαν και διατηρούσαν οι κοινότητες και η εκπαίδευση ήταν δωρεάν. Επίσης τα ιδιωτικά σχολεία με ενίσχυση των κοινοτήτων και των συλλόγων και τέλος τα ιδιωτικά.

¹⁴⁷ Κολτσίδας, Α., «Οι Κουτσόβλαχοι. Εθνολογική και λαογραφική μελέτη». Εκδόσεις: ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, Θεσσαλονίκη 2006, σ. 108

¹⁴⁸ Κολτσίδας, ο.π., σ. 96

¹⁴⁹ Καθώς το ρουμανικό πλοίο «Αυτοκράτωρ Τραϊανός» προσάραξε στο λιμάνι του Πειραιά, ένα μαινόμενο πλήθος μπήκε στο σκάφος και προκάλεσε υλικές ζημιές ως ένδειξη διαμαρτυρίας με το πρόσχημα απελευθέρωσης του Έλληνα με ρουμανική υπηκοότητα ο οποίος λιποτάκτησε από τον ρουμανικό στρατό. Έτσι, το ελληνικό κράτος υποχρεώθηκε να απολογηθεί ζητώντας συγγνώμη και να εκδώσει τον Έλληνα λιποτάκτη.

¹⁵⁰ Γούναρης, Β., «Τα Βαλκάνια των Ελλήνων: Από τον Διαφωτισμό ως τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο». Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2007, σ. 78

έχανε την ευκαιρία να εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για κάθε επιτυχία των Ελλήνων κυρίως στον οικονομικό και εμπορικό τομέα, καθώς επίσης και τη χαϊρέκακη τάση που τον διέκρινε για κάθε ατυχία που συνέβαινε στον ελληνικό λαό.

Τα οφέλη των Μεγάλων Δυνάμεων διαδραμάτισαν καταλυτικό ρόλο στην συμβολή της Ρουμανίας στο Κουτσοβλαχικό ζήτημα¹⁵¹. Η Ρουμανία επεδίωξε μια ευνοϊκή για εκείνη μεταχείριση των ρουμανοβουλγαρικών συνόρων. Αυτή η επιδίωξη πολιτικού χαρακτήρα, έστρεψε το ενδιαφέρον του ρουμανικού πληθυσμού από τους αλύτρωτους αδερφούς της Τρανσυλβανίας σε αυτούς της Μακεδονίας, ήτοι τους Κουτσόβλαχους¹⁵². Με βάση την ρουμανική εξωτερική πολιτική, οι ρουμανίζοντες Κουτσόβλαχοι της Μακεδονίας θα μεταφέρονταν στη Δοβρουτσά όπου το ρουμανικό στοιχείο ήταν αδύναμο και οι περιοχές της Μακεδονίας θα προσχωρούνταν στη Βουλγαρία¹⁵³.

3.4 Η ΤΕΛΙΚΗ ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

Συναντάται η αποκατάσταση των ελληνορουμανικών διπλωματικών σχέσεων το 1896, όπου η ρουμανική πολιτική επεδίωκε τη δημιουργία ενός αποδοτικού εκπαιδευτικού δικτύου για τους Κουτσόβλαχους για να τους εκρομανίσει και εκ των υστέρων την ίδρυση ρουμανικής μητρόπολης στη Μακεδονία για αυτόν τον «ρουμανικό» λαό. Ως συνισταμένη της ρουμανικής επιδίωξης μελετάται και η υπόθεση της κληρονομιάς, η υπόθεση Ζάππα, η οποία στάθηκε και ως αφορμή για τη διακοπή των ελληνορουμανικών σχέσεων το 1892 ως κυριότερος λόγος. Ο τρόπος με τον οποίο εξελίχθηκε η υπόθεση Ζάππα το 1892 συνέβαλε στο να δημιουργηθεί στη Ρουμανία ήδη ένα ανθελληνικό κλίμα ένεκα της ξενοφοβίας που έτρεφαν οι ρουμανικές κυβερνήσεις¹⁵⁴. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο δε δέχθηκε τη σουλτανική διαταγή για την ίδρυση της ρουμανικής μητρόπολης στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, κι έτσι η Ρουμανία τήρησε σκληρή τάση στην υπόθεση Ζάππα.

Κατά τη διάρκεια της τετραετούς διακοπής των ελληνορουμανικών διπλωματικών σχέσεων, η πολιτική την οποία τήρησε η Ρουμανία σηματοδοτήθηκε από την απόπειρά της να αποδείξει ότι υφίσταται ξεχωριστό εθνικό κίνημα ανάμεσα στον ντόπιο κουτσοβλαχικό πληθυσμό της Μακεδονίας. Σημαντική περίοδος για το Κουτσοβλαχικό ζήτημα ήταν η περίοδος από το 1896 ως το 1902 όπου η Αυστροουγγαρία ευνοούσε τη συνεργασία με την Ελλάδα για να αντιμετωπιστεί ο σλαβικός κίνδυνος, κάτι το οποίο είχε αρνητική απήχηση για τις ρουμανικές

¹⁵¹ Dakin, D. «Η ενοποίηση της Ελλάδος 1770-1923». (μετάφραση Α. Ξανθόπουλου), Εκδόσεις :MIET, Αθήνα 2012, σ. 49

¹⁵² Σφέτας, Σ. «Το ιστορικό πλαίσιο των ελληνορουμανικών πολιτικών σχέσεων (1866-1913)». Μακεδονικά 33ος, 23-47. Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 114

¹⁵³ Χρυσόχου, Α. «Οι Βλάχοι της Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ηπείρου». Εκδόσεις :ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, Θεσσαλονίκη 2007, σ. 88

¹⁵⁴ Χρυσόχου, ο.π. σ., 93

βλέψεις¹⁵⁵. Έτσι, η Ρουμανία αποφάσισε να κρατήσει σταθερό το Κουτσοβλαχικό ζήτημα μέχρι οι συνθήκες να είναι κατάλληλες για την επανεξέταση του ζητήματος αυτού¹⁵⁶.

Η τελευταία σημαντική περίοδος του Κουτσοβλαχικού χρονολογείται από το 1902 μέχρι και την νέα διακοπή των ελληνορουμανικών σχέσεων το 1906. Τα όσα εξελίσσονταν στη Μακεδονία υποχρέωσαν τη Ρουμανία να κάνει ξανά την εμφάνισή της στον μακεδονικό χώρο. Έχοντας η Ρουμανία την υποστήριξη των Δυνάμεων της Τριπλής Συμμαχίας¹⁵⁷, εκβίασε την έκδοση ενός σουλτανικού διατάγματος που αναγνώριζε τους Κουτσόβλαχους ως ξεχωριστή εθνότητα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία¹⁵⁸. Το διάταγμα αυτό το 1905 λειτούργησε αντίθετα από όσα περίμενε η Ρουμανία, διότι εξέθεσε το Βουκουρέστι με αποτέλεσμα να μειώνονται οι υποστηρικτές. Η μη επίτευξη του ρουμανικού αυτού στόχου, ενίσχυσε ιδιαίτερα την ανθελληνική πολιτική εναντίον των ελληνικών κοινοτήτων στο έδαφός της¹⁵⁹. Έτσι, για τους Έλληνες της Ρουμανίας, η κορύφωση του εθνικισμού στα Βαλκάνια προς τα τέλη του 19^{ου} αιώνα αλλά και τις αρχές του 20^{ου} σημειώθηκε ως η αρχή του τέλους της παρουσίας τους από την αρχή της Άλωσης.

Από εκεί και πέρα, στον Μεσοπόλεμο το Κουτσοβλαχικό ζήτημα έπεσε σε δεύτερη μοίρα, αφού οι δύο χώρες είχαν άλλα προβλήματα. Οι Ελλάδα είχε ανοιχτά ζητήματα με τους σλαβόφωνους και τους Τσάμηδες, ενώ η Ρουμανία με την ουγγρική και βουλγαρική μειονότητα. Μάλιστα το 1925 η Ρουμανία ζήτησε τη συγκατάθεση της Ελλάδας, ώστε να μεταναστεύσει ένας αριθμός Κουτσόβλαχων στη χώρα. Και πράγματι την περίοδο 1925–1929 περίπου 2.000 οικογένειες έφυγαν για την Ρουμανία, γεγονός που απάλλαξε την Ελλάδα από σημαντικό αριθμό ρουμανιζόντων. Η μετανάστευση συνεχίστηκε και το επόμενο διάστημα, γιατί υπήρχαν οικονομικά προβλήματα και έλλειψη βοσκότοπων, με αποτέλεσμα να θεωρείται αναγκαία η μετανάστευσή τους.

Αυτό συνέβη γιατί ήρθαν πάνω από ένα εκατομμύριο πρόσφυγες από τη Μ. Ασία και την Α. Θράκη, στους οποίους δόθηκαν πολλά από τα πρώην τουρκικά τσιφλίκια¹⁶⁰.

Με την εμφάνιση των ολοκληρωτικών καθεστώτων στην Ευρώπη, συναντάται η αναθέρμανση του Κουτσοβλαχικού ζητήματος εφόσον σημειώθηκαν γεγονότα που έδωσαν νέα τροπή στην εξέλιξή του. Το 1936, στην Ελλάδα ο Μεταξάς δεν επέτρεψε τη χρήση οποιασδήποτε

¹⁵⁵ Σφέτας, Σ. «Το ιστορικό πλαίσιο των ελληνορουμανικών πολιτικών σχέσεων (1866-1913)». Μακεδονικά 33ος, 23-47. Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2002

¹⁵⁶ Dakin, D. «Η ενοποίηση της Ελλάδος 1770-1923». (μετάφραση Α. Ξανθόπουλου), Εκδόσεις :ΜΙΕΤ, Αθήνα 2012, σ. 78

¹⁵⁷ Αγγλία, Ιταλία και Αυστροουγγαρία.

¹⁵⁸ Βούρης, Σ. , «Η εκπαίδευση στη Μακεδονία. Μακεδονικό- Βαλκανικοί 1904-1913, από τον Παύλο Μελά στην απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης», ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, Αθήνα 2008, 59

¹⁵⁹ Σφέτας, Σ. «Ελληνοβουλγαρικές αναταράξεις 1880-1908: ανάμεσα στη ρητορική διμερούς συνεργασίας και στην πρακτική εθνικών ανταγωνισμών». Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2008, σ. 122

¹⁶⁰ Σιατούφης , Ι. « Το Κουτσοβλαχικό Ζήτημα», 2014 Διαθέσιμο: <http://eranistis.net/wordpress/2014/06/07/koytsovlaخيoi/> (06-07-2014)

άλλης ξένης διαλέκτου στην ελληνική επικράτεια¹⁶¹. Από την άλλη, οι τοπικές αρχές δεν επέτρεπαν τη χρήση της βλαχικής διαλέκτου και απειλούσαν με φυλάκιση ως τιμωρία για την παράβαση αυτής της εντολής. Παράλληλα, στράφηκαν εναντίον των οικογενειών εκείνων οι οποίοι έστελναν τα παιδιά τους στα σχολεία των ρουμανιζόντων. Εύλογο και επόμενο λοιπόν, οι αντιδράσεις των ρουμανιζόντων να είναι ιδιαίτερα έκδηλες και αργότερα να επακολουθήσουν διαπληκτισμοί και συγκρούσεις¹⁶². Από την άλλη, στη Ρουμανία η εθνικιστική οργάνωση Σιδηρά Φρουρά¹⁶³ συμβάλλει, μέσα από τη συμμετοχή της στη δικτατορική κυβέρνηση του στρατάρχη Αντωνέσκου, κάτι το οποίο έχει ως απόρροια να επιστρέψει στο προσκήνιο το σενάριο δημιουργίας ιταλορουμανικού κράτους στη νότια Βαλκανική¹⁶⁴.

Μόλις ξεκίνησε ο Ελληνοϊταλικός πόλεμος, δεν ήταν λίγοι οι ρουμανίζοντες, οι οποίοι συνεργάστηκαν με τον φασιστικό στρατό κι αυτό φυσικά επέσυρε τη σύλληψη και τον εκτοπισμό τους από τις ελληνικές αρχές¹⁶⁵. Ύστερα από την γερμανική εισβολή, τόσο οι περιοχές της Δυτικής Μακεδονίας όσο και της Ηπείρου ανήκαν στην ιταλική ζώνη κατοχής¹⁶⁶. Τον Μάιο του 1941 εμφανίστηκε στο προσκήνιο μία σημαντική μορφή, ο Αλκιβιάδης Διαμάντης¹⁶⁷.

Ειδικότερα, ο Διαμάντης προέβη στην ίδρυση του γραφείου Προπαγάνδας του «Αυτόνομου κράτους της Πίνδου» και τον επόμενο μήνα προχώρησε στη σύσταση των «Κοινοτήτων Κουτσόβλαχων» στο Μέτσοβο αλλά και στα Γιάννενα¹⁶⁸. Την επόμενη χρονιά, το 1942 ο Διαμάντης εγκαταστάθηκε στη Λάρισα στην οποία ίδρυσε τη Ρωμαϊκή Λεγεώνα¹⁶⁹

¹⁶¹ Νυσταζοπούλου, Πελεκίδου, Μ. «Οι βαλκανικοί λαοί από την τουρκική κατάκτηση στην εθνική αποκατάσταση». Εκδόσεις: BANIAS, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 79

¹⁶² Αβέρωφ, Ε. «Η πολιτική πλευρά του Κουτσοβλαχικού ζητήματος». Εκδόσεις: Φ.Ι.Λ.Ο.Σ, Τρίκαλα 1987, σ. 102

¹⁶³ Σιδηρά Φρουρά (Ρουμανικά: Garda de fier) είναι το όνομα που δίνεται συνήθως σε ένα φασιστικό κίνημα και πολιτικό κόμμα της Ρουμανίας την περίοδο από το 1927 μέχρι τα πρώτα χρόνια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Είναι επίσης γνωστή ως η Λεγεώνα του Αρχαγγέλου Μιχαήλ (Legiunea Arhanghelului Mihail) ή το Κίνημα της Λεγεώνας (Mîșcarea Legionară).

¹⁶⁴ Βερέμης, Θ. «Βαλκάνια από τον 19ο ως τον 20ο αιώνα. Δόμηση και Αποδόμηση των κρατών». Εκδόσεις: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, Αθήνα 2005, σ. 121

¹⁶⁵ Κολτσίδας, Α.. «Οι Κουτσόβλαχοι. Εθνολογική και λαογραφική μελέτη». Εκδόσεις: ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, Θεσσαλονίκη 2006, σ. 81

¹⁶⁶ Μέρτζος, Α.. «Οι Αρμάνοι Βλάχοι. Θεσσαλονίκη». Εκδόσεις: ΡΕΚΟΣ, Θεσσαλονίκη 2010, σ. 88

¹⁶⁷ Ο Αλκιβιάδης Διαμάντης γεννήθηκε στη Σαμαρίνα το 1894. Αφού τελείωσε τις γυμνασιακές τους σπουδές, φοίτησε σε Πανεπιστήμιο της Ρουμανίας, απ' όπου επέστρεψε το 1916. Μετά τα γεγονότα του 1917, για να αποφύγει την ποινική του δίωξη, κατέφυγε στην Αλβανία, όπου ήλθε σε επαφή με τον Φαν Νόλι. Μετά από κάποια ταξίδια του στην Ιταλία και τη Ρουμανία, εμφανίστηκε στην Ελλάδα ως έμπορος ρουμανικής εταιρείας ξυλείας το 1930, καθώς είχε αμνηστευτεί το 1927 από το ελληνικό κράτος. Αυτό του έδινε την ευκαιρία να προπαγανδίζει ελεύθερα την λατινική καταγωγή των Κουτσόβλαχων στα βλαχοχώρια της Μακεδονίας. Ξαναπήγε στην Ιταλία παραμονές του πολέμου του 1940 και επέστρεψε ακολουθώντας τα ιταλικά στρατεύματα το 1941. Πέθανε στις φυλακές της Ρουμανίας τα πρώτα έτη του κομμουνιστικού καθεστώτος.

¹⁶⁸ Βακαλόπουλος, Α. «Ο βόρειος Ελληνισμός κατά την πρώτη φάση του Μακεδονικού Αγώνα 1878-1894». Εκδόσεις: ΣΤΑΜΟΥΛΗ ΑΝΤ., Θεσσαλονίκη 2004, σ. 108

¹⁶⁹ Η Ρωμαϊκή Λεγεώνα (1941-1943) ή Λεγεώνα των Βλάχων ή Βλάχικη Λεγεώνα ή Ρουμανική Λεγεώνα (Ιούλιος 1941- Σεπτέμβριος 1943) είναι το όνομα με το οποίο αποκλήθηκε μεταπολεμικά η πολιτική και ένοπλη οργάνωση που δημιούργησε ο βλάχικης καταγωγής πράκτορας της Ρουμανίας και της Ιταλίας Αλκιβιάδης Διαμάντης, στη Θεσσαλία, Μακεδονία και Ήπειρο, με σαφή προσανατολισμό την υποστήριξη των δυνάμεων της Ιταλίας και της Γερμανίας κατά την Κατοχή της Ελλάδας.

(Βακαλόπουλος 2004,108). Αξίζει δε να σημειωθεί, ότι τα μέσα τα οποία χρησιμοποιούσαν για τον προσεταιρισμό των Ελληνόβλαχων ήταν εκβιασμοί και φυσικά το επακόλουθο ήταν ένα αποτέλεσμα μηδαμινό εφόσον προέβησαν στη στρατολόγηση μόνο δύο χιλιάδων ανδρών, ενώ παράλληλα οργανώθηκε η «Ένωση Ελλήνων Κουτσόβλαχων» από Ελληνόβλαχους οι οποίοι δεν επιθυμούσαν φυσικά τον προσηλυτισμό των Κουτσόβλαχων στους Ρουμάνους¹⁷⁰.

Η ιδέα της δημιουργίας κρατιδίου υπήρχε μόνο στον Διαμάντη, ο οποίος ήδη το είχε στο μυαλό του από τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο. Στα χρόνια εκείνα που ακολούθησαν και ιδιαίτερα στον Μεσοπόλεμο, ο Διαμάντης είχε φτιάξει την ιδέα ενός κουτσοβλαχικού κρατιδίου, αφήνοντας περιθώρια για φιλοδοξίες πέρα από τα ελληνικά γεωγραφικά όρια. Αυτό τεκμηριώνεται κι από το ότι η καταστατική του διακήρυξη τον παρουσιάζει να υπογράφει για λογαριασμό των «Βλάχων της Βαλκανικής», αν και είχε την πεποίθηση ο ίδιος ότι η αρχή έπρεπε να γίνει από την Ελλάδα¹⁷¹.

Μετά από τον πόλεμο, και έχοντας νωπές τις μνήμες από την πρόσφατη ιστορία, οι βλαχόφωνοι Έλληνες αγνόησαν εθελοντικά τα Βλάχικα, μια και οποιαδήποτε αναφορά έφερνε στο μυαλό τις ανθελληνικές ενέργειες των λίγων. Ένα από τα προσόντα των Βλάχων είναι η προσαρμοστικότητα τους η οποία συντέλεσε στο ότι επέζησαν μέσα στους αιώνες. Οι βλαχόφωνοι της Ελλάδας μόχθησαν για την προσωπική τους ευημερία, κατόρθωσαν να ανέβουν όλες τις σκάλες της κοινωνίας και να διαπρέψουν. Έχουν δε τιμή τους το ότι πρόσφεραν τα μέγιστα στην εθνική ανεξαρτησία, στην πνευματική και οικονομική αναγέννηση, στις τέχνες και το εμπόριο. Να αναφέρουμε τους εθνικούς ευεργέτες που έχτισαν και στόλισαν την Αθήνα ιδρύοντας το Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο, το Ζάππειο, το Παναθηναϊκό Στάδιο, το Εθνικό Αστεροσκοπείο, το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, την Αρχαιολογική Εταιρεία, την Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία, το Φιλολογικό Σύλλογο "Παρνασσό" και τόσα άλλα¹⁷².

Κατά την διάρκεια του εμφυλίου και μετέπειτα οι βλαχόφωνοι Έλληνες δεν παρέκλιναν της στάσης των υπολοίπων Ελλήνων. Δεν υπάρχουν καταγεγραμμένες προσπάθειες ή και ενέργειες οργανωμένες που μπορούν να χαρακτηριστούν ως εξέλιξη του Κουτσοβλαχικού ζητήματος. Μεμονωμένα περιστατικά που αναφέρονται από διάφορους ανώνυμους κύκλους δεν μπορούν να εκλαμβάνονται ως στοιχεία επιστημονικού ενδιαφέροντος και μελέτης. Η στάση των Ελληνόβλαχων την περίοδο αυτή σε συνέχεια με αυτή της Γερμανικής κατοχής ήταν υπέρ του δέοντος εθνική και δικαιολογημένα ο Σοφοκλής Βενιζέλος, προλογίζοντας το 1948 το βιβλίο του Ευαγγέλου Αβέρωφ για το Κουτσοβλαχικό ζήτημα, έγραφε μεταξύ άλλων... «Λαμβάνοντες υπ

¹⁷⁰ Βερέμης, Θ. «Βαλκάνια από τον 19ο ως τον 20ο αιώνα. Δόμηση και Αποδόμηση των κρατών». Εκδόσεις: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, Αθήνα 2005, σ. 111

¹⁷¹ Βακαλόπουλος, ο.π., σ. 108

¹⁷² Μαυρομάτης, Α.Β. «Βλαχόφωνοι Έλληνες, μια προσωπική ιστορία», 2006. Διαθέσιμο: <https://www.vlahoi.net/vlahoi-kai-ellinismos/vlahofonoii-ellines-prosopiki-istoria> (20-8-2006)

όφιν την σοβαρότητα του ζητήματος, την ιδιική μας αδιαφορίαν, την συστηματική και ενίοτε σκληράν εργασίαν των άλλων, οφείλομεν να είμεθα ευτυχείς διότι ο επικίνδυνος πολλαπλασιασμός του μηδενός, τον οποίον προηγουμένως ανέφερα, δεν έλαβε μεγαλύτερας διαστάσεις. Τούτο το χρεωστούμεν αναμφισβητήτως εις τον θαυμαστόν πατριωτισμόν, εις την ευφύα αντίδρασιν και εις τους θαρραλέους αγώνας αυτών τούτων των Ελλήνων Κουτσοβλάχων, αγώνας εις τους οποίους ούτοι απεδύθησαν μόνοι, ακαθοδήγητοι και παλαιότες συχνά εναντίον πανίσχυρου ξένου δυνάστου. Αισθάνομαι δι' αυτό την υποχρέωσιν να τους εκφράσω εδώ τον θαυμασμόν μου και την ευγνωμοσύνην, διότι, παρά τας αντιζοότητας, εκράτησαν πάντοτε τόσον υψηλά την φωτεινήν δάδα του Ελληνισμού».

Από την πλευρά της Ρουμανίας, στην όλη νεότερη εκμετάλλευση του Κουτσοβλάχικου ζητήματος γίνεται προσπάθεια από ρουμανίζοντες κύκλους από το 1950 έως το 1990 περίπου, ανακίνησης του ζητήματος με μια σειρά δημοσιεύσεων¹⁷³ ανά τον κόσμο σε κοινότητες Βλάχων και όταν οι προπαγανδιστές δυσκολεύονταν στις επιθέσεις που τους γίνονταν, στηρίζονταν σε δυο σημεία-θέσεις που τα αξιοποιούν. Πρώτο: Επικαλούνται το σουλτανικό Ιραδέ του 1905, έγγραφο-φιρμάνι με το οποίο η Πύλη αναγνώριζε ιδιαίτερη εθνότητα Βλάχων στη βαλκανική χερσόνησο, και δεύτερο: Μνημονεύουν τη Συνθήκη του Βουκουρεστίου (1913), με την οποία ο Βενιζέλος επέτρεπε τη χρήση της γλώσσας και παραχωρούσε «πλήρη ελευθερία» στις εκκλησίες και τα σχολεία των Ρουμάνων (Κουτσόβλαχων) της Μακεδονίας, καθώς επίσης και τις επιστολές που αντάλλαξαν ο Βενιζέλος με τον Μαγιωρέσκο, Πρωθυπουργοί των δυο χωρών.

Πρέπει να επισημανθεί ότι μέχρι το 1939 η ρουμανική εκπαίδευση είχε μόνο στοιχειώδεις χαρακτήρα, ενώ παρουσίαζε αδυναμίες στους τομείς της προσχολικής και της ανώτερης εκπαίδευσης.

Από το 1939 και μέχρι, κυρίως, την περίοδο της γερμανικής κατοχής, αναπτύχθηκε η σύσταση των ρουμανικών νηπιαγωγείων, δίνοντας έμφαση στην εκμάθηση της γλώσσας. Μεγάλη βελτίωση σημειώθηκε και στη δημοτική εκπαίδευση, καθώς παρατηρήθηκε αύξηση των δημοτικών σχολείων. Αντίθετα, κύριο χαρακτηριστικό της ρουμανικής μέσης εκπαίδευσης θεωρείται η αναποτελεσματικότητα και η αδυναμία της. Οι αρχές της γερμανικής κατοχής στήριζαν τα ρουμανικά σχολεία με βάση αυτά τα στοιχεία :

- i. Αύξηση κατά 10% των ρουμανικών δαπανών για τα σχολεία κατά το 1940

¹⁷³ Το 1952, στο Φράμπουργκ της Γερμανίας, ο Παπανάσε (Paranase) δημοσιεύει το βιβλίο «Mica Antologie Atomânească» («Μικρή Αρουμενική Ανθολογία»). Το 1967 η Τερέζ Μπαρέ (Therèse Barré) δημοσιεύει σε περιοδικό του Βουκουρεστίου έρευνα που έκανε στην Πίνδο. Η Μπαρέ αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα «στρατευμένου ερευνητή», αφού χρηματοδοτήθηκε από τη Ρουμανία και «πέρασε» στη μελέτη της για τους Κουτσόβλαχους όλες τις γνωστές ρουμανικές θεωρίες, επιβεβαιώνοντάς τις μάλιστα με την επιστημονική της έρευνα. Το 1967 η Μπαλκάνια (Balcania,) Ρουμανικός Μορφωτικός Οργανισμός, εκδίδει στο Παρίσι τη Θεία Λειτουργία του Ι. Χρυσόστομου σε κουτσοβλαχική γλώσσα. Το 1969 ο Βεντολιέρ (M. Ventolière) στο περιοδικό Μπουλετίν Εροπεέν (Bulletin Européen) επανέρχεται στα χνάρια της «Μακεδονορουμανικής Εταιρείας». Λίγο ή πολύ μιλάει για ρουμανική μειονότητα στην Ελλάδα που «καταπιέζεται» και υποφέρει από εμάς τους ίδιους.

- ii. Σημαντική θέση ιταλικής και γερμανικής γλώσσας στα προγράμματα σπουδών
- iii. Προμήθεια τροφίμων στα ρουμανικά σχολεία από τους Γερμανούς
- iv. Αύξηση σχολείων των δύο βαθμίδων
- v. Συγκράτηση του αριθμού των μαθητών
- vi. Στέγαση σε κτίρια, που ανήκαν στη ρουμανική μειονότητα

Τα συγκεκριμένα σχολεία αντιμετώπισαν σημαντικά προβλήματα κατά τη διάρκεια του Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου, είδη περιορίστηκαν τα προνομία από το ελληνικό κράτος και από το ΕΑΜ, εξαιτίας των σχέσεων των Ρουμάνων με τους Έλληνες. Επίσης, θεωρήθηκε αναγκαία η αποδέσμευση της Ελλάδας από τις υποχρεώσεις της από τη Συνθήκη του Βουκουρεστίου μετά την ένταξή της στο ανατολικό μπλοκ και στην ΚΟΜΕΚΟΝ. Το 1948 στον χώρο της Ρουμανίας, λοιπόν, λειτουργούσαν 3 – 4 Δημοτικά Σχολεία και 3 ελληνικά Γυμνάσια.

Πρέπει όμως να τονιστεί ότι όλα τα παραπάνω δεν αποτέλεσαν μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο θέση της Ρουμανίας και της συντεταγμένης εξωτερικής της πολιτικής, τουλάχιστον επίσημα. Σε σκέψεις ίσως να υπήρχε, όπως φαίνεται και από τις ενέργειες των ρουμανίζοντων κύκλων ανά τον κόσμο, όμως το γεγονός αυτό τέθηκε απερίφραστα από τον πρωθυπουργό της χώρας μας Κωνσταντίνο Μητσοτάκη, παρουσία και του υπουργού εξωτερικών Αντώνη Σαμαρά στους Ρουμάνους επισήμους, κατά την επίσκεψή τους στη Ρουμανία στις 27 και 28 Νοεμβρίου 1991, που αξίωσε να σταματήσει αμέσως κάθε σκέψη για προπαγάνδα στην Ελλάδα. Η ρουμανική κυβέρνηση, δήλωσε τότε ότι θα σταματήσει (Κολτσίδα, 2017). Έτσι μέσω αυτών των γεγονότων (προφορική διμερής συμφωνία), και της απουσίας οποιασδήποτε πολιτικής επί του θέματος, διαφαίνεται με ερμηνεία μέσω της διπλωματικής οδού, ότι η επίσημη θέση και των δυο κρατών είναι ότι το Κουτσοβλαχικό ζήτημα ανήκει στο παρελθόν.

Άλλωστε η Ελλάδα έχει αναγνωρίσει με νόμο από το 1954, στηριζόμενη στην απόφαση της συνθήκης της Λωζάννης, μόνο μια μειονότητα στην Ελλάδα την μουσουλμανική (νόμος

3065/1954,ΦΕΚ Α΄239.9.10.1954), ενώ η Ρουμανία που συνυπογράφει αυτή τη συνθήκη, που κάνει λόγο για μειονότητες στην Βαλκανική, αποσιωπά το θέμα των Κουτσόβλαχων σε συνέχεια της αδιαφορίας της για την εφαρμογή της συνθήκης του Βουκουρεστίου, που έθετε σαν απαραίτητο όρο την συνεισφορά του ρουμανικού κράτους στην προάσπιση της γλώσσας και θρησκευτικής ελευθερίας των Κουτσόβλαχων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο - ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

4.1 ΝΟΜΟΙ ΓΙΑ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Για την κατανόηση του τρόπου αντιμετώπισης του Κουτσοβλαχικού ζητήματος στον ελλαδικό χώρο θεωρείται σημαντική η μελέτη και η αξιολόγηση του ελληνικού θεσμικού πλαισίου για την αντιμετώπιση των μειονοτήτων. Πρέπει να επισημανθεί ότι τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται σημαντικές εξελίξεις στην προσπάθεια προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, παρόλο που εμφανής είναι η αμφισβήτησή τους και η περιθωριοποίησή τους, εξαιτίας ποικίλων παραγόντων.¹⁷⁴ Στον ελλαδικό χώρο οι σημαντικότεροι παράγοντες που συνέβαλαν στην παρουσία μειονοτικών ομάδων στον ελλαδικό χώρο είναι οι εξής :

- Γεωγραφική θέση Ελλάδας
- Ελληνοτουρκικοί πόλεμοι
- Βαλκανικοί πόλεμοι

Είναι σαφές ότι για τις μειονότητες δεν υπάρχει ένας σαφής ορισμός, γεγονός που οδηγεί στην επιβράδυνση θέσπισης των απαιτούμενων συστημάτων προστασίας των δικαιωμάτων των μειονοτήτων. Σε γενικές γραμμές ως μειονότητες εκλαμβάνονται οι «ομάδες ενός πληθυσμού οι οποίες έχουν και επιθυμούν να διατηρήσουν εθνικές, θρησκευτικές ή γλωσσικές παραδόσεις είτε χαρακτηριστικά σαφώς διαφορετικά από αυτά του λοιπού πληθυσμού. Αυτές οι μειονότητες θα πρέπει να περιλαμβάνουν έναν αριθμό ατόμων επαρκών αφ' εαυτών να διατηρήσουν τέτοιες παραδόσεις και χαρακτηριστικά και θα πρέπει να είναι πιστές στο κράτος του οποίου είναι πολίτες»¹⁷⁵.

Εκτός από τον λεπτομερή αυτό ορισμό, παρουσιάζεται και ένας περισσότερο αναλυτικός ορισμός, ο οποίος συμπεριλαμβάνεται στο πρωτόκολλο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, όπως αυτό ψηφίστηκε από Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης¹⁷⁶. Με τον συγκεκριμένο ορισμό, λοιπόν, δίνεται η δυνατότητα κατανόησης του περιεχομένου της έννοιας εθνική μειονότητα, έτσι ώστε να διευκολυνθεί η αξιολόγηση του ρόλου τους στα εθνικά κράτη.

¹⁷⁴ Τρίτος, Μ. «Η Ρουμανική προπαγάνδα στην περιοχή της Πελαγονίας », Χριστιανική Μακεδονία (Πελαγονία) – Μια άλλη Ελλάδα. Θεσσαλονίκη – Αχρίδα, (επιμ. Αγγελόπουλος Αθανάσιος), Εκδόσεις University studio press, Θεσσαλονίκη 2004, σσ.227 – 243

¹⁷⁵ Capotorti, F. «Study on the Rights of Persons belonging to Ethnic, Religious and Linguistic Minorities», UN Document E/CN.4/Sub.2/384/Add.1-7 (1977), 1997

¹⁷⁶ Χρήστου, Κ. , «Αρωμόνιοι», Θεσσαλονίκη, 1996

Με βάση αυτόν τον ορισμό, γίνεται παρουσίαση του όρου της εθνικής μειονότητας, η οποία αφορά «μία ομάδα ατόμων σε ένα κράτος που: i. κατοικούν στο έδαφος αυτού του κράτους και είναι πολίτες του, ii. διατηρούν μακροχρόνιους, ισχυρούς και διαρκείς δεσμούς με αυτό το κράτος, iii. παρουσιάζουν ξεχωριστά εθν(ο)τικά, πολιτιστικά, θρησκευτικά ή γλωσσικά χαρακτηριστικά, iv. είναι αριθμητικά επαρκείς προς αντιπροσώπευση, αν και λιγότεροι από τον υπόλοιπο πληθυσμό αυτού του κράτους ή μίας περιοχής αυτού του κράτους, v. έχουν ως κίνητρο ένα ενδιαφέρον να διατηρήσουν μαζί εκείνο το οποίο συνιστά την κοινή τους ταυτότητα, συμπεριλαμβανομένης της κουλτούρας, των παραδόσεων, της θρησκείας ή της γλώσσας τους»¹⁷⁷.

Ο συγκεκριμένος ορισμός αφορά τις εθνικές μειονότητες, αναδεικνύοντας τους δεσμούς που αναπτύσσονται ανάμεσα στη μειονότητα και στο κράτος, που τις φιλοξενεί. Στον ελλαδικό χώρο οι σημαντικότερες μειονότητες είναι οι εξής :

- 1) Θρησκευτικές ,μειονότητες
- 2) Γλωσσικές μειονότητες
- 3) Εθνοτικές μειονότητες
- 4) Εθνικές μειονότητες
- 5) Διάφορες άλλες μειονότητες¹⁷⁸

Για την αντιμετώπιση των μειονοτήτων στον ελλαδικό χώρο διαμορφώθηκε με τον απαιτούμενο τρόπο το θεσμικό πλαίσιο, ενώ παράλληλα αποφασίστηκε η επικύρωση των αναγκαίων διεθνών κειμένων. Ειδικότερα, με βάση το άρθρο 28 & 1, υποστηρίζεται ότι «οι γενικά παραδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου, καθώς και οι διεθνείς συμβάσεις, από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ σύμφωνα με τους όρους καθεμιάς, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου. Η εφαρμογή των κανόνων του διεθνούς δικαίου και των διεθνών συμβάσεων στους αλλοδαπούς τελεί πάντοτε υπό τον όρο της αμοιβαιότητας»¹⁷⁹.

Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει και στο άρθρο 25, με βάση το οποίο το ίδιο το κράτος καλείται να προασπίσει τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα κάθε ανθρώπου, δίνοντας έμφαση στην αποτελεσματική και ακώλυτη άσκησή της. Επιπλέον, κατά το Σύνταγμα αλλά και τους ίδιους, τους νόμους μπορούν να επιβληθούν ποικίλοι περιορισμοί, στην περίπτωση που μπορούν να σεβαστούν την αρχή της αναλογικότητας αλλά και παρουσιάζεται επιφύλαξη για αυτά. Οι

¹⁷⁷ Παπούλια, Β. , «Από τον αρχαίο στο νεότερο πολυμερισμό, τόμος Β΄: Από τη θεοκρατική απολυταρχία στην εθνική κυριαρχία». Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2006

¹⁷⁸ Κτιστάκης Γ. (επιμ.), «Η επίδραση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην ερμηνεία και την εφαρμογή του ελληνικού δικαίου», Εθνική Σχολή Δικαστών-Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2002

¹⁷⁹ Παρασκευοπούλου-Γρηγορίου Κ. , «Η εξέταση του παραδεκτού από τα Όργανα της Συμβάσεως-Σκέψεις που απορρέουν από Ελληνικές υποθέσεις», Το Σύνταγμα, Τεύχος 2/2002

συγκεκριμένοι περιορισμοί μπορούν να παρουσιαστούν, επίσης, και στα παρακάτω διεθνή κείμενα:

- Συνθήκη των Σεβρών (1920)
- Συνθήκη της Λωζάννης
- Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του παιδιού
- Ευρωπαϊκή Σύμβαση δικαιωμάτων του ανθρώπου
- Κείμενα συναντήσεων του ΟΑΣΕ
- Διεθνής Σύμβαση για την πρόληψη και την καταστολή του Εγκλήματος της Γενοκτονίας
- Διεθνής Σύμβαση περί καταργήσεως πάσης Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων
- Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά , Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα
- Καταστατικός Χάρτης ΟΗΕ

Επιπλέον, με βάση το άρθρο 2 & 1, τα μέλη των μειονοτήτων προστατεύονται σύμφωνα με τις ρητές συνταγματικές διατάξεις. Επίσης, στο άρθρο 5 & 2 επισημαίνεται ότι «Όλοι όσοι βρίσκονται στην Ελληνική Επικράτεια απολαμβάνουν την απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας τους, χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων. Εξαιρέσεις επιτρέπονται στις περιπτώσεις που προβλέπει το διεθνές δίκαιο. Απαγορεύεται η έκδοση αλλοδαπού που διώκεται για τη δράση του υπέρ της ελευθερίας».

Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει και στο άρθρο 14 της ΕΣΔΑ, σύμφωνα με το οποίο πρέπει να διασφαλιστεί η χρήση των αναγνωριζόμενων δικαιωμάτων και παράλληλα ελευθεριών, ανεξάρτητα από θρησκεία, φύλο, φυλή, φύλο, θρησκεία, χρώμα, γλώσσα. Επίσης, δεν παρατηρούνται διακρίσεις ως προς τη συμμετοχή σε εθνική μειονότητα, την κοινωνική ή εθνική προέλευση, τις πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις ή τη γέννηση, την περιουσία ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση¹⁸⁰.

Με βάση το άρθρο 4 & 1 του Ελληνικού συντάγματος, επισημαίνεται η ισότητα των Ελλήνων πολιτών απέναντι στον νόμο, χωρίς, όμως, να δίνεται σαφή απάντηση για το αν αυτό το άρθρο εγγυάται την ισότητα και των μειονοτήτων.

Ουσιαστικά, όμως, απάντηση δίνεται στο ερώτημα αυτό στη Συνθήκη της Λωζάννης, καθώς, σύμφωνα με το άρθρο 38 (&1), επισημαίνεται ότι «η (Ελληνική) κυβέρνηση αναλαμβάνει

¹⁸⁰ Καστανάς, Η. , «Η συμμόρφωση της Ελλάδας στις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: γενική αποτίμηση», Το Σύνταγμα, Τεύχος 2/2003

την υποχρέωση να παρέχει σε όλους τους κατοίκους της πλήρη και απόλυτη προστασία της ζωής και της ελευθερίας τους, αδιακρίτως γεννήσεως, εθνικότητας, γλώσσας, φυλής και θρησκείας»¹⁸¹.

Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται και στην έννοια της ιθαγένειας, που αποτελεί τον νομικό δεσμό σύνδεσης πολιτών και κράτους. Η ιθαγένεια, που εκλαμβάνεται ως νομική ιδιότητα, θεωρείται ότι δεν εξαρτάται από την ηλικία, τη θρησκεία, το φύλο, την εθνικότητα και τη γλώσσα, ενώ παράλληλα ο Κώδικας Ελληνικής Ιθαγένειας είναι αυτός που ρυθμίζει τα ζητήματα, που αφορούν την ιθαγένεια. Στο πλαίσιο αυτό, με βάση την ιθαγένεια, τα άτομα διακρίνονται σε :

- Πολυιθαγενή
- Ανιθαγενη
- Ομογενή και αλλογενή
- Αλλοδαπά
- Ημεδαπά

Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται και στην αφαίρεση της ελληνικής ιθαγένειας από αρκετές μειονότητες, με χαρακτηριστική περίπτωση της αφαίρεση της ιθαγένειας από τους Τσάμηδες της Θεσπρωτίας. Επίσης, έμφαση δίνεται στον αυτοπροσδιορισμό, ο οποίος αποτελεί βασικό δικαίωμα των διαφόρων μελών των εθνικών ομάδων. Το δικαίωμα αυτό αναγνωρίζεται με βάση τη Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΔΑΣΕ) και ταυτόχρονα κατοχυρώνεται με την παράγραφο 32 εδ.α, που συμπεριλαμβάνεται στο Καταληκτικό Κείμενο της Συνάντησης της Κοπεγχάγης(1996)¹⁸².

Σε γενικές γραμμές, με βάση το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο, το ελληνικό κράτος εγγυάται την παροχή στα μέλη των μειονοτήτων των εξής δικαιωμάτων :

- Προστασία απορρήτου επικοινωνιών
- Προστασία προσωπικών δεδομένων
- Προστασία ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής
- Προστασία προσωπικής ελευθερίας
- Προστασία ψυχικής και σωματικής ακεραιότητας
- Απόλυτη και πλήρης προστασία της ζωής τους

¹⁸¹ Συνθήκη Λωζάννης, άρθρο 38 (&1)

¹⁸² 32 εδ.α, που συμπεριλαμβάνεται στο Καταληκτικό Κείμενο της Συνάντησης της Κοπεγχάγης(1996)

Πολλά διεθνή, επίσης, κείμενα ρυθμίζουν την προστασία της θρησκευτικής ελευθερίας, ενώ στο ελλαδικό χώρο οι σημαντικότερες θρησκευτικές μειονότητες είναι οι εξής :

- Μουσουλμάνοι
- Προτεστάντες'
- Καθολικοί
- Χιλιαστές
- Σαιεντολόγοι
- Εβραίοι¹⁸³

Τα μέλη των παραπάνω θρησκευτικών μειονοτήτων με βάση τις βασικές αρχές του συγκεκριμένου νόμου είναι ελεύθερα ως προς τις εκφράσεις της θρησκείας και τις θρησκευτικές πεποιθήσεις¹⁸⁴. Στο πλαίσιο αυτό οι ετερόδοξοι ή αλλόδοξοι βουλευτές καλούνται να δώσουν τον ίδιο όρκο, με βάση τον τύπο του δικού τους δόγματος ή της δικής τους θρησκείας. Ως προς το θέμα της γλώσσας, στον ελλαδικό χώρο χρησιμοποιούνται οι παρακάτω γλώσσες :

- Εβραϊκά
- Αρβανίτικα
- Αρμένικα
- Σλαβομακεδονικά
- Ρομανί
- Πομάκικα
- Βλάχικα
- Τούρκικα

Επιπλέον, ως προς τις οικονομικές μειονότητες, οι γλώσσες που χρησιμοποιούνται στον ελλαδικό χώρο είναι οι εξής :

¹⁸³Καστανάς Η. , «Η συμμόρφωση της Ελλάδας στις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: γενική αποτίμηση», Το Σύνταγμα, Τεύχος 2/2003

¹⁸⁴Περράκης Στ. «Προβληματισμοί για το σύγχρονο νομικό καθεστώς των μειονοτήτων υπό το φως της Σύμβασης-Πλαισίου για την προστασία των εθνικών μειονοτήτων: Η μετεξέλιξη του δικαϊκού πλαισίου, στο «Η προστασία των μειονοτήτων: Η Σύμβαση-Πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης», Πρακτικά Συνεδρίου που οργάνωσαν το ΙΜΔΑ και το Συμβούλιο της Ευρώπης (9-10 Μαΐου 1996), Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1997

- Ρουμανικά
- Βουλγαρικά
- Αραβικά
- Αλβανικά

Παράλληλα, η πολιτική και νομική αντιμετώπιση των διαφόρων μειονοτικών γλωσσών συσχετίζεται στενά με τις σχέσεις με τα γειτονικά κράτη και την εξωτερική πολιτική. Στο πλαίσιο αυτό η κουτσοβλαχική γλώσσα δέχτηκε τη νομική προστασία με τη συμφωνία, η οποία υπογράφηκε ανάμεσα στην Ελλάδα και τη Ρουμανία, αμέσως μετά τον τερματισμό των Βαλκανικών πολέμων, όπως ήδη επισημάνθηκε. Τη γλώσσα αυτή δίδασκαν σε σχολεία, ενώ παράλληλα τη χρησιμοποιούσαν και αρκετές εκκλησίες μέχρι το 1948¹⁸⁵. Ουσιαστικά, η προσπάθεια προαγωγής της γλωσσικής ταυτότητας των Βλάχων υλοποιήθηκε στην αρχή μέσα μέσα από την καλλιέργειά των διμερών σχέσεων της Ελλάδας και της Ρουμανίας στο απαιτούμενο κλίμα συνεργασίας, που επεδίωξε να καλλιεργήσει ο Βενιζέλος, αλλά και με βάση το νομικό δεσμευτικό πλαίσιο που προωθήθηκε με τη Συνθήκη των Σεβρών του 1920¹⁸⁶.

Με βάση τις διάφορες διεθνείς πολιτικές; εξελίξεις, σημειώθηκαν ποικίλες μεμονωμένες αυτονομιστικές ενέργειες, ενώ εμφανής ήταν και η προσπάθεια να διακοπεί η χρηματοδότηση των σχολείων από τη Ρουμανία, διευρύνοντας τις ευκαιρίες για τον τερματισμό του καθεστώτος προστασίας, περιορίζοντας το οποιοδήποτε ενδιαφέρον του ελληνικού κράτους. Σε αντίθεση, η μουσουλμανική μειονότητα κατάφερε να διατηρήσει το αρχικό καθεστώς προστασίας, όπως αυτό καθορίζεται από τη Συνθήκη Ειρήνης του 1923, απορώντας κατά κύριο λόγο το πεδίο των πολυτάραχων ελληνοτουρκικών σχέσεων¹⁸⁷. Η διακύμανση που παρατηρήθηκε στις σχέσεις αυτές σύμφωνα με την έντονη απειλή σύγκρουσης στο πλαίσιο της ίδιας της τουρκικής μειονότητας προσδίδει στο θέμα αυτό ιδιαίτερα ενδιαφέρον, καθώς αποτελώντας, ουσιαστικά τη μοναδική περίπτωση προστασίας από το ελληνικό κράτος της μειονοτικής γλωσσικής ταυτότητας¹⁸⁸.

Είναι σαφές, λοιπόν, ότι οι μειονοτικές γλώσσες, οι οποίες χρησιμοποιούνται στην Ελλάδα, συνδέονται με τον τρόπο καλλιέργειας των διμερών σχέσεων με τα γειτονικά κράτη στην περιοχή της Βαλκανικής. Ο τρόπος χρησιμοποίησης από τα κράτη αυτά των συγκεκριμένων γλωσσών αποδίδεται σε λόγους, που συνδέονται με την εξωτερική και εσωτερική τους πολιτική,

¹⁸⁵ Λαζάρου, Α., «Βλέψεις Ρουμανίας και ελληνικότητα Βλάχων – Αρωμούνων», Φιλολογικός Σύλλογος Παρνασσού, Αθήνα 1993, σσ. 183 – 184.

¹⁸⁶ Κολτσίδα, Α., «Κουτσοβλαχοί. Οι Βλαχόφωνοι Έλληνες. Εθνολογική, Λαογραφική και Γλωσσολογική μελέτη». Εκδόσεις αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1993

¹⁸⁷ Πόποβιτς, Ντ., «Αρμάνοι Βλάχοι στα Βαλκάνια. Ο Cincarima». (Μτφ. Καρακόστα Κωνσταντίνα), Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη 2010, σσ. 68 – 84.

¹⁸⁸ Νικολαΐδου, Ι. «Η ρουμανική προπαγάνδα στο Βιλαέτι των Ιωαννίνων και στα Βλαχοχώρια της Πίνδου». Εκδόσεις: ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ, Ιωάννινα 1995

λειτουργώντας καθαρά σε πολιτικό πλαίσιο και επιδρώντας με ρυθμιστικό τρόπο στην προαγωγή αλλά σε αρκετές περιπτώσεις και στη συρρίκνωση αυτών των γλωσσών¹⁸⁹.

Επίσης, εκτός από το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο στο άρθρο 4 παρ. 2 της σχετικής Διακήρυξης των Η.Ε. (1992) ζητείται από τα διάφορα κράτη να «λάβουν μέτρα για τη δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών που να καθιστούν ικανά τα πρόσωπα που ανήκουν σε μειονότητες να εκφράζουν τα χαρακτηριστικά τους και να αναπτύσσουν την κουλτούρα, τη γλώσσα, τη θρησκεία, τις παραδόσεις και τα έθιμά τους». Με βάση, λοιπόν, αυτά τα στοιχεία είναι σαφής η προσπάθεια του ελληνικού θεσμικού πλαισίου να διαφυλάξει την προστασία των δικαιωμάτων των μειονοτήτων και τη διαφύλαξη της θρησκευτικής, πολιτιστικής, γλωσσικής και εθνοτικής ταυτότητας των μειονοτήτων.

4.2 Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Για την κατανόηση του Κουτσοβλαχικού ζητήματος και της νομικής του διάστασης, είναι απαραίτητο να παρουσιαστεί η Συνθήκη του Βουκουρεστίου και ο τρόπος σύνδεσης της με τις σχέσεις Ρουμάνων και Ελλήνων. Αρχικά, πρέπει να επισημανθεί ότι η ολοκλήρωση του Α* Βαλκανικού Πολέμου πραγματοποιήθηκε με την υπογραφή της Συνθήκης του Λονδίνου (17/30 Μαΐου 1913)¹⁹⁰. Αρκετές, όμως, από τις διατάξεις αυτής της Συνθήκης διακρίνονται για τον ασαφή χαρακτήρα τους, γεγονός που καθιστούσε πιθανή την εμφάνιση συγκρούσεων στον χώρο των Βαλκανίων. Η κήρυξη του Β' Βαλκανικού Πολέμου επιβεβαίωσε αυτές τις προβλέψεις και παράλληλα βασίστηκε στην αιφνιδιαστική επίθεση των Βουλγάρων κατά των Ελλήνων και των Σέρβων, ενώ παράλληλα στις 27 Ιουνίου / 10 Ιουλίου 1913 οι Ρουμάνοι κήρυξαν τον πόλεμο εναντίον των Βουλγάρων. Με αφορμή αυτό το γεγονός, ο Εωθινός Ταχυδρόμος αναφέρει σε κεντρικό του άρθρο ότι η Ρουμανική εμπλοκή ««θα δημιουργήσει διά τον Βουλγαρικών στρατών εν νέον Βατερλώ, εις το οποίον ο Σερβικός στρατός θα παίξει τον ρόλον του Ουέλινγκτον»¹⁹¹.

Μετά τις εξελίξεις σε στρατιωτικό επίπεδο, ήταν εμφανείς οι προθέσεις της Βουλγαρίας για ανακωχή, ενώ στο πλαίσιο αυτό οι Έλληνες αναγκάστηκαν να αποδεχτούν την απόφαση να ανασταλούν οι εχθροπραξίες και να υπογραφεί πενθήμερη και στη συνέχεια οκταήμερη ανακωχή (17/30 Ιουλίου 1913). Μετά από αυτά τα γεγονότα αποφασίστηκε η πραγματοποίηση της Συνδιάσκεψης στο Βουκουρέστι για τον επανακαθορισμό των βουλγαρικών συνόρων. Ουσιαστικά,

¹⁸⁹ Αβέρωφ, Ε., Η πολιτική πλευρά του Κουτσοβλαχικού ζητήματος., Εκδόσεις Φ.Ι.Α.Ο.Σ. Τρικάλων, Τρίκαλα 1987, σσ. 200 – 206

¹⁹⁰ Σβορώνος, Ν., «Επισκόπηση της Νεοελληνικής Ιστορίας». Θ' έκδ., Θεμέλιο, Αθήνα 1985, 117, Γενικό Επιτελείο Στρατού/Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού (στο εξής: ΓΕΣ/ΔΙΣ), Ο Ελληνικός Στρατός κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους του 1912 - 1913. Επιχειρήσεις κατά των Βουλγάρων (Β' Βαλκανικός Πόλεμος), τόμος Γ', Αθήνα 1992

¹⁹¹ «Η Ρουμανία θα δημιουργήσει Βατερλώ», εφημ. Νεολόγος Πατρών, Πάτρα, αρ. φύλ. 6706, 28-6- 1913, 3. «Η προέλασις του ρουμανικού στρατού εις την Συλίστριαν», εφημ. Νεολόγος Πατρών, Πάτρα, αρ. φύλ. 6708, 30-6-1913, 3

η ειρήνη υπαγορευόταν από διπλωματικούς λόγους και από την οικονομική και σωματική εξάντληση των εμπολέμων, ενώ παράλληλα δηλωνόταν ότι «Τα δύο ταύτα γεγονότα θα ήρκουν μόνα όπως συμβουλεύσουν και επιβάλουν την ειρήνην. Αλλ' υπάρχει και άλλος λόγος μάλλον επιτακτικός, είνε δε ούτος, ότι η εξακολούθησις του πολέμου φέρουσα εις την ταπείνωσιν και σχεδόν εις την εκμηδένισιν της Βουλγαρίας δεν θα ηδύνατο να αφήση απαθή την Ευρώπην»¹⁹².

Η υπογραφή της Συνθήκης του Βουκουρεστίου θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική για τη Σερβία, τη Ρουμανία και την Ελλάδα, καθώς οδήγησε στον καθορισμό των συνόρων της Βουλγαρίας με τις τρεις νικήτριες βαλκανικές χώρες. Επιπλέον, με τη Συνθήκη αυτή αποτράπηκε η οποιαδήποτε εμπλοκή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας σε διάφορα βαλκανικά ζητήματα. Όπως επισημαίνεται, με τη συνθήκη του Βουκουρεστίου, η Ρουμανία κατάφερε να αξιοποιήσει σχετικό διακανονισμό και να πετύχει σύμφωνα με τις απόψεις της την επίλυση του Κουτσοβλαχικού ζητήματος. Η αντίληψη αυτή της Ρουμανίας καλλιεργήθηκε από την αποχή των τριών άλλων συμμάχων χωρών να παραχωρήσουν στους Ρουμάνους σχολική και εκκλησιαστική αυτονομία στους Κουτσόβλαχους, που ζούσαν εντός των συνόρων τους.

Επιπλέον, σημαντική θεωρείται η δυνατότητα της Ρουμανίας να προχωρήσει και στη σύσταση ιδιαίτερης ρουμανικής Αρχιεπισκοπής, έχοντας τη δυνατότητα επιχορήγησης τους από τη ρουμανική κυβέρνηση, υπό την επίβλεψη της κυβέρνησης της κάθε χώρας. Όμως, ο ρόλος της Συνθήκης του Βουκουρεστίου εντοπίζεται στο ότι μετά την υπογραφή της άρχισε το πρόβλημα αυτό να αποκαλείται Κουτσοβλαχικό ζήτημα.

4.3 Η ΡΟΥΜΑΝΙΚΗ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4.3.1 Η ρουμανική προπαγάνδα

Για την κατανόηση της νομικής διάστασης του Κουτσοβλαχικού ζητήματος, ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στον τρόπο σχεδιασμού και εφαρμογής της ρουμανικής προπαγάνδας αλλά και της αντιμετώπισης της από την Ελλάδα.

Ο λατινόφωνος χαρακτήρας των Κουτσόβλαχων της Ελλάδας, αλλά παράλληλα η άσκηση διαφόρων μειονοτικών και μεγαλοιδεατικών προγραμμάτων και η ανάδυση των εθνικών κρατών στο πλαίσιο του 19^{ου} αιώνα θεωρείται η βασική αιτία αμφισβήτησης του ελληνικού χαρακτήρα των Κουτσόβλαχων και τη διεκδίκηση αυτής της ομάδας από το ρουμανικό κράτος, το οποίο μόλις είχε συσταθεί¹⁹³.

¹⁹² εφημ. Νεολόγος Πατρών, Πάτρα, αρ. φύλ. 6729, 21-7-1913, 1

¹⁹³ Παλάγκας, Μ., « Η Εξέλιξη του Κουτσοβλαχικού Ζητήματος 1859 – 1944», Θεσσαλονίκη, 2012

Για να κατανοηθεί καλύτερα το ιδεολογικό υπόβαθρο αλλά και ο ιδιαίτερος χαρακτήρας της ρουμανικής προπαγάνδας, στα οποία βασίστηκε η προπαγάνδα των Ρουμάνων, είναι απαραίτητο να κατανοηθεί ο διαφοροποιημένος τρόπος λειτουργίας των βλαχόφωνων πληθυσμών, που ζούσαν στην περιοχή των Ν. Βαλκανίων. Ειδικότερα, οι λατινόφωνοι αυτοί πληθυσμοί αυτοαποκαλούνται Αρωμόνοι, η οποία υποδήλωνε κατά τη διάρκεια της Ρωμαϊκής εποχής την ιδιότητα του Ρωμαίου πολίτη. Με τον τρόπο αυτό η έννοια *Armani* θεωρείται συνώνυμη του όρου Ρωμιού, αποτελώντας μία από τις σημαντικότερες ενδείξεις για το οι Αρωμόνοι αποτελούν φορέα του κοινού ελληνορωμαϊκού πολιτισμού¹⁹⁴. Επιπλέον, οι Αρωμόνοι αποκαλούνται από τους υπόλοιπους ως Βλάχοι, με αποτέλεσμα αυτή η ονομασία να δημιουργεί ποικίλες συγχύσεις και έντονο προβληματισμό, καθώς και ρουμανικοί πληθυσμοί αυτοαποκαλούνται με το όνομα αυτό. Ταυτόχρονα οι Ρουμάνοι αποκαλούνται από τους Ελληνόβλαχους με τον όρο Βλαχούτς ή *Vlachii*, με αποτέλεσμα να διαφοροποιούνται ουσιαστικά από τους άλλους. Ο όρος Κουτσόβλαχοι χρησιμοποιήθηκε από τους Οθωμανούς για τους κατοίκους της Μ. Βλαχίας, προκειμένου να αποφευχθεί οποιαδήποτε προσπάθεια ταύτισης της Ρουμανίας με τους αρωμόνους¹⁹⁵.

Όπως ήδη επισημάνθηκε, το Κουτσοβλαχικό ζήτημα άρχισε να εμφανίζεται κατά τη δεκαετία του 1850, αποκτώντας μεγαλύτερη σημασία το 1859, μετά την ένωση των ηγεμονιών σε ένα αυτόνομο κράτος. Μετά, λοιπόν, την ίδρυση του ρουμανικού κράτους το 1859, αναδείχτηκε η ανάγκη να ενεργοποιηθεί ο ρουμανικός μεγαλοϊδεατισμός και να ακολουθηθεί μία πολιτική αλτρωτισμού, έτσι ώστε να οικοδομηθεί η εθνική τους ταυτότητα. Στο πλαίσιο αυτό έγινε προσπάθεια να συνδεθούν οι Κουτσόβλαχοι της Ελλάδας με τους αντίστοιχους Βλάχους της Ρουμανίας, με βάση τη θεωρία, που έδινε έμφαση στην ύπαρξη γλωσσικής συγγένειας ανάμεσα στις δύο αυτές ομάδες αλλά παράλληλα και στην υποστήριξη της φυλετικής σχέσης¹⁹⁶. Για τον λόγο αυτό θεωρείται σημαντική η διερεύνηση και η αξιολόγηση των αιτιών αυτής της κίνησης σύνδεσης, οι οποίοι, κατά κύριο λόγο, θεωρούνται λαοπαιδευτικοί. Όπως υποστηρίζουν αρκετοί μελετητές, η Ρουμανία, μετά την ίδρυσή της το 1859, προσπάθησε να ενεργοποιήσει τον ρουμανικό μεγαλοϊδεατισμό, με αποτέλεσμα να ακολουθήσει την εφαρμογή μίας πολιτικής αλτρωτισμού.

Υιοθετώντας την ιστορική συνέχεια που διέκρινε τον 19^ο αιώνα τα έθνη στο πνεύμα του ρομαντισμού, είναι σαφής η προσπάθεια καλλιέργειας της εθνικής τους ταυτότητας, όπως άλλωστε διαφαίνεται από την αναγωγή στους αρχαίους εκλατινισμένους Δάκες αλλά και από την επιλογή του ονόματος του κράτους τους¹⁹⁷.

¹⁹⁴ Αβέρωφ, Ευ., Η πολιτική πλευρά του Κουτσοβλαχικού ζητήματος, Εκδόσεις Φ.Ι.Λ.Ο.Σ. Τρικάλων, Τρίκαλα 1987

¹⁹⁵ Λαζάρου, Αχ. «Βλέψεις Ρουμανίας και ελληνικότητα Βλάχων-Αρωμόνων», Φιλολογικός Σύλλογος Παρνασσού, Αθήνα 1993.

¹⁹⁶ Λαζάρου, ο.π., σ. 34-42

¹⁹⁷ Παπαγιάννης, Σ., «Βλάχοι και Βλαχόφωνοι Έλληνες. Δυο ξεχωριστές και εχθρικές, μεταξύ τους, εθνοτικές ομάδες», Εκδόσεις Σοκόλη, Αθήνα 2003

Στο πλαίσιο αυτό εμφανής είναι η προσπάθεια του Βουκουρεστίου να αποπροσανατολίσει τον λαό της Ρουμανίας, εστιάζοντας το ενδιαφέρον στις νότιες περιοχές και προκαλώντας με τον τρόπο αυτό στον ρουμανικό λαό την απαιτούμενη συγκίνηση. Επιπλέον, Εμφανής ήταν η προσπάθεια να χρησιμοποιηθούν οι Ελληνόβλαχοι ως διπλωματικό μέσο για να διασφαλιστεί η ρύθμιση των συνόρων με τη Βουλγαρία και την Οθωμανική Αυτοκρατορία και να αποσπαστούν περιοχές, όπου ήταν έντονη ρουμανική παρουσία. Για τον λόγο αυτό ήταν έντονες οι αντιδράσεις της Ρουμανίας ως προς την απόδοση της Θεσσαλίας, όπου κατοικούσαν το 1881 πολλοί Ελληνόβλαχοι¹⁹⁸. Επίσης, οι επιτυχίες τους στο εμπόριο, την πολιτική και τις τέχνες αποτέλεσαν τη βασική αιτία διεκδίκησης των Αρωμόνων από το ρουμανικό κράτος, προκειμένου να αξιοποιηθεί η εμπειρία τους για τη στελέχωση του κρατικού μηχανισμού¹⁹⁹.

Αρωγοί στην προσπάθεια προβολής της ρουμανικής προπαγάνδας μπορούν να θεωρηθούν αρχικά η Αυστροουγγαρία, έτσι ώστε το ρουμανικό κράτος να αποπροσανατολιστεί από το ζήτημα της Τρανσυλβανίας, αλλά παράλληλα και Αψβούργοι, οι οποίοι ενίσχυαν την προσηλυτιστική πολιτική, που ασκούσε η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία στην περιοχή των Βαλκανίων και επεδίωκαν τον περιορισμό του Οικουμενικού Πατριαρχείου²⁰⁰. Επίσης, οι Ιταλοί ανέλαβαν την προστασία των Κουτσόβλαχων, έτσι ώστε να προσεταιριστούν το αλβανικό στοιχείο, αλλά και να παρέμβουν στο εσωτερικό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας²⁰¹.

Ο σημαντικότερος εκπρόσωπος της ρουμανικής προπαγάνδας θεωρείται ο Απόστολος Μαργαρίτης, ο οποίος ήταν δάσκαλος και καταγόταν από την περιοχή της Βλαχοκλεισούρας και ο οποίος αξιοποιούσε τις περιοδείες του, για να πεισθεί ο βλαχόφωνος πληθυσμός για τη ρουμανική του καταγωγή²⁰². Στην εποχή του Α΄ Βαλκανικού πολέμου, η ρουμανική προπαγάνδα αφορούσε κατά κύριο λόγο τις ρουμανικές αναφορές στην εξόντωση των Κουτσόβλαχων της Μακεδονίας από τους Έλληνες στρατιώτες.

Όπως ήδη επισημάνθηκε, ο Βενιζέλος, προκειμένου να εξασφαλίσει συμμαχία εναντίον των Βουλγάρων, επεδίωκε την εύνοια των Ρουμάνων για το ζήτημα των Νέων χωρών, προχώρησε στην αναγνώριση το 1913 της λειτουργίας αλλά παράλληλα και της αυτονομίας των ρουμανικών εκκλησιών και σχολείων για τους Κουτσόβλαχους, που ζούσαν στις Νέες Χώρες. Η συγκεκριμένη κίνηση, όμως, θεωρήθηκε από πολλούς μία μορφή αναγνώρισης της ύπαρξης ρουμανικής μειονότητας στην Ελλάδα.

¹⁹⁸ Παπούλια Β., «Από τον αρχαίο στο νεότερο πολυμερισμό, τόμος Β΄: Από τη θεοκρατική απολυταρχία στην εθνική κυριαρχία». Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 200

¹⁹⁹ Σφέτας Σπ., «Το ιστορικό πλαίσιο των ελληνο-ρουμανικών πολιτικών σχέσεων», Μακεδονικά 33 (2001-2002), σσ.23 – 48

²⁰⁰ Τρίτος, Μ., «Η Ρουμανική προπαγάνδα στην περιοχή της Πελαγονίας», Χριστιανική Μακεδονία (Πελαγονία) – Μια άλλη Ελλάδα. Θεσσαλονίκη – Αχρίδα, (επιμ. Αγγελόπουλος Αθανάσιος), Εκδόσεις University studio press, Θεσσαλονίκη 2004, σσ.227 – 243

²⁰¹ Παπαγιάννης, Α.Σ., «Βλάχοι και Βλαχόφωνοι Έλληνες. Δυο ξεχωριστές και εχθρικές, μεταξύ τους, εθνοτικές ομάδες», Εκδόσεις Σοκόλη, Αθήνα 2003, σσ. 60 – 61

²⁰² Χρήστου Κ., Αρωμόνοι., Θεσσαλονίκη 1996, σ. 70

Σημαντικός είναι, επίσης, ο τρόπος παρουσίασης της ρουμανικής προπαγάνδας κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής. Όπως επισημαίνεται, στον πόλεμο του 1940 η συμμετοχή των Βλάχων στα Συντάγματα των Τρικάλων και της Κοζάνης και στην 8^η Μεραρχία χαρακτηρίζεται από έντονο ηρωισμό. Αντίθετα, η παρουσία των Ρουμανιζόντων προκάλεσε πολλά σχόλια, επειδή αρκετοί από αυτούς θεωρήθηκαν κατάσκοποι υπέρ των Ιταλών, με αποτέλεσμα μετά την πλήρη κατάληψη της Ελλάδας, οι Ρουμανιζόντες να δραστηριοποιούνται έντονα στα βλαχοχώρια και, κυρίως, στην περιοχή της Λάρισας. Τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο η προπαγάνδα των Ρουμάνων βασιζόταν στα εξής στοιχεία :

- Απαραίτητη ήταν η προσπάθεια διόρθωσης των αδικιών εις βάρος των Βλάχων και ο τερματισμός της καταπίεσης τους από το ελληνικό κράτος
- Ενεργοποίηση της προσπάθειας να δημιουργηθεί ανεξάρτητο βλαχικό κράτος και για τον λόγο αυτό προωθείται η δημιουργία της 5^{ης} Ρωμαϊκής Λεγεώνας στη Λάρισα. Το νέο αυτό κράτος αναμενόταν να συμπεριλαμβάνει τη Θεσσαλία μέχρι τον Δομοκό, την Ήπειρο και τη Δ. Μακεδονία. Τα αιτήματα που τίθενται από τη ρουμανική πλευρά θεωρούνται παράλογα , όπως η λειτουργία μόνο βλάχικων σχολείων στη συγκεκριμένη περιοχή. Επίσης, η δράση της 5^{ης} Ρωμαϊκής Λεγεώνας θεωρείται ιδιαίτερα εξοντωτική για τους κατοίκους αυτών των περιοχών, όπως αποδεικνύεται από τις λεηλασίες, τους ξυλοδαρμούς, τους εκβιασμούς και τις απειλές
- Σύνδεση των Βλάχων, εξαιτίας του λατινογενούς χαρακτήρα τους με τους Ιταλούς, με αποτέλεσμα να θεωρείται ότι ανήκουν στις δυνάμεις του άξονα.

Παράλληλα, μετά τη γερμανική κατοχή ξεκίνησε η δραστηριοποίηση μίας νέας κίνησης από βλάχους του Βουκουρεστίου και της Κωσταντζας, οι οποίοι επιχείρησαν να διεκδικήσουν τη θεώρηση των Βλάχων ως μία διαβαλκανική εθνική μειονότητα. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στην αφοριστική «Ντιμαντάρεα Παριντέασκα» και στον «Δωδεκάλογο» της Ματίλδας Καράτζιου – Μαρियोσεάνου, που αποτελούσαν το ιδεολογικό τους υπόβαθρο. Επιπλέον, ορισμένες μη κυβερνητικές οργανώσεις, οι οποίες επιδοτούνταν από ιδρύματα του εξωτερικού, δραστηριοποιούνταν, με στόχο την ανακίνηση θέματος Βλάχων στον ελλαδικό χώρο.

Πρέπει να επισημανθεί ότι μοναδικό επιχείρημα της ρουμανικής προπαγάνδας θεωρούνταν η ομοιότητα, που παρουσίαζαν ορισμένα στοιχεία του γλωσσικού ιδιώματος των Βλάχων με τη ρουμανική γλώσσα, τα οποία παρουσιάστηκαν ως η σημαντικότερη απόδειξη της φυλετικής συγγένειας. Τα συγκεκριμένα στοιχεία αποτέλεσαν, λοιπόν, την πιο σημαντική απόδειξη της φυλετικής συγγένειας, ενώ παράλληλα σε αυτά στηρίχτηκε ο τρόπος οργάνωσης της προπαγάνδας τους. Παρόλα αυτά η συγκεκριμένη μορφή προπαγάνδας αποδυναμώθηκε ως προς τον ιδεολογικό της χαρακτήρα εξαιτίας της έλλειψης εδαφικών διεκδικήσεων από τη Ρουμανία στον χώρο

δραστηριοποίησης της προπαγάνδας, κυρίως, πριν από το 1912. Για τον λόγο αυτό και οι ίδιοι οι Ρουμάνοι αποκάλυπταν με τα δημοσιεύματά τους τις πιο βαθιές προθέσεις της πολιτικής, που επέλεξαν να ασκήσουν οι κυβερνήσεις τους. Επίσης, σημαντική θεωρείται η ομολογία τους ότι στόχος της δημιουργίας του Κουτσοβλαχικού ζητήματος ήταν ο εφοδιασμός της Ρουμανίας με ένα σημαντικό διαπραγματευτικό όπλο απέναντι στα βαλκανικά κράτη και, κυρίως, απέναντι στη Βουλγαρία.

Είναι εμφανές, κατά συνέπεια, ότι η ρουμανική προπαγάνδα οργανώνεται και εφαρμόζεται με διάφορες μορφές, οι οποίες τις περισσότερες φορές βασίζονται στο γλωσσικό τους ιδίωμα, δηλαδή στη βλάχικη γλώσσα. Με βάση, λοιπόν, τη ρουμανική προπαγάνδα διαχρονικά η Ρουμανία αντιμετωπίζει τους Βλάχους, που ζουν σε οποιαδήποτε χώρα των Βαλκανίων ως ρουμανική μειονότητα, γεγονός που της επιτρέπει να προσπαθεί να προασπιστεί τα δικαιώματά τους²⁰³. Επιπλέον, επισημαίνεται ότι μετά την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού, που σημειώθηκε στη Ρουμανία, άρχισε να διαδίδεται η Αρμάνικη Εθνική προπαγάνδα, η οποία αντιπροσωπεύει την εθνική ταυτότητα των Αρουμενών, διεκδικώντας με τον τρόπο αυτό την εδαφική και διοικητική ανεξαρτησία όλων των χωρών, όπου ζουν Βλάχοι. Όπως επισημαίνεται από αρκετούς ειδικούς γλωσσολόγους, τα βλάχικα αποτελούν το σύνολο μία μη κωδικοποιημένης και μη ομογενοποιημένης διαλέκτου, παραμένοντας προφορική μέχρι και την εποχή μας.

Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στο «CONSILLU ARMANJLORU», το οποίο συστάθηκε από μία ομάδα αυτονομιστών Σκοπιανών και Ρουμάνων, οι οποίοι είχαν ως άπώτερο τους σκοπό τη δημιουργία του « Διαβαλκανικού Αρμάνικου Έθνους », που θεωρείται ψευδεπίγραφο. Για τον λόγο αυτό δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στη μελέτη και στην αξιολόγηση του τρόπου λειτουργίας του και καθορισμού των στόχων του²⁰⁴. Με βάση το καταστατικό του αναφέρεται ότι ως σκοπό τους θέτουν «την αναγνώριση των Αρμενών ως “διακριτού λαού” σε κάθε χώρα όπου εντοπίζεται το βλάχικο στοιχείο, με τελικό στόχο την απόκτηση καθεστώτος εθνικής μειονότητας αναγνωρισμένης από την κείμενη εθνική και διεθνή νομοθεσία»²⁰⁵

Εκτός από τα ελληνικά, ο συγκεκριμένος στόχος περιγράφεται παράλληλα και στα αγγλικά.²⁰⁶ Το ενδιαφέρον εστιάζεται, επίσης, στα μέσα που χρησιμοποιούνται από τους Ρουμάνους για τη διάδοσή της προπαγάνδας τους, με σημαντικότερα μέσα την τρομοκρατία, τους εκβιασμούς, το προφορικό και έντυπο προπαγανδιστικό υλικό, τις διάφορες διευκολύνσεις και τις

²⁰³ Ανθεμίδης, Α., «Οι Βλάχοι της Ελλάδος», Εκδόσεις Μαλλιάρη, Θεσσαλονίκη 2002, σσ. 155 – 162

²⁰⁴ (<http://makedonarmen-council.org/wp-content/uploads/2009/12/ArmanCouncil-Statut.pdf>).

²⁰⁵ Παυλίδης, Π., «Η ρουμάνικη προπαγάνδα κι εμείς οι βλαχόφωνοι Έλληνες», Ορειβατικός Σύλλογος Λαίστας Ζαγορίου Ιωαννίνων, 2007

²⁰⁶ Στα αγγλικά επισημαίνεται ότι has as main objective to obtain the official recognition of the Arman s as distinct people of neo Latin language in every state in which live Armans communities. C.A. will support the Armans communities in order to obtain the status of national minority in the state where they live, and, implicitly, the achieving of all the rights recognized for the people from the national minorities, both by international legislation and by national legislation of each state apart»

υλικές παροχές. Στα άτομα που αποδέχονταν φοίτηση στην εμπορική σχολή του Μοναστηρίου ή στα ρουμανικά σχολεία, τους παρέχονταν δωρεάν πανεπιστημιακές σπουδές στη Ρουμανία, υγειονομική περίθαλψη, βιβλία, στέγη και φοίτηση σε οικοτροφεία. Επιπλέον, στις οικογένειες των μαθητών δίνονταν σε αρκετές περιπτώσεις κάθε μήνα ένα σημαντικό επίδομα, ενώ παράλληλα διασφαλιζόταν η αναγκαία προστασία τους από τους ρουμανίζοντες, προκειμένου να ικανοποιούν τα συμφέροντά τους²⁰⁷.

Σε γενικές γραμμές, τέλος, η πορεία του Κουτσοβλαχικού ζητήματος αλλά και η επίδραση του στους Ρουμάνους ήταν οι βασικοί παράγοντες καθορισμού της πορείας των διμερών σχέσεων ανάμεσα στις δύο βαλκανικές χώρες.

4.4 ΤΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ ΤΩΝ ΔΟΣΙΛΟΓΩΝ

Η νομική διάσταση του Κουτσοβλαχικού ζητήματος επιβεβαιώνεται ουσιαστικά από τα δικαστήρια των δοσιλόγων και τον τρόπο που αυτά λειτούργησαν μετά τη γερμανική κατοχή. Ειδικότερα, μετά την ολοκλήρωση της απελευθέρωσης της Ελλάδας τον Οκτώβριο του 1944 από τους Γερμανούς θεωρήθηκε αναγκαία η απόδοση κοινωνικής δικαιοσύνης και αποκατάστασης της τάξης, ενώ ταυτόχρονα δόθηκε έμφαση στην ανάγκη κάθαρσης της χώρας από όλους αυτούς, που είχαν συνεργαστεί οικονομικά και πολιτικά με τους Γερμανούς, κατά τη διάρκεια της Κατοχής. Οι περισσότεροι Έλληνες έτρεφαν εμφανή εχθρότητα εναντίον των λεγόμενων δοσιλόγων, οι οποίοι είχαν αποκτήσει τεράστιες περιουσίες εις βάρος των Ελλήνων, επιδεικνύοντας δοσίλογη συμπεριφορά.

Οι κυρώσεις, που αποφάσισε να επισημοποιήσει η κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας, προωθούνται ουσιαστικά με τη Συντακτική Πράξη υπ'.αρ1, «Περί επιβολής ποινικών κυρώσεων κατά των συνεργασθέντων μετά του εχθρού», η οποία δημοσιεύτηκε από την ελληνική κυβέρνηση²⁰⁸. Τον Ιανουάριο του 1945 προωθείται, επίσης, από την ελληνική κυβέρνηση ο Νόμος «περί δοσιλόγων», με την κατάργηση της προηγούμενης υπ' αρ. 1 πράξη από τη Συντακτική Πράξη υπ'.αρ.6.²⁰⁹ Είναι σαφές, λοιπόν, ότι το κοινό αίσθημα δεν ικανοποιείται από τα Δεκεμβριανά και για τον λόγο αυτό απαιτεί τη λήψη δραστικών μέτρων εναντίον των δοσιλόγων, προωθώντας με τον τρόπο αυτό τη σύσταση των Ειδικών Δικαστηρίων δοσιλόγων.

Η σύσταση των συγκεκριμένων δικαστηρίων έγινε το 1945 και βασικός τους στόχος ήταν η εκδίκαση των εγκληματικών πράξεων και των αδικημάτων, που είχαν διαπραχθεί από τους δοσιλόγους. Οι σημαντικότερες κατηγορίες των δοσιλόγων, ήταν οι εξής :

²⁰⁷ Παπαγιάννης, Α.Σ., Βλάχοι και Βλαχόφωνοι Έλληνες. Δυο ξεχωριστές και εχθρικές, μεταξύ τους, εθνοτικές ομάδες., Εκδόσεις Σοκόλη, Αθήνα 2003, σσ. 60 – 61

²⁰⁸ Εφημερίς της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ), αρ. φ. 12, 6 Νοεμβρίου 1944

²⁰⁹ Συντακτική Πράξη 6, «Περί επιβολής κυρώσεων κατά των συνεργασθέντων μετά του εχθρού», ΦΕΚ 12, 20 Ιανουαρίου 1945

- 1) Κοινοί εγκληματίες
- 2) Μέλη των Ταγμάτων Ασφαλείας, της Χωροφυλακής και της Αστυνομίας
- 3) Οι υπουργοί των λεγόμενων κατοχικών κυβερνήσεων, οι οποίοι είχαν επιλέξει να συνεργαστούν με τα γερμανικά στρατεύματα

Με τον αναγκαστικό νόμο 533 ρυθμίστηκε τον Σεπτέμβριο του 1945 η λειτουργία και η σύσταση αυτών των δικαστηρίων. Ειδικότερα, στον συγκεκριμένο νόμο περιγράφονται παράλληλα και τα αδικήματα, που είχαν διαπραχθεί από τους δοσίλογους, ενώ ταυτόχρονα ως ποινή για τους δοσίλογους οριζόταν τα πρόσκαιρα δεσμά ή ο θάνατος. Η σύσταση των δικαστηρίων αυτών αποφασίστηκε στην έδρα των Εφετείων και των Πρωτοδικείων και ως μέλη τους ορίζονταν ο Πρόεδρος, δύο τακτικοί δικαστές, δύο λαϊκά μέλη, ο γραμματέας ή γραφέας και ο ειδικός επίτροπος, που 10 ως εισαγγελέας. Οι αρμοδιότητες του ήταν καθορισμένες, όπως διαφαίνεται από τα άρθρα του συγκεκριμένου νόμου.

Σύμφωνα με το άρθρο 11 του αν. 217 / 1945, στον ειδικό επίτροπο των Ειδικών Δικαστηρίων των Δοσιλόγων δινόταν το δικαίωμα να μπορεί να ζητήσει την αναθεώρηση κάθε απόφασης, δικαίωμα που αποτελούσε σημαντική επιτυχία για τους δοσίλογους.

Με τον τρόπο αυτό ο σημαντικότερος στόχος τους ήταν να επιτραπεί το δικαίωμα της ανακοπής για τις ερήμην αποφάσεις αυτών των δικαστηρίων²¹⁰. Λίγο αργότερα και πιο συγκεκριμένα στις 2 Μαρτίου 1946 αποφασίζεται η τροποποίηση του νόμου 533/1945, η οποία αφορούσε όλους όσους συνεργάστηκαν με τους Γερμανούς, επιδιώκοντας να πλουτίσουν από αυτή τη συνεργασία.

Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στο Ειδικό Δικαστήριο των Δοσιλόγων της Λάρισας, το οποίο συστάθηκε στο Εφετείο της Θεσσαλικής πόλης και στο οποίο δικάστηκαν αρκετοί δοσίλογοι, οι οποίοι επεδίωξαν την προώθηση της ρουμανικής προπαγάνδας. Όπως επισημαίνεται τόσο στη έναρξη όσο και στον τερματισμό της λειτουργίας αυτού του δικαστηρίου, η δικάσιμος αφορούσε τους λεγεωνάριους. Στο δικαστήριο αυτό πραγματοποιήθηκαν οι περισσότερες δίκες, από τη στιγμή, που στη Λάρισα είχαν δραστηριοποιηθεί σε μεγάλο βαθμό τα μέλη της Λεγεώνας.

Μετά τη λήξη του πολέμου, επαναδραστηριοποιείται ο Αλκιβιάδης Διαμάντης, με την οργάνωση συνεχών περιοδειών στη Θεσσαλία, την Ήπειρο και τη Δυτική Μακεδονία, προκειμένου

²¹⁰ Αν. Νόμος 217/1945 άρθρο 11 'Περί τροποποίησης και συμπλήρωσης διατάξεων τινών της υπ' αριθμ.. 6/1945 Συντακτικής Πράξεως'

να αρχίσει επαφές με το τοπικό βλάχικο στοιχείο των συγκεκριμένων περιοχών. Έχοντας ως συνεργάτες του Ρουμανοδιδάσκαλους των ρουμανικών σχολείων, προπαγανδίζει την ανάγκη δημιουργίας του λεγόμενου «Πριγκηπάτου της Πίνδου», για να αναγνωρισθεί η αξία των Βλαχόφωνων. Επιπλέον, εμφανής είναι η προσπάθειά του να ιδρυθεί η Ρωμαϊκής Λεγεώνα, που θα αποτελούσε το σώμα των Βλαχόφωνων. Με τον τρόπο αυτό επιβεβαιώνεται η προσπάθεια επαναδιαπραγμάτευσης του Κουτσοβλαχικού ζητήματος και προώθησης της προσπάθειας να ιδρυθεί το βλαχικό κράτος. Οι μορφές με τις οποίες εμφανίζεται η συγκεκριμένη κίνηση είναι οι εξής :

- 1) στρατιωτική : με στόχο της συγκρότηση του βλάχικου κράτους
- 2) οικονομική, επιδιώκοντας την αξιοποίηση με μονοπωλιακό τρόπο των προσοδοφόρων πηγών της περιοχής
- 3) πολιτική, δίνοντας έμφαση στη σύσταση σε πόλεις και χωριά διαφόρων ρουμανιζόντων κοινοτήτων²¹¹

Πρέπει να επισημανθεί ότι στόχος της Ρωμαϊκής Λεγεώνας ήταν η κατάδοση στους Ιταλούς όλων εκείνων των Βλαχόφωνων ή μη Ελλήνων, οι οποίοι κατείχαν όπλα. Οι συγκεκριμένες επιδρομές συνοδεύονταν από Ιταλούς καραμπινιέρους, οι οποίοι προχωρούσαν σε συλλήψεις και φυλακίσεις όλων όσων δεν ικανοποιούσαν τους σκοπούς τους. Επίσης, σημαντικές θεωρούνται οι ληστείες κατά των Ελλήνων, αρπάζοντας με νόμιμο ή μη τρόπο τις περιουσίες των Ελλήνων²¹².

Με βάση, λοιπόν, τη δράση τους, θεωρείται σημαντική η δίκη που διεξήχθη στο Ειδικό δικαστήριο Δοσιλόγων στη Λάρισα. Η δίκη αυτή πραγματοποιήθηκε εναντίον των Νικόλαου Ματούση και Αλκιβιάδη Διαμάντη, αλλά και άλλων 43 μελών της Λεγεώνας. Ως μάρτυρες κατηγορίας κατά των πρωτεργατών της Λεγεώνας ήταν επιφανείς Βλάχοι, οι οποίοι είχαν καταδιωχθεί από τα μέλη της Λεγεώνας εξαιτίας της αντίδρασης τους στη δράση τους.²¹³ Τα περισσότερα από αυτά τα μέλη δικάστηκαν σε πρόσκαιρα δεσμά για 15 χρόνια, ενώ ο Διαμάντης δικάστηκε δύο φορές εις θάνατον²¹⁴. Επίσης, ο Διαμάντης δικάζεται σε θάνατο με την υπ. αριθμ. 535 της 17/6/1948 του Ειδικού Δικαστηρίου Δοσιλόγων Εφετείου Αθηνών, επειδή «Εγένοντο συνειδητά όργανα του εχθρού προς διάδοσιν της προπαγάνδας του εξαίροντες το έργο του κατακτητού και προκαλούντες την ηττοπάθειαν παρά του ελληνικού λαού και την περιφρόνησιν

²¹¹ Εφημερίδα 'Λαρισσαϊκός Τύπος' Πέμπτη 2/4/1942 'Επιβεβλημένη Απάντησις'

²¹² Ανέστης, Δ., 'Το Κουτσοβλαχικό Ζήτημα' Λάρισα, 1962 σελ.93-94.- Ντοκουμέντο της Ιταλικής Καραμπινερίας υπ' αριθμ.24/8/1 από 25/11/1941

²¹³ Πρακτικά Ε.Δ.Δ. Εφετείου Λάρισας, 16-23/1/1946

²¹⁴ Πρακτικά Ε.Δ.Δ.Εφετείου Λάρισας, 16-23/1/1946 και 13/12/1948

προς τον εθνικόν και συμμαχικόν αγώνα, ήτοι. Οικειοθελώς ανέλαβαν υπηρεσίαν παρά τη, μετά των Γερμανών στενώς συνεργαζόμενη οργάνωση ΕΣΠΟ συγκαταλεγθέντες μεταξύ των επίλεκτων μελών της οργάνωσης ταύτης»²¹⁵.

Αναφέρεται παράλληλα ότι στους Ματούση και Διαμάντη αποδίδονται οι καθολικές ευθύνες για όλες τις εγκληματικές πράξεις αλλά και για τον σχεδιασμό και τη δράση της Λεγεώνας. Είναι σαφές, τέλος, ότι με τη λειτουργία των συγκεκριμένων δικαστηρίων αποδεικνύεται η νομική διάσταση του Κουτσοβλαχικού ζητήματος, μέσα από τη δικαστική αντιμετώπιση της δράσης όλων αυτών, που σχεδίασαν τη ρουμανική προπαγάνδα

²¹⁵ Πρακτικά Ε.Δ.Δ. Εφετείου Αθηνών, 31/3/1948 και 17/6/1948

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Από την εργασία που μελετήθηκε και έγινε προσπάθεια να είναι εύληπτη στον μέσο αναγνώστη, λαμβάνοντας υπόψη τους προβληματισμούς και τα ερωτήματα που προέκυψαν από τις πτυχές του ζητήματος που εξετάστηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια σε ιστορικό και νομικό επίπεδο, εξάγονται ποικίλα συμπεράσματα και προτάσεις.

Από τα πρώτα ερωτήματα τα οποία τέθηκαν, ήταν ο λόγος για τον οποίο η Ρουμανία η οποία δε γειτνιάζε με τη Μακεδονία, προέβαλε πληθυσμιακές διεκδικήσεις σε εδάφη πέρα από τα εθνικά της σύνορα. Η απάντηση θεωρήθηκε και το επιστέγασμα πάνω στο οποίο κινήθηκε η επεξεργασία αυτού του θέματος. Οι παράγοντες που διαμορφώνουν την εξωτερική πολιτική ενός κράτους δεν είναι σταθεροί και συγκεκριμένοι για όλα τα κράτη και φυσικά δεν έχουν όλοι την ίδια σημασία και βαρύτητα. Η φύση τους εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις εξωτερικές και τις εσωτερικές επιδράσεις που δέχεται το κράτος, αλλά επηρεάζεται σημαντικά και από το χρόνο. Ο βαθμός κατανόησης των παραγόντων αυτών από την ηγεσία του κράτους τους θα σταθεί και ως το γνωστικό εργαλείο ανάπτυξης της εξωτερικής πολιτικής. Έτσι εξηγείται και η στάση της Ρουμανίας όπως αναλύθηκε, που άλλαζε τις συμμαχίες της (Βουλγαρία, Ελλάδα, Αυστροουγγαρία, Οθωμανική Αυτοκρατορία, Γερμανία) ανάλογα με τις επιδράσεις, εσωτερικές ή εξωτερικές.

Φαίνεται πως τα συγκρουόμενα συμφέροντα των δύο χωρών, Ελλάδας και Ρουμανίας, κρατούσαν αδιαλείπτως τους δύο λαούς σε εμπάθεια μέσα από συγκρούσεις. Τα εθνικά συμφέροντά τους αποτελούσαν το πρώτιστο καθήκον του κάθε λαού και για τον λόγο αυτό η αντιπαράθεση ήταν αναπόφευκτη. Με βάση την παραπάνω ανάλυση, συμπεραίνουμε, ότι η ρεαλιστική σχολή προσέγγισης των διεθνών σχέσεων αποτελεί το καταλληλότερο εργαλείο, για την κατανόηση και εξήγηση των συμπεριφορών των κρατικών δρώντων (Ελλάδας και Ρουμανίας στην προκειμένη) στο διεθνές σύστημα. Όπως έχει αποδειχθεί στην πράξη, τα κράτη δε λειτουργούν με τον συναισθηματισμό που διακρίνει τον απλό λαό, αλλά ακολουθούν μία λογική καθαρά υπολογιστική του κόστους έναντι του οφέλους. Ο βαθμός διασύνδεσης και αλληλεξάρτησης των κρατικών οντοτήτων μεταξύ τους καθορίζει το πόσο εύκολα ή δύσκολα αυτά είναι διατεθειμένα να συνεχίσουν να διαβιούν αρμονικά ή να επιλέξουν τη ρήξη.

Συμπεραίνουμε επίσης, ότι κατά την περίοδο 1892- 1906, την πλέον δυναμική στις σχέσεις των δυο κρατών, το Κουτσοβλαχικό ζήτημα ήταν ο κυριότερος γνώμονας στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής της Ρουμανίας, αν και πρέπει να ληφθεί υπόψη και ο μείζον ρόλος της Αυστροουγγαρίας που άσκησε επιρροή στην ρουμανική πολιτική σκηνή. Η υπογραφή της Σύμβασης το 1900 ήταν στη βάση της αντισλαβικής συνεργασίας, αλλά και της συμμετοχής της Αυστροουγγαρίας στα ελληνορουμανικά δρώμενα.

Εξάλλου ήταν εκείνη, η οποία διαμόρφωσε την πολιτική της Ρουμανίας στο Κουτσοβλαχικό ζήτημα. Καθίσταται σαφές ότι το Κουτσοβλαχικό ζήτημα ήταν καθοριστικής σημασίας στη διαμόρφωση των ελληνορουμανικών σχέσεων.

Ο αγώνας για ανεξαρτησία, είναι το καθήκον των Ενόπλων Δυνάμεων οι οποίες μάχονται με σθένος για ελευθερία και δικαιοσύνη. Οι Ένοπλες Δυνάμεις αποτελούν ακόμη και σήμερα εγγύηση ασφάλειας, σταθερότητας, εθνικής κυριαρχίας και αξιοπρέπειας, αλλά κι ένα ισχυρό διπλωματικό μέσο που περιλαμβάνει τον Στρατό Ξηράς, το Πολεμικό Ναυτικό και την Πολεμική Αεροπορία. Υπερασπίζονται στο ακέραιο την εθνική μας κυριαρχία. Την περίοδο εκείνη της διαμόρφωσης του Κουτσοβλαχικού ζητήματος και κυρίως στο τέλος του 19^{ου} αιώνα και τις αρχές του 20^{ου}, συμπεραίνουμε ότι οι Ένοπλες Δυνάμεις της Ελλάδος δεν χαρακτηρίζονταν από αποτρεπτική δράση και ικανότητα, ώστε να βοηθήσουν με αποτροπή για την διατήρηση του status quo ή με πειθαναγκασμό για την αλλαγή του, προς όφελος των εθνικών συμφερόντων. Οι γείτονές μας δεν λάμβαναν υπόψιν στις επιβουλές τους, αυτόν τον παράγοντα όπως φάνηκε. Προτείνεται λοιπόν, οι Ένοπλες Δυνάμεις να αποτελούν πρωταρχική μέριμνα των εκάστοτε πολιτικών εξουσιών, ο πυλώνας της σκληρής ισχύος της χώρας μας, να εκπέμπει μηνύματα αποτροπής στο εξωτερικό και εμπιστοσύνης στο εσωτερικό.

Από την άλλη, ο Ελληνικός Στρατός μπορούσε να είναι παρών για να παρέμβει προς την εξομάλυνση της διαμορφωθείσας κατάστασης που επικρατούσε κατά την εξέλιξη του Κουτσοβλαχικού ζητήματος, για την προστασία των ελληνικών πληθυσμών που δέχονταν πιέσεις από την ρουμανική προπαγάνδα, με σωστό και νόμιμο σχεδιασμό από την ελληνική κυβέρνηση. Το Κουτσοβλαχικό ζήτημα αφορά και εθνικά ζητήματα εφόσον η διαμάχη των δύο λαών γίνεται στην ουσία για ανεξαρτησία και διεκδίκηση προνομίων, με μεγάλους ηγέτες να οργανώνουν σχέδια προς εξόντωση του λαού που αντιτίθεται στα δικά τους συμφέροντα. Μέσα από τις διακυμάνσεις των σχέσεων των δύο λαών φαίνεται ξεκάθαρα η ταυτότητα του κάθε λαού, αλλά και το πώς αντιλαμβάνονταν ο καθένας ξεχωριστά τις καταστάσεις που εξελίσσονταν κατά καιρούς, όπως και το σθένος της θέλησης που εξέφραζαν προκειμένου να εξυπηρετηθούν τα δικά τους συμφέροντα. Όμως αυτό δεν συνέβη. Η ελληνική πλευρά δεν θέλησε να χρησιμοποιήσει τον Ελληνικό Στρατό στο θέμα αυτό ενεργά, κυρίως λόγω άλλων προτεραιοτήτων, αλλά και για να μην χρησιμοποιηθεί ως διαπραγματευτικό εργαλείο στα χέρια των Ρουμάνων και των Μεγάλων Δυνάμεων όπως διαπιστώθηκε από την αντίδρασή τους στον πόλεμο του 1897. Εξάλλου τα γεγονότα εξελίσσονταν σε εδάφη που ήταν ακόμη υπό την κυριαρχία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και οι ισορροπίες εύθραυστες.

Στο Κουτσοβλαχικό ζήτημα όπως αναφέρθηκε, διαδραμάτισαν ρόλο οι Μεγάλες Δυνάμεις. Πίσω από αυτό βρισκόταν η επιδίωξή τους να ανατρέψουν τις ισορροπίες προς όφελός τους, ανάλογα με την κατάσταση που διαμορφώνονταν στο «περιφερειακό» αυτό διεθνές σύστημα.

Η Ρωσία, η Αυστροουγγαρία αλλά και η Ιταλία εκμεταλλεύονταν την ισχύ τους και καθόριζαν την στάση της Ρουμανίας στο Κουτσοβλαχικό Ζήτημα όπως φάνηκε ιδιαίτερα μετά την εντατικοποίηση της σλαβικής απειλής. Έτσι, όταν αξίωναν οφέλη από την Ρουμανία το ενθάρρυναν, όταν όχι, το αποσιωπούσαν και όταν χρειαζόταν μια συμμαχία Ελλάδας και Ρουμανίας επεδίωκαν την συνεργασία τους με κοινές υποχωρήσεις.

Σαν συνέχεια του συμπεράσματος αυτού, θα επισυνάψουμε την πρόταση και την σημασία εξασφάλισης της αρχής της «αυτοβοήθειας», που τόσο σημασία έχει στις Διεθνείς Σχέσεις και πρέπει να επιδιώκουν τα κράτη. Για να πετύχει ένα κράτος τους αντικειμενικούς σκοπούς του και να διατηρήσει την ασφάλειά του σε ένα άναρχο σύστημα, θα πρέπει να βασίζεται στα μέσα που μπορεί να κινητοποιήσει και στους διακανονισμούς που μπορεί να κάνει για τον εαυτό του. Στο Κουτσοβλαχικό ζήτημα η Ρουμανία δεν μπορούσε να δράσει μόνη της, οπότε άλλαζε την πολιτική της με βάση τις κινήσεις των κατά περίπτωση «συμμάχων» της, και το αποτέλεσμα καταδεικνύει την αδυναμία της αυτή. Αντιθέτως η Ελλάδα σε αυτό το θέμα έδειξε ότι μπόρεσε να το διαχειριστεί καλύτερα παρά τις δύσκολες συγκυρίες της εποχής βασιζόμενη κυρίως στις δικές της δυνάμεις, χαρακτηριζόμενη από την αρχή της «αυτοβοήθειας», και στη βάση της εθνικής συνείδησης των Ελληνόβλαχων. Η διεθνής βοήθεια δεν θα είναι για πάντα, αυτό αποτελεί μια παγίδα που πέφτουν τα κράτη και δεν παίρνουν ότι ευθύνη τους αναλογεί.

Μέσα από την μελέτη του ζητήματος αυτού, διαπιστώνουμε επίσης και την σημασία θεσμών, όπως η εκκλησία και η παιδεία που αν συνδυαστούν σωστά μπορούν να επιτύχουν πολλά. Αυτό επεδίωξε και η ρουμανική προπαγάνδα όπου επενδύοντας πολλά χρήματα θέλησε να φτιάξει πρώτα το υπόβαθρο τα πρώτα χρόνια (1850-1892) μιας συνείδησης κουτσοβλαχικής προσκείμενη στη Ρουμανία και έπειτα να χτίσει το εποικοδόμημα των εδαφικών διεκδικήσεων. Εδώ όμως φάνηκε παρά τις αδυναμίες της ελληνικής πλευράς, ότι η συνείδηση του Έλληνα ήταν τόσο ισχυρή που δεν ξεπουλήθηκε σε χρήματα και άλλα προνόμια πλην ελαχίστων αποδεκτών εξαιρέσεων. Η ελληνική συνείδηση διαμορφώθηκε χάρη στην ελληνική παιδεία των κατοίκων των περιοχών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, που με τόσους κόπους διατηρήθηκε την μακρά περίοδο της Τουρκοκρατίας.

Συνεχίζοντας, λαμβάνοντας υπόψιν την στάση της ελληνικής κυβέρνησης, βλέπουμε ότι παρά την δυσκολία της κατάστασης σαν απότοκο της χρεωκοπίας και του πολέμου του 1897, δεν υποχώρησε στις θέσεις της και οποιεσδήποτε κινήσεις ήταν αποτέλεσμα της ώσμωσης της στρατηγικής της εξισορρόπησης που υιοθέτησε, δημιουργώντας συμμάχους στο εξωτερικό και ενδυναμώνοντας στο εσωτερικό. Εδώ θα εντάξουμε και την πολιτική του Βενιζέλου, που όπως προαναφέρθηκε, ενώ από κάποιους χαρακτηρίστηκε ως προδοσία, παρόλα αυτά φαίνεται, μέσα από το φίλτρο των σύγχρονων διεθνών σχέσεων, ότι ήθελε να ακολουθήσει την στρατηγική της εξωτερικής εξισορρόπησης. Η συγκεκριμένη στρατηγική σχεδιάστηκε, ζυγίζοντας τα κόστη και

οφέλη για να προστατέψει περιοχές της Μακεδονίας από τους Βούλγαρους που ήταν και πρωταρχικός κίνδυνος λόγω γειτνίασης. Τα φορτία ισχύος της Ελλάδος δεν ήταν μεγάλα και οι χειρισμοί απαιτούσαν «γενναίες» αποφάσεις.

Άλλο ένα συμπέρασμα αδιαμφισβήτητο, είναι ότι ο τύπος διέθετε και τότε σημαντική ισχύ και επιρροή. Η εφημερίδα, καταγραφή του εφήμερου, της κάθε ημέρας που περνά και προστίθεται στον παρελθόντα χρόνο, υπηρετεί ωστόσο τη διάρκεια, συντηρεί την ιστορική μνήμη, υπερβαίνει τον χρόνο, άρα «ποιεί ιστορίαν» των ανθρώπινων πραγμάτων των μεγάλων και των μικρών. Οι ρουμανικές εφημερίδες, όπως αναφέρθηκε στην ανάλυση του θέματος που εκδόθηκαν σε κρίσιμες πολιτικά περιόδους, έγιναν όπλο στα χέρια της ρουμανικής εξωτερικής πολιτικής, συντήρησαν το Κουτσοβλαχικό ζήτημα και όξυναν τις αντιθέσεις όταν χρειάστηκε. Επίσης, μέσα από τη μελέτη αυτή διαφαίνεται η ανάγκη διερεύνησης της ιστορικής και της νομικής διάστασης του Κουτσοβλαχικού ζητήματος, έτσι ώστε να είναι πιο εύκολη η αξιολόγηση των ιδιαιτεροτήτων του και της επιρροής του στον χώρο των Βαλκανίων.

Σε συνέχεια αυτού του συμπεράσματος και σε συνδυασμό με την ήπια στάση που έδειξε ο Τύπος της Ελλάδος, όπου αντιλήφθηκε αργά τις ύπουλες επιδιώξεις της Ρουμανίας, θα διατυπώσουμε και την πρόταση που αφορά την δυνατότητα και οργανωτική ικανότητα που θα πρέπει να έχει κάθε κράτος, να μην αφήνει τον «τύπο» να βρίσκει ή να μην βρίσκει ειδήσεις, αλλά να τις δίνει στο «πιάτο», ειδικά για θέματα που έχουν να κάνουν με την εθνική ασφάλεια. Διαφορετικά μπορεί να γίνει έρμαιο της κάθε δημοσιογραφικής ανακάλυψης που άκριτα θα διοχετευθεί στο κοινό προς όφελος της αποκλειστικότητας. Αυτό αποκτά τεράστια σημασία την σύγχρονη εποχή των «δικτύων». Πρέπει η συνεργασία και στρατηγική αξιοποίηση των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε.) από τις Ένοπλες Δυνάμεις και την Κυβέρνηση να αποτελεί αντικειμενικό σκοπό.

Όσον αφορά τον Ελληνικό Στρατό, θα προσθέταμε ακόμη, ότι με τα χιλιάδες μέλη που αριθμεί, ανά την επικράτεια και στο εξωτερικό, εμποτισμένα με την εθνική συνείδηση, θα μπορεί σίγουρα να αποτελεί παράγοντα εκμηδένισης οποιασδήποτε μορφής κακοπροαίρετης επιβουλής από ξένους παράγοντες, όπως συνέβη στην περίπτωση της ρουμανικής εξωτερικής πολιτικής κατά την γέννηση και εξέλιξη του Κουτσοβλαχικού ζητήματος. Η γνώση της ιστορίας και η μεταλαμπάδευση αυτής σε όλο τον ελληνικό και μη πληθυσμό στην χώρα μας και στο εξωτερικό, με τις δράσεις εξωστρέφειας, θα αποτελέσει όπλο «ήπιας ισχύος» που σε συνδυασμό με την «σκληρή» ισχύ», θα γεννήσει την «έξυπνη ισχύ» που θα αντιμετωπίζει θέματα σαν το Κουτσοβλαχικό, με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο «εν τη γεννέση του».

Επιπρόσθετα στα λεγόμενά μας για «ήπια ισχύ», θα προτείναμε επίσης η χώρα μας να χρησιμοποιήσει ως μέσο πιο έντονα στα σύγχρονα εξελισσόμενα θέματα με τους γείτονές μας, την οικονομική και πολιτιστική διπλωματία.

Είδαμε ότι οι Κουτσοβλαχοί διακρίθηκαν στην Ρουμανία για τις επιχειρηματικές τους ικανότητες και αυτό τους έκανε πιο δυνατούς και σίγουρα ενίσχυσε την εθνική τους συνείδηση, έχοντας την ικανότητα να στηρίζουν τους αδελφούς τους στην Ελλάδα οικονομικά, αλλά και ηθικά μέσω οργάνωσης ελληνικών κοινοτήτων στην Ρουμανία. Οι Ελληνόβλαχοι που κατοικούσαν στην Ρουμανία, ήταν όπως αναφέρθηκε πολλοί και πάντα είχαν ως προτεραιότητα την ενίσχυση της πατρίδας τους με ευεργεσίες. Η βοήθειά τους στην διαμόρφωση των ελληνορουμανικών σχέσεων ήταν μεγάλη και κάτι ανάλογο θα πρέπει ίσως με υπομονή να επιδιώξει και το ελληνικό κράτος σήμερα στο εγγύς περιβάλλον και όχι μόνο, κυρίως ευνοώντας με τον σωστό τρόπο αντίστοιχες πρακτικές. Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική πρέπει να εντατικοποιήσει την πρόνοια για την ελληνική διασπορά και να αναπτύξει και να καλλιεργήσει τους δεσμούς της διασποράς με την «μητέρα» πατρίδα.

Πρέπει επίσης να δημιουργηθεί ένας επίσημος «οργανισμός Ρουμανικών Σπουδών» στη χώρα μας, που να λειτουργεί μέσα σε ένα ευρύτερο «Κρατικό Κέντρο Εθνικών Υποθέσεων». Είναι επιτακτική η ανάγκη αυτού του φορέα, που μπορεί να ενταχθεί στο πανεπιστημιακό πλαίσιο ή να λειτουργεί αυτόνομα και με γενναία συμπαράσταση, υποστήριξη και οικονομική αρωγή από την Πολιτεία, για να μπορέσει η επιστημονική έρευνα να θωρακίζει αταλάντευτα και μόνιμα τα εθνικά μας θέματα. Η πρόταση αυτή που συνδυάζεται με τον θεσμό της παιδείας σε γενικότερο πλαίσιο, που αναφέρθηκε παραπάνω, δεν θα πρέπει να αφήνει έξω κανένα ιστορικό γεγονός από την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην έκταση που τους αναλογεί. Βέβαια, τα τελευταία χρόνια και κυρίως μετά τη δεκαετία του 1970, οι κουτσοβλαχικές σπουδές στην Ελλάδα καλλιεργούνται έντονα, γράφονται μελέτες και διατριβές και μελετιέται ο βίος και ο πολιτισμός τους. Όμως κάτι τέτοιο δεν αρκεί, οι σπουδές και οι έρευνες δεν έχουν τελειωμό, η επαγρύπνηση για τα λεπτά θέματα της επιστήμης και του Έθνους δε σταματάνε ποτέ. Οι μελέτες δεν πρέπει να μένουν στο σπουδαστήριο, αλλά να βγαίνουν στο κόσμο, να διαφωτίζουν, να εμψυχώνουν, να ενθαρρύνουν. Και βέβαια, η Πολιτεία δεν πρέπει να «λυπάται» τα λεφτά, αλλά να τα δίνει με ευχαρίστηση για να προάγονται οι έρευνες, που είναι μακρόχρονες και πολυδάπανες. Υπάρχει το πλαίσιο, υπάρχει όμως και το περιεχόμενο που δεν θα πρέπει να λησμονούμε.

Έτσι θα μελετάται σε διάρκεια και βάθος, όχι μόνο το Κουτσοβλαχικό ζήτημα, αλλά και οποιοδήποτε άλλο που μπορεί να ανακύπτει. Και μάλιστα, σήμερα που ζούμε σε έναν αλλοπρόσαλλο και αναρχούμενο κόσμο διεκδικήσεων και «μειονοτικών οραμάτων», σε έναν κόσμο ανακατατάξεων και θεαματικών αλλαγών, που κάθε άλλο παρά προοιωνίζουν την ποθούμενη «Νέα Τάξη Πραγμάτων», το θέμα δε σηκώνει άλλες αναβολές.

Μπορούμε να πούμε ότι τα ανταγωνιστικά συστήματα, ρυθμίζονται από τον ορθολογισμό των πλέον επιτυχημένων ανταγωνιστών, αυτών που τα καταφέρνουν καλύτερα από κάποιους άλλους. Θα μπορούμε λοιπόν να έχουμε προτάσεις και έτοιμες λύσεις, τελικές ή εναλλακτικές, για τα προβλήματα που δημιουργούν εθνικούς κινδύνους, να ευαισθητοποιούμε διαρκώς με την αλήθεια των δικαίων μας την παγκόσμια κοινότητα, και να μην «ψαχνόμαστε» και να «πιανόμαστε» απροετοίμαστοι. Φοβόμαστε πως η οδυνηρή εθνική μας εμπειρία από το δήθεν «Μακεδονικό» πρόβλημα, θα επανεμφανιστεί και πάνω σε άλλα ζητήματα εθνικής σημασίας, που πάντως δε φαίνεται να μην κινδυνεύει και η προπαγανδιστική εκμετάλλευση του ζητήματος που εξετάσαμε να δημιουργήσει ένα αντίστοιχο «Νεοκουτσοβλαχικό» πρόβλημα. Και όλα αυτά βέβαια, αν δε μάθουμε να φροντίζουμε έγκαιρα και έγκυρα για οτιδήποτε αφορά την Πατρίδα και την Εθνική μας υπόσταση και αξιοπρέπεια.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Όπως είδαμε, η ρουμανική προπαγάνδα να αναγνωριστούν οι Κουτσόβλαχοι ως μειονότητα απέδωσε ελάχιστα αποτελέσματα. Οι Ρουμάνοι έσφαλαν θεωρώντας τη γλωσσική διαφοροποίηση ως απόλυτο κριτήριο για την αναγνώριση εθνικής μειονότητας, χωρίς παράλληλα να υπολογίσουν τον υποκειμενικό παράγοντα που ήταν η εθνική συνείδηση των Κουτσόβλαχων. Για να χαρακτηριστεί ως εθνική μειονότητα μια ομάδα ανθρώπων θα πρέπει να συντρέχουν πολλοί λόγοι. Στην προκειμένη περίπτωση, εξέλειπε η εσωτερική κατάφαση των Ελληνόβλαχων πως δεν ανήκουν στο εθνικό σύνολο του κράτους που ζουν. Οι Ρουμάνοι θεώρησαν τους Ελληνόβλαχους ομάδα με ρευστή συνείδηση, η οποία θα διαμορφωνόταν αναλόγως των περιστάσεων. Έτσι, προσπάθησαν να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις και τους παράγοντες για την δημιουργία ρουμανικής συνείδησης μέσω της παιδείας της θρησκείας και της προπαγάνδας. Όλα αυτά τα στοιχεία λειτουργούν ως αλληλένδετα στη διαμόρφωση της διαφορετικότητας, χωρίς όμως κάποιο από αυτά να μπορεί να θεωρηθεί ως απόλυτο κριτήριο. Οι Ελληνόβλαχοι διεκδικήθηκαν ως εθνική μειονότητα, με μόνο κριτήριο τη γλώσσα, με αποτέλεσμα η ρουμανική προπαγάνδα να θεωρείται ανεπιτυχής.

Επιπλέον, διαφαίνεται ότι η προσπάθεια να αναγνωριστεί η μειονότητα αυτή είχε υποκινηθεί από το εξωτερικό, ενώ στο εσωτερικό των Κουτσοβλάχων έγινε αποδεκτή από άτομα, που προσέγγισαν το θέμα αυτό με καιροσκοπισμό και ως μία ευκαιρία για την αύξηση του κύρους τους και την προσωπική τους ανέλιξη. Επίσης, η πολιτική των δύο ηγετών της ρουμανικής προπαγάνδας, του Διαμάντη και του Μαργαρίτη, στηριζόταν καθαρά στον τυχοδιωκτισμό τους και όχι στην ύπαρξη κάποια ιδεολογίας ή θεωρίας. Η προσπάθεια προσεταιρισμού των Κουτσόβλαχων έλαβε κατά κύριο λόγο τη μορφή του εκπαιδευτικού και θρησκευτικού προσηλυτισμού, της υλικής βοήθειας και της ηθικής τους υποστήριξης, έως και την προσπάθεια να ενισχυθεί η αυτονομιστική κίνηση, προκειμένου να δημιουργηθεί ανεξάρτητο Βλάχικο κράτος κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής.

Με βάση, λοιπόν, αυτή τη μελέτη διαφαίνεται ότι για πάρα πολλά χρόνια οι Αρμάνοι των Βαλκανίων αποτέλεσαν το επίκεντρο ποικίλων σκληρών εθνικών διεκδικήσεων, ενώ ταυτόχρονα αξιοποιήθηκαν ως διπλωματικό εργαλείο από τα διάφορα ευρωπαϊκά κράτη. Με τον τρόπο αυτό αποδεικνύεται ότι η ιστορική τους συνέχεια καθορίστηκε από τους στόχους, τις ανάγκες και τις στρατηγικές πολλαπλών και διαφορετικών εθνικών στόχων. Για τον λόγο αυτό, λοιπόν, είναι σαφές ότι για άλλη μια φορά η ιστορία απέδειξε ότι η εθνική συνείδηση, όταν χτίζεται σε γερά θεμέλια δεν κλονίζεται από τυχοδιωκτικά σύνολα ανθρώπων ή κρατών, παρόλο που σε αρκετές περιπτώσεις οι ελληνικές αντιδράσεις δεν είχαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αβέρωφ, Ε. «*Η πολιτική πλευρά του Κουτσοβλαχικού ζητήματος*». Εκδόσεις : Φ.Ι.Λ.Ο.Σ, Τρίκαλα 1987
- Αν. Νόμος 217/1945 άρθρο 11 'Περί τροποποίησης και συμπληρώσεως διατάξεων τινών της υπ' αριθμ. 6/1945 Συντακτικής Πράξεως'
- Ανέστης, Δ., 'Το Κουτσοβλαχικό Ζήτημα' Λάρισα, 1962 σελ.93-94.- Ντοκουμέντο της Ιταλικής Καραμπινερίας υπ'αριθμ.24/8/1 από 25/11/1941
- Ανθεμίδης, Α., «*Οι Βλάχοι της Ελλάδος*», Εκδόσεις Μαλλιάρη, Θεσσαλονίκη 2002,
- Βακαλόπουλος, Α. «*Ο βόρειος Ελληνισμός κατά την πρώιμη φάση του Μακεδονικού Αγώνα 1878-1894*». Εκδόσεις: ΣΤΑΜΟΥΛΗ ΑΝΤ., Θεσσαλονίκη 2004.
- Βερέμης, Θ. «*Βαλκάνια από τον 19^ο ως τον 20^ο αιώνα. Δόμηση και Αποδόμηση των κρατών*». Εκδόσεις: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, Αθήνα 2005.
- Βούρης, Σ. , «*Η εκπαίδευση στη Μακεδονία. Μακεδονικό- Βαλκανικοί 1904-1913, από τον Παύλο Μελά στην απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης*», ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, Αθήνα 2008.
- Γεώργης, Γ. , «*Λωζάννη 1923, Διαχρονικές Προσεγγίσεις και Εκτιμήσεις*», Εκδόσεις: ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ, Αθήνα 2017.
- Γούναρης, Β. , «*Τα Βαλκάνια των Ελλήνων: Από τον Διαφωτισμό ως τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο*». Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2007.
- Εφημερίδα, Νεολόγος Πατρών, Πάτρα, αρ. φύλ. 6729, 21-7-1913, 1
- Εφημερίδα 'Λαρισσαϊκός Τύπος' Πέμπτη 2/4/1942 'Επιβεβλημένη Απάντησις'
- Εφημερίς της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ),αρ. φ. 12, 6 Νοεμβρίου 1944
- «*Η Ρουμανία θα δημιουργήσει Βατερλώ*», εφημ. Νεολόγος Πατρών, Πάτρα, αρ. φύλ. 6706, 28-6- 1913, 3.
- «*Η προέλασις του ρουμανικού στρατού εις την Συλίστριαν*», εφημ. Νεολόγος Πατρών , Πάτρα, αρ. φύλ. 6708, 30-6-1913, 3
- Κατσάνης, Ν., & Ντίνας, Κ., «*Οι Βλάχοι του νομού Σερρών και της Ανατολικής Μακεδονίας*». Σέρρες 2008.
- Καστανάς, Η. , «*Η συμμόρφωση της Ελλάδας στις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: γενική αποτίμηση*», Το Σύνταγμα, Τεύχος 2/2003

- Κεραμόπουλλος, Α. «*Τι είναι οι Κουτσόβλαχοι*» Εκδόσεις: UNIVERSITY STUDIO PRESS, Θεσσαλονίκη 2000.
- Κολτσίδας, Α., «*Κουτσόβλαχοι. Οι Βλαχόφωνοι Έλληνες. Εθνολογική, Λαογραφική και Γλωσσολογική μελέτη*». Εκδόσεις αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1993
- Κολτσίδας, Α. «*Κουτσόβλαχοι, Οι Βλαχόφωνοι Έλληνες*». Εκδόσεις: ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, Θεσσαλονίκη 1993.
- Κολτσίδας, Α.. «*Οι Κουτσόβλαχοι. Εθνολογική και λαογραφική μελέτη*». Εκδόσεις: ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, Θεσσαλονίκη 2006.
- Κτιστάκης Γ. (επιμ.), «*Η επίδραση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην ερμηνεία και την εφαρμογή του ελληνικού δικαίου*», Εθνική Σχολή Δικαστών-Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2002
- Λαζάρου, Α., «*Βλέψεις Ρουμανίας και ελληνικότητα Βλάχων – Αρωμόνων*», Φιλολογικός Σύλλογος Παρνασσού, Αθήνα 1993, σσ. 183 – 184
- Λούβης, Λ. «*Το εθνικό ζήτημα «Σλαβικό κίνδυνος και ελληνική εξωτερική πολιτική». Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000, τεύχος 5, 37-44, Εκδόσεις :ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, Αθήνα 2003.*
- Μέρτζος, Α.. «*Οι Αρμάνοι Βλάχοι. Θεσσαλονίκη*». Εκδόσεις :ΡΕΚΟΣ, Θεσσαλονίκη 2010.
- Μιχαηλίδης, Ι. «*Ο Ελληνισμός της Ρουμανίας 17^{ος}-20ός αιώνας. Εμπορικοί σταθμοί των Ελλήνων στη Ρουμανία*» (Επιμέλεια Ε. Γαβρά), 31-36, Αθήνα 2007.
- Νικολαΐδου, Ι. «*Η ρουμανική προπαγάνδα στο Βιλαέτι των Ιωαννίνων και στα Βλαχοχώρια της Πίνδου*». Εκδόσεις: ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ, Ιωάννινα 1995.
- Νυσταζοπούλου, Πελεκίδου, Μ. «*Οι βαλκανικοί λαοί από την τουρκική κατάκτηση στην εθνική αποκατάσταση*». Εκδόσεις: ΒΑΝΙΑΣ, Θεσσαλονίκη 2000.
- Παπαγιάννης, Α.Σ., «*Βλάχοι και Βλαχόφωνοι Έλληνες. Δυο ξεχωριστές και εχθρικές, μεταξύ τους, εθνοτικές ομάδες*», Εκδόσεις Σοκόλη, Αθήνα 2003, σσ. 60 – 61

- Παπούλια, Β. , «*Από τον αρχαίο στο νεότερο πολυμερισμό, τόμος Β΄: Από τη θεοκρατική απολυταρχία στην εθνική κυριαρχία*». Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2006
- Παρασκευοπούλου-Γρηγορίου Κ. , «*Η εξέταση του παραδεκτού από τα Όργανα της Συμβάσεως-Σκέψεις που απορρέουν από Ελληνικές υποθέσεις*», Το Σύνταγμα, Τεύχος 2/2002
- Παυλίδης, Π., «*Η ρουμάνικη προπαγάνδα κι εμείς οι βλαχόφωνοι Έλληνες*», Ορειβατικός Σύλλογος Λαίστας Ζαγορίου Ιωαννίνων, 2007
- Περράκης Στ. «*Προβληματισμοί για το σύγχρονο νομικό καθεστώς των μειονοτήτων υπό το φως της Σύμβασης-Πλαισίου για την προστασία των εθνικών μειονοτήτων: Η μετεξέλιξη του δικαιοϋκού πλαισίου, στο «Η προστασία των μειονοτήτων: Η Σύμβαση-Πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης», Πρακτικά Συνεδρίου που οργάνωσαν το ΙΜΔΑ και το Συμβούλιο της Ευρώπης (9-10 Μαΐου 1996), Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1997*
- Πόποβιτς, Ντ., «*Αρμάνοι Βλάχοι στα Βαλκάνια. Ο Cincarima*».. (Μτφ. Καρακώστα Κωνσταντίνα), Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη 2010, σσ. 68 – 84
- Σβορώνος, Ν., «*Επισκόπηση της Νεοελληνικής Ιστορίας*». 3^η έκδ., Θεμέλιο, Αθήνα 1985, 117, Γενικό Επιτελείο Στρατού/Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού (στο εξής: ΓΕΣ/ΔΙΣ), *Ο Ελληνικός Στρατός κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους του 1912 - 1913. Επιχειρήσεις κατά των Βουλγάρων (Β΄ Βαλκανικός Πόλεμος)*, τόμος Γ΄, Αθήνα 1992
- Συντακτική Πράξη 6, «*Περί επιβολής κυρώσεων κατά των συνεργασθέντων μετά του εχθρού*», ΦΕΚ 12, 20 Ιανουαρίου 1945
- Σφέτας, Σ. «*Το ιστορικό πλαίσιο των ελληνορουμανικών πολιτικών σχέσεων (1866-1913)*». Μακεδονικά 33^{ος}, 23- 47. Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2002.
- Σφέτας, Σ. «*Ελληνοβουλγαρικές αναταράξεις 1880-1908: ανάμεσα στη ρητορική διμερούς συνεργασίας και στην πρακτική εθνικών ανταγωνισμών*». Εκδόσεις: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, Θεσσαλονίκη 2008.
- Ταμπάκης, Α. «*Οι Έλληνες στη Ρουμανία. 17^{ος}- 19^{ος} αιώνας*». *Ιστορικά*, τεύχος 98, 4-17, Αθήνα 2001.
- Χρήστου, Κ. , «*Αρωμόνιοι*», Θεσσαλονίκη, 1996

Χρυσοχόου, Α. «Οι Βλάχοι της Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ηπείρου». Εκδόσεις :ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, Θεσσαλονίκη 2007.

Dakin, D. «Η ενοποίηση της Ελλάδος 1770-1923». (μετάφραση Α. Ξανθόπουλου), Εκδόσεις :ΜΙΕΤ, Αθήνα 2012

Capotorti, F. «*Study on the Rights of Persons belonging to Ethnic, Religious and Linguistic Minorities*», UN Document E/CN.4/Sub.2/384/Add.1-7 (1977), 1997

Πρακτικά Ε.Δ.Δ. Εφετείου Λάρισας, 16-23/1/1946

Πρακτικά Ε.Δ.Δ.Εφετείου Λάρισας, 16-23/1/1946 και 13/12/1948

Πρακτικά Ε.Δ.Δ. Εφετείου Αθηνών, 31/3/1948 και 17/6/1948

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Σιατούφης , Ι. « Το Κουτσοβλαχικό Ζήτημα», 2014 Διαθέσιμο:
<http://eranistis.net/wordpress/2014/06/07/koytsovlahoi/> (06-07-2014).

Παλάγκας, Μ. «*Η εξέλιξη του Κουτσοβλαχικού ζητήματος 1859-1944*», 2014. Διαθέσιμο:
<http://www.vlahoi.net/istories-gegonota/koutsovlahiko-zitima-1859-1944> (9-5-2014).

Βήττου, Χ. «*Το Κουτσοβλαχικό ζήτημα*», 2011. Διαθέσιμο:
http://vlahofonoi.blogspot.gr/2011/04/blog-post_9601.html (10-4-2011).

Μαυρομάτη, Α.Β. «*Βλαχόφωνοι Έλληνες, μια προσωπική ιστορία*», 2006. Διαθέσιμο:
<https://www.vlahoi.net/vlahoi-kai-ellinismos/vlahofonoi-ellines-prosopiki-istoria> (20-8-2006).

Κολτσίδα, Α. « *Η Νεότερη Εκμετάλλευση του Κουτσοβλαχικού Ζητήματος*». <https://www.vlahoi.net/istories-gegonota/neoteri-ekmetalefsi-koutsovlahikou> (20-1-2017).

<http://makedonarman-council.org/wp-content/uploads/2009/12/ArmanCouncil-Statut.pdf>